
BEZPIECZNY

BANK

BEZPIECZNY BANK

czasopismo poświęcone
zagadnieniom gwarancji
depozytów i bezpieczeństwa
finansowego banków

**Kolegium
programowo-redakcyjne:**

dr Marek Grzybowski
– redaktor naczelny,
Kazimierz Beca,
prof. dr hab. Tomasz Dybowski,
prof. dr hab. Stanisław Kasiewicz,
Ewa Kawecka-Włodarczak,
Krzysztof Pietraszkiewicz,
prof. dr hab. Marek Safjan,
prof. dr hab. Jan Szambelańczyk,
Ewa Śleszyńska-Charewicz

Sekretariat redakcji:
Tomasz Obal

Publikowane artykuły przedstawiają
opinie i poglądy ich autorów i nie
wyrządzają oficjalnego stanowiska
Bankowego Funduszu Gwarancyjnego

Łamanie:
Dariusz Stański

Korekta:
Ewa Stempniewicz

Opracowanie graficzne:
Andrzej Koch

Druk:
STARDRUK

ISSN 1429-2939

Wydawca:
Bankowy Fundusz Gwarancyjny
00-546 Warszawa
ul. Ks. Ignacego Jana Skorupki 4
tel. 583-08-01, 583-08-05,
583-08-06
fax 583-08-08
e-mail: rada@bfg.pl
www.bfg.pl
we współpracy z wydawnictwem
„Zarządzanie i Finanse”

W NUMERZE

4 (19) 2002

A. Z działalności BFG – str. 3

1. Uchwała nr 23/2002 Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z dnia 28 listopada 2002 r. w sprawie ustalenia wysokości stawki procentowej obowiązkowej opłaty rocznej na 2003 rok wnoszonej na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego przez podmioty objęte obowiązkowym systemem gwarantowania oraz terminu jej wniesienia – str. 3
2. Uchwała nr 24/2002 Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z dnia 28 listopada 2002 r. w sprawie ustalenia wysokości stawki procentowej na 2003 rok określającej wysokość funduszu ochrony środków gwarantowanych tworzonego przez podmioty objęte obowiązkowym systemem gwarantowania – str. 5
3. System Oceny Ryzyka związanego z pożyczkami udzielonymi bankom przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny wykorzystywany do celów monitorowania – *Tomasz Bugajny* – str. 6

B. Problemy i poglądy – str. 29

1. Kryzysy bankowe – zagadnienia ogólne – *Małgorzata Iwanicz-Drozdowska* – str. 29
2. Sygnały rynkowe w procesie nadzorczym w świetle wybranych badań empirycznych – *Krzysztof Jackowicz* – str. 37

C. Konsultacje dla banków – str. 61

Model nadzoru bankowego w Polsce na tle wybranych krajów wysoko rozwiniętych – *Marta Smółko* – str. 61

D. Kronika – str. 67

Podstawowe wielkości makroekonomiczne i zmiany organizacyjno-prawne w sektorze bankowym w IV kwartale 2002 r. – *H. Polijaniuk, M. Tadeusiak, A. Herer* – str. 67

E. Miscellanea – str. 87

Z działalności BFG

Uchwała nr 23/2002

Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego
z dnia 28 listopada 2002 r.

**w sprawie ustalenia wysokości stawki procentowej
obowiązkowej opłaty rocznej na 2003 rok
wnoszonej na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego
przez podmioty objęte obowiązkowym systemem
gwarantowania oraz terminu jej wniesienia**

Na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. z 2000 r. Nr 9, poz. 131, Nr 86, poz. 958, Nr 119, poz. 1252 i Nr 122, poz. 1316 oraz z 2001 r. Nr 154, poz. 1802) oraz § 15 statutu Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1995 r. w sprawie nadania statutu Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu (Dz.U. Nr 21, poz. 113, z 1997 r. Nr 126, poz. 808, z 2000 r. Nr 12, poz. 137 oraz z 2001 r. Nr 16, poz. 174), Rada Funduszu uchwała, co następuje:

§ 1.

Ustala się stawki obowiązkowej opłaty na 2003 rok w wysokości: 0,1% sumy aktywów, gwarancji i poręczeń ważonych ryzykiem oraz 0,05% sumy zobowiązań pozabilansowych pomniejszonych o gwarancje, poręczenia i linie kredytów przyrzeczonych ważonych ryzykiem – dla podmiotów objętych obowiązkowym systemem gwarantowania.

§ 2.

Podstawą wyliczenia kwoty obowiązkowej opłaty rocznej jest stan aktywów i zobowiązań pozabilansowych ważonych ryzykiem, o których mowa w § 1, w dniu 31 grudnia 2002 r.

Bezpieczny Bank

---

§ 3.

Kwota obowiązkowej opłaty wnoszona przez podmioty objęte obowiązkowym systemem gwarantowania, ustalona zgodnie z § 1 i 2 uchwały, ulega – na podstawie art. 13 ust. 3b ustawy o BFG – pomniejszeniu o 50%.

§ 4.

Podmioty objęte systemem gwarantowania, o których mowa w § 1, wnoszą obowiązkową opłatę roczną, z uwzględnieniem § 3, w terminie do dnia 15 marca 2003 r.

§ 5.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

R a d a
Bankowego Funduszu Gwarancyjnego

Uchwała nr 24/2002

**Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego
z dnia 28 listopada 2002 r.**

**w sprawie ustalenia wysokości stawki procentowej na 2003 rok
określającej wysokość funduszu ochrony środków gwarantowa-
nych tworzonego przez podmioty objęte obowiązkowym
systemem gwarantowania**

Na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 5 i art. 25 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. z 2000 r. Nr 9, poz. 131, Nr 86, poz. 958, Nr 119, poz. 1252 i Nr 122, poz. 1316 oraz z 2001 r. Nr 154, poz. 1802) oraz § 15 ust. 2 i 3 statutu Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1995 r. w sprawie nadania statutu Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu (Dz.U. Nr 21, poz. 113, z 1997 r. Nr 126, poz. 808, z 2000 r. Nr 12, poz. 137 oraz z 2001 r. Nr 16, poz. 174), Rada Funduszu uchwała, co następuje:

§ 1.

Ustala się na 2003 rok stawkę procentową określającą wysokość funduszy ochrony środków gwarantowanych, tworzonych przez podmioty objęte obowiązkowym systemem gwarantowania, w wysokości 0,4% sumy środków pieniężnych zgromadzonych w banku na wszystkich rachunkach, stanowiących podstawę obliczania kwoty rezerwy obowiązkowej, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami.

§ 2.

Podmioty, o których mowa w § 1, obowiązane są utworzyć – na zasadach określonych w art. 25 i art. 26 ustawy o BFG – fundusz ochrony środków gwarantowanych na rok 2003 w dniu 2 stycznia 2003 r. według stanu środków, o których mowa w § 1, za październik 2002 r.

§ 3.

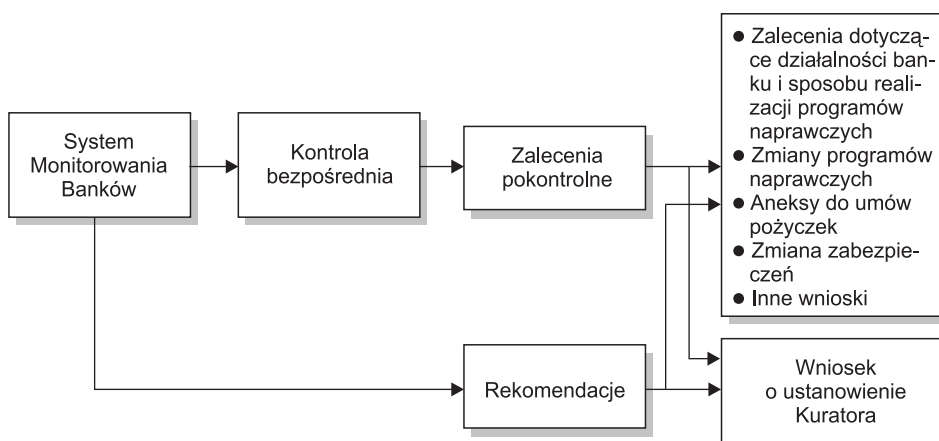
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

R a d a
Bankowego Funduszu Gwarancyjnego

**SYSTEM OCENY RYZYKA ZWIĄZANEGO
Z POŻYCZKAMI UDZIELONYMI
BANKOM PRZEZ BANKOWY
FUNDUSZ GWARANCYJNY
WYKORZYSTYWANY DO CELÓW
MONITOROWANIA**

WPROWADZENIE

Do zadań ustawowych Bankowego Funduszu Gwarancyjnego należy udzielanie pomocy podmiotom objętym systemem gwarantowania depozytów. W ramach tej działalności Fundusz może wesprzeć bank w formach przewidzianych ustawą, w tym m.in. środkami finansowymi w postaci zwrotnej pożyczki. W przypadku udzielenia bankowi pożyczki zostaje on, zgodnie z ustawą o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, objęty kontrolą, w której podstawowy zakres wchodzi ocena:

Rysunek 1. Schemat systemu kontroli banków

Z działalności BFG

- ❖ realizacji programu postępowania naprawczego,
- ❖ prawidłowości wykorzystania pomocy,
- ❖ sytuacji ekonomiczno-finansowej.

Elementami systemu kontroli realizowanej przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny są: System Monitorowania Banków (jako pośrednia forma kontroli wykonywana w Funduszu) i kontrola bezpośrednia (wykonywana w siedzibach banków). W toku funkcjonowania tych elementów formułowane są rekomendacje działania w stosunku do banków objętych kontrolą i zalecenia pokontrolne. Model systemu kontroli przedstawiony został na rysunku 1.

W trakcie wykonywania kontroli pośredniej (monitorowania) realizacja zadań Funduszu wspomagana jest instrumentem służącym do oceny ryzyka związanego z pożyczkami udzielonymi monitorowanym bankom – Systemem Oceny Ryzyka.

MIEJSCE SYSTEMU OCENY RYZYKA W SYSTEMIE MONITOROWANIA BANKÓW

W zależności od celu pożyczki warunkiem udzielenia przez Fundusz środków finansowych jest stwierdzenie stanu niebezpieczeństwa niewypłacalności banku¹⁾:

- ❖ ubiegającego się o zwrotną pożyczkę – w przypadku samodzielnej sanacji,
- ❖ przyłączanego – w przypadku przejęcia banku w trudnej sytuacji ekonomiczno-finansowej przez inny bank,
- ❖ emitującego akcje – w przypadku nabycia akcji banku w trudnej sytuacji ekonomiczno-finansowej przez inny bank.

Zgodnie z prawem bankowym, stwierdzenie stanu niebezpieczeństwa niewypłacalności obliguje bank do opracowania i zapewnienia realizacji programu postępowania naprawczego. Z punktu widzenia pożyczkodawcy pomyślne ukończenie takiego programu wiąże się z niepewnością ukształtowania się przyszłych uwarunkowań, zarówno wewnętrznych banku (np. ryzyko zarządzania, defraudacji), jak i zewnętrznych (ryzyko stóp procentowych, otoczenia ekonomiczno-gospodarczego, legislacyjne, podatkowe itp.). Niepewność tę definiuje się jako **ryzyko powodzenia realizacji programu postępowania naprawczego**.

Udzielenie bankowi pożyczki jest równoznaczne z zaangażowaniem Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w procesy sanacyjne i restrukturyzacyjne banków. Fundusz, biorąc udział w postępowaniu naprawczym banków, bierze na siebie część ryzyka związanego z pomyślnym zakończeniem reali-

---

Bezpieczny Bank

---

zowanych przez nie programów naprawczych. Ryzyko to, z punktu widzenia Funduszu, nie tyle dotyczy odpowiedzialności za przebieg sanacji (bo ta spoczywa na władzach banku), co właściwego i efektywnego wykorzystania przez bank udzielonych środków.

Przed podjęciem decyzji o udzieleniu pożyczki Fundusz ocenia możliwości przyszłego wykonania przedłożonego przez bank programu postępowania naprawczego w świetle jego sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz jego zapotrzebowania na środki finansowe (adekwatnie do potrzeb banku formułuje się warunki korzystania z pożyczki, tj. wysokość kwoty pożyczki, długość okresu umownego, okres karencji w spłacie kapitału itp.). Udzielając pomocy finansowej, Fundusz oczekuje, że przekazane bankom środki umożliwią wygenerowanie dodatkowych dochodów i tym samym okresowe wzmocnienie ich rentowności. Niepewność co do prawidłowego i efektywnego wykorzystania pożyczki jest **ryzykiem uzależnienia banku od zewnętrznej pomocy finansowej**. Ryzyko to jest tym większe, im większą kwotę pożyczki z Funduszu bank otrzymał.

Monitorowanie banków korzystających z pożyczek uwzględnia również interesy Bankowego Funduszu Gwarancyjnego jako wierzyciela. Oczywiście jest zatem badanie, czy nie zachodzi potrzeba postawienia pożyczki w stan wymagalności z uwagi na nieprawidłowości działania lub zagrożenia wynikające z sytuacji ekonomiczno-finansowej banku. W takim przypadku ocenie podlega **ryzyko sytuacji ekonomiczno-finansowej banku**.

Istnieją zatem trzy źródła ryzyka dla Bankowego Funduszu Gwarancyjnego związanego z pożyczkami udzielonymi bankom, wynikające z kształtowania się obecnej sytuacji ekonomiczno-finansowej banku i niepewności co do jego przyszłej działalności.

Na potrzeby oceny ryzyka zdefiniowano dodatkowo kategorię **ryzyka funkcjonowania** banku będącą wypadkową kształtowania się ryzyka powodzenia realizacji programu postępowania naprawczego i ryzyka sytuacji ekonomiczno-finansowej, w celu oceny działalności banku konieczna jest bowiem konfrontacja jego obecnej sytuacji ekonomiczno-finansowej z sytuacją wcześniej przewidywaną.

Wynika z tego, że zainteresowanie ze strony Funduszu udzielonymi środkami finansowymi jest konieczne nie tylko ze względów ustawowych, ale też w celu zbadania, czy przesłanki leżące u podstaw udzielenia pożyczki są spełniane, tj. sytuacja ekonomiczno-finansowa banku w kontekście realizowanego przez niego programu postępowania naprawczego nie budzi niepokoju, czy odnotowuje się oczekiwaną poprawę lub czy wykonywane są zobowiązania wynikające z umowy pożyczki. W kręgu zainteresowań Funduszu znajdują się więc również i takie tematy, jak:

❖ poprawa lub stabilność sytuacji ekonomiczno-finansowej umożliwiająca trwałą zdolność do generowania przez bank zysków,

---

Z działalności BFG

- ❖ poprawa wypłacalności banku, wraz z którą powinno wzrastać bezpieczeństwo depozytów,
- ❖ wzrost potencjału banku,
- ❖ poprawa zarządzania, np. w sferze ryzyka bankowego lub kosztów działania banku,
- ❖ prawidłowa gospodarka dochodami z tytułu pomocy Funduszu (w tym wielkość strumieni pieniężnych generowanych ze środków pomocowych),
- ❖ wielkość zobowiązań wobec Funduszu pozostałych do spłaty,
- ❖ prawidłowość sprawowania kontroli wewnętrznej w banku,
- ❖ wpływ konsolidacji w sektorze bankowym na kondycję banków przejmujących, jeśli korzystają one ze środków Funduszu.

Ponieważ proces monitorowania jest wieloaspektowym podejściem do banku, niezbędna jest jednorodna ocena posiadanych o nim informacji i generowanym przez niego ryzyku, która może zostać oparta na standaryzowanych kryteriach, wspólnych dla monitorowanych banków. Konstrukcja niezbędnego instrumentarium do oceny ryzyka uwzględnia syntezę posiadanych informacji oraz uniezależnia, do pewnego stopnia, wynik uzyskanej oceny ryzyka dla Funduszu od subiektywnego wpływu analityków finansowych.

Dotychczasowe doświadczenia zebrane w trakcie wykonywania zadań związanych z monitorowaniem i kontrolą umożliwiły opracowanie narzędzia usprawniającego realizację zadań w tym zakresie. Narzędziem tym jest **System Oceny Ryzyka (SOR)**, który stanowi integralną część **Systemu Monitorowania Banków (SMB)**.

W założeniach do opracowania Systemu Oceny Ryzyka przyjęto, że:

- ❖ system obejmuje wszystkie monitorowane banki,
- ❖ podstawą oceny ryzyka są informacje udostępniane przez monitorowane banki na mocy umów pożyczek zarówno w postaci sprawozdań finansowych, sprawozdań z realizacji programów postępowania naprawczego, jak też opinii i raportów z badania sprawozdań finansowych przez biegłych rewidentów oraz informacji udzielanych pełnomocnikom kuratorów. Źródłem informacji są również wyniki kontroli bezpośrednich przeprowadzanych w siedzibach pożyczkobiorców,
- ❖ oceny dokonywane są w zależności od zakresu dostępnych informacji o sytuacji ekonomiczno-finansowej banków oraz realizacji programu postępowania naprawczego, tj. w cyklu miesięcznym i kwartalnym,
- ❖ system pozwala śledzić prawidłowość realizacji procesu sanacji banków oraz oceniać zmiany ryzyka dla Funduszu w trakcie trwania tych procesów,
- ❖ system usprawnia zarówno monitorowanie banków korzystających z pożyczek z funduszu pomocowego, jak i funduszu restrukturyzacji banków spółdzielczych,

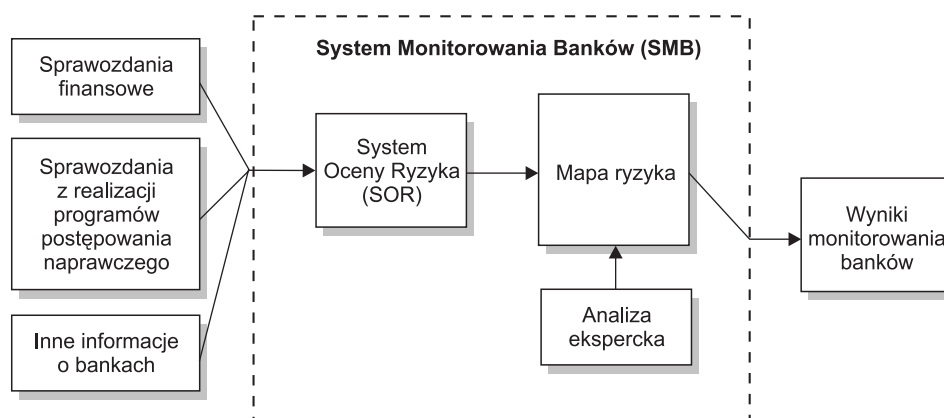

Bezpieczny Bank

- ❖ system jest podstawą projektowania harmonogramów kontroli bezpośrednich w siedzibie banku, przygotowań do przeprowadzenia tych kontroli oraz sporządzania planów pracy pełnomocników kuratora.

Miejsce Systemu Oceny Ryzyka w Systemie Monitorowania Banków przedstawia rysunek 2.

Rysunek 2. System Monitorowania Banków

System Oceny Ryzyka funkcjonuje jako jeden z elementów Systemu Monitorowania Banków korzystających z pomocy finansowej Funduszu. Efektem jego zastosowania jest selekcja banków w podziale na kategorie.

Za pomocą Systemu Oceny Ryzyka przygotowywana jest **mapa ryzyka**, na której prezentowane są oceny ryzyka związanego z pożyczkami udzielonymi poszczególnym bankom. Mapa ryzyka zbudowana jest metodą macierzy dwuwymiarowej (analogicznie do metody stosowanej w bankach przy ocenie ryzyka kredytowego). Wymiarami macierzy są: ryzyko funkcjonowania banku i ryzyko uzależnienia banku od zewnętrznej pomocy finansowej.

Wraz ze zindywidualizowanymi wynikami analiz eksperckich, dokonywanych przez analityków, system dostarcza informacji o monitorowanych bankach, umożliwiając ich ocenę.

System Oceny Ryzyka pozwala identyfikować ryzyko wynikające z udzielonych bankom pożyczek. Ryzyko to jest wypadkową ryzyka funkcjonowania banków (obejmującego ocenę ich sytuacji ekonomiczno-finansowej i ocenę realizacji programów postępowania naprawczego) oraz ryzyka wynikającego z uzależnienia sytu-

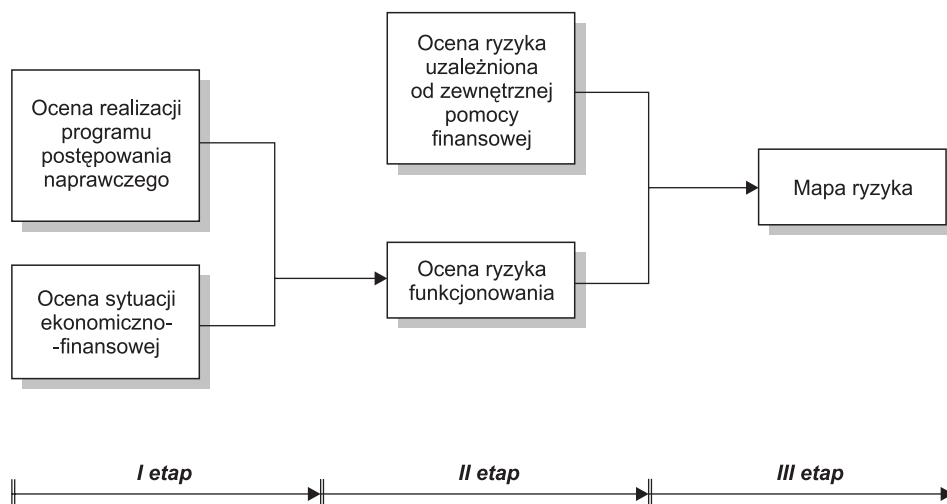

Z działalności BFG

---

acji ekonomiczno-finansowej od dochodów z zewnętrznej pomocy finansowej.

Czynności analityczne związane z oceną ryzyka dla Funduszu uwzględniają wszystkie istotne dla niego informacje, dotyczące działalności banków korzystających z pożyczek. Ponieważ informacje te dotyczą odrębnych sfer funkcjonowania banków, nadawane im oceny są syntetyczne i standardowe, porównywalne z innymi monitorowanymi bankami (funkcjonującymi w podobnych uwarunkowaniach) i porównywalne w czasie. Zróżnicowany charakter informacji sprawia, że ocena ryzyka jest procesem wieloetapowym, a uzyskanie oceny końcowej wymaga wyznaczenia elementów składowych, tj. ryzyka funkcjonowania i ryzyka uzależnienia od zewnętrznej pomocy finansowej, co ilustruje rysunek 3.

Rysunek 3. System Oceny Ryzyka w podziale na etapy wyznaczania poszczególnych elementów składowych

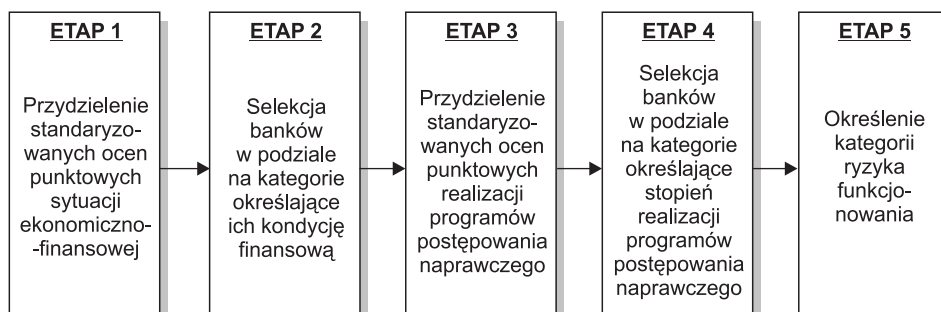
METODY OCENY RYZYKA FUNKCJONOWANIA

Ocena ryzyka funkcjonowania banków składa się z oceny ich sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz oceny powodzenia realizowanych przez nie programów postępowania naprawczego. Analizę ryzyka funkcjonowania przeprowadza się w pięciu etapach przedstawionych na rysunku 4.

Bezpieczny Bank

Rysunek 4. Etapy oceny ryzyka funkcjonowania

Etap 1

W pierwszym etapie banki otrzymują standaryzowane oceny punktowe sytuacji ekonomiczno-finansowej. Kryterium oceny banków zbudowano, wykorzystując analizę wskaźnikową, charakteryzującą najistotniejsze obszary ich działalności. Unormowanie wartości wskaźników przeprowadzone zostało na podstawie wartości referencyjnych, którymi są wartości średnie obliczone dla sektorów banków komercyjnych i spółdzielczych (rozważa się zasadność wykorzystania median w miejsce wartości średnich), wytyczne regulacyjne oraz wartości oczekiwane, przyjęte dla potrzeb monitoringu. Odnoszenie poziomów wskaźników do różnorodnych wielkości referencyjnych w pewnym stopniu eliminuje z analizy wpływ zmian koniunktury gospodarczej na oceny działalności banków, niż gdyby poziomy te były odnieszone wyłącznie do średnich lub median liczonych dla sektora bankowego.

Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej zbudowana jest z następujących elementów:

- ❖ oceny fundamentalnej banku: współczynnik wypłacalności, wskaźniki rentowności aktywów i funduszy,
- ❖ oceny ryzyka kredytowego: wskaźnik jakości należności oraz relacji rezerw celowych do należności zagrożonych,
- ❖ oceny struktury bilansu: pokrycie kredytów depozytami,
- ❖ oceny kosztów działania banku: stosunek kosztów działania do wyniku działalności bankowej,
- ❖ oceny zmian bieżącej sytuacji ekonomiczno-finansowej: dynamika wyniku finansowego brutto i aktywów dochodowych.

Rodzaje wskaźników wykorzystanych do oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej banku, jakie zastosowano w Systemie Oceny Ryzyka, zbiegają się

Z działalności BFG

---

ze wskaźnikami wykorzystywanymi przez Fundusz do oceny stanu niebezpieczeństwa niewypłacalności. Różne są jednak wagi poszczególnych elementów oceny, które pozwalają nieco surowiej ocenić bank, jeśli w trakcie analizy jego sytuacji stwierdzi się problemy z jakością należności, zabezpieczeniem rezerwami celowymi portfela kredytowego lub problemy z zabezpieczeniem aktywów ryzykownych funduszami własnymi. W Systemie Oceny Ryzyka największe wagi ryzyka przyporządkowano wskaźnikom kluczowym dla oceny działalności banku (zarówno z punktu widzenia regulacji nadzorczych, jak i charakteru działalności banków, tj. transformacji podejmowanego ryzyka), charakteryzującym problemy najczęściej występujące w monitorowanych bankach (zarówno te problemy, które banki miały w przeszłości, będąc w stanie niebezpieczeństwa niewypłacalności, jak i te obecne, gdzie sanacja jest już zaawansowana).

W standaryzowanej ocenie punktowej sytuacji ekonomiczno-finansowej banków, dla poszczególnych grup wskaźników charakteryzujących poszczególne obszary działalności, stosuje się wagi jak w tabeli 1.

W zależności od kształtowania się poziomu badanych wskaźników ekonomiczno-finansowych w stosunku do wartości referencyjnych przydzielane są im częściowe oceny punktowe. W przypadku przydzielenia najwyższych moż-

Tabela 1. Wagi przyporządkowane poszczególnym obszarom badania i poszczególnym wskaźnikom

Obszary oceny	Waga łączna	Wagi częściowe	Wyszczególnienie
Czynniki fundamentalne	40%	20%	Współczynnik wypłacalności
		10%	Wskaźniki rentowności aktywów
		10%	Wskaźniki rentowności funduszy
Ryzyko kredytowe	30%	15%	Wskaźnik jakości należności
		15%	Relacja rezerw celowych do należności zagrożonych
Struktura bilansu	10%	10%	Wskaźnik pokrycia kredytów depozytami
Koszty działania	10%	10%	Relacja kosztów działania do wyniku działalności bankowej
Rozwój działalności	10%	5%	Wskaźnik przyrostu wyniku finansowego brutto
		5%	Wskaźnik przyrostu aktywów dochodowych

Bezpieczny Bank

---

liwych ocen cząstkowych ich suma wyniesie 100 punktów. W zależności od uzyskanych wielkości wskaźników każdy bank może zatem otrzymać ocenę od 0 punktów (najniższa ocena) do 100 punktów (najwyższa ocena). W trakcie analizy sytuacji ekonomiczno-finansowej banków bierze się również pod uwagę czynniki niemierzalne (tj. nie wynikające bezpośrednio z danych liczbowych), których ocena przyjmuje wartości ujemne od -5 do 0 (np. brane są pod uwagę zastrzeżenia biegłego rewidenta, ryzyko wynikające z tzw. udziałów wzajemnych w bankach spółdzielczych, brak realizacji zaleceń pokontrolnych).

Ostateczny zakres punktowej oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej banku może się wahać w przedziale od -5 do 100 punktów.

Etap 2

W drugim etapie analizy funkcjonowania banków następuje selekcja banków na cztery kategorie określające ich kondycję ekonomiczno-finansową. Kategorie oceny wyodrębnia się w zależności od liczby punktów uzyskanych przez bank. Tabela 2 przedstawia przedziały punktowe odpowiadające poszczególnym kategoriom.

Tabela 2. Nazwy kategorii sytuacji ekonomiczno-finansowej w zależności od przedziałów ocen punktowych

Nazwa kategorii	Przedział punktowy
Banki bez zastrzeżeń	80,50–100
Banki wymagające obserwacji	60,50–80
Banki podwyższonego ryzyka	40,50–60
Banki zagrożone	-5–40

Etap 3

Trzeci etap analizy funkcjonowania banków dotyczy oceny realizacji programów postępowania naprawczego. Kryterium oceny programów postępowania naprawczego zbudowano na podstawie porównania wielkości założonych w projekcjach finansowych (będących integralną częścią programów postępowania naprawczego) z ich realizacją. Do porównań przyjęto następujące kluczowe pozycje:

- ❖ wynik finansowy netto,
- ❖ aktywa netto,

Z działalności BFG

- ❖ fundusze własne,
- ❖ stratę skumulowaną,
- ❖ współczynnik wypłacalności,
- ❖ wskaźnik jakości portfela kredytowego,
- ❖ relację kosztów do dochodów.

Podstawą unormowania wartości przyjętych do oceny programów jest ponad 10% odchylenie od wartości wynikających z projekcji finansowych lub, w zależności od rodzaju banku (komercyjny lub spółdzielczy), od 1 do 3 punktów procentowych odchylenia od wartości wyrażonej w procentach.

Analogiczne, jak przy ocenie funkcjonowania, poszczególnym pozycjom przydzielane są cząstkowe oceny punktowe, w zależności od prawidłowości realizacji programu postępowania naprawczego. Oceny realizacji wybranych elementów programu postępowania naprawczego nie podlegają wazeniu i przyjmują wartości 0 lub 1 (w zależności od tego, czy bank prawidłowo realizuje program czy nie). Końcowa ocena realizacji programów waha się od 0 punktów (najniższa ocena) do 7 punktów (najwyższa ocena).

Etap 4

W czwartym etapie, w zależności od liczby punktów uzyskanych przez bank, dokonuje się selekcji banków wg trzech kategorii oceny. Stopień realizacji programów postępowania naprawczego odzwierciedlają kategorie przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3. Nazwy kategorii realizacji programu postępowania naprawczego w zależności od przedziałów ocen punktowych

Nazwa kategorii	Przedział punktowy
Realizacja programu bez zastrzeżeń	6–7
Realizacja programu zagrożona	4–5
Brak realizacji programu	0–3

Etap 5

Piąty i ostatni etap oceny w zakresie funkcjonowania banku ma na celu określenie kategorii ryzyka jego funkcjonowania i polega na zestawieniu ocen ryzyka sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz oceny ryzyka realizacji programu postępowania naprawczego, uzyskanych w wyniku analiz dokonanych na wcześniejszych etapach.

Bezpieczny Bank

Skala ryzyka funkcjonowania banku przedstawiona jest w czterech kategoriach, wśród których najlepszą oceną jest kategoria I (najniższe ryzyko), natomiast najgorszą kategoria IV (najwyższe ryzyko). W trakcie oceny ryzyka funkcjonowania uwzględnia się możliwość braku programu postępowania naprawczego co jest dopuszczalne w sytuacji niektórych banków (np. w przypadku dużego banku komercyjnego, który otrzymał pożyczkę na przejęcie innego banku w stanie niebezpieczeństwa niewypłacalności i ze względu na niewielki wpływ dokonanego przejęcia na sytuację ekonomiczno-finansową podmiotu przejmującego nie ma on programu postępowania naprawczego, natomiast realizuje program restrukturyzacji przejętych placówek znajdujących się w jego strukturach). Przyjęto, że banki nie mające programów postępowania naprawczego nie generują ryzyka w tym zakresie, a ich ocena ryzyka funkcjonowania wynika z oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej.

Na tym etapie do poszczególnych kategorii ryzyka zalicza się następujące banki:

- ❖ kategoria I to najlepiej oceniane banki, czyli te, których sytuacja ekonomiczno-finansowa nie budzi zastrzeżeń i które prawidłowo realizują programy postępowania naprawczego;
- ❖ kategoria II obejmuje banki ocenione jako wymagające obserwacji i jednocześnie realizujące programy postępowania naprawczego bez zastrzeżeń. Do tej kategorii zakwalifikowane są również banki o nie budzącej zastrzeżeń sytuacji ekonomiczno-finansowej, które jednakże charakteryzują się brakiem realizacji lub zagrożeniem realizacji programu postępowania naprawczego;
- ❖ kategoria III grupuje banki podwyższonego ryzyka ze względu na sytuację ekonomiczno-finansową (mimo że potencjalnie mogą one bez zastrzeżeń realizować programy postępowania naprawczego) oraz banki wymagające obserwacji, które nie realizują programów postępowania naprawczego lub istnieje zagrożenie ich realizacji;
- ❖ kategoria IV obejmuje najgorzej oceniane banki. Do tej kategorii kwalifikuje się banki ocenione jako zagrożone oraz banki podwyższonego ryzyka, które nie realizują programów postępowania naprawczego lub istnieje zagrożenie realizacji tych programów.

Sposób wyznaczania kategorii ryzyka funkcjonowania banku względem ocen składowych przedstawia tabela 4.

Z działalności BFG

Tabela 4. Sposób wyznaczania kategorii ryzyka funkcjonowania banku

Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej banku	Ocena realizacji programu postępowania naprawczego banku	Kategoria ryzyka funkcjonowania banku
Bez zastrzeżeń	Brak programu	Kategoria I
	Bez zastrzeżeń	
	Realizacja zagrożona	Kategoria II
Brak realizacji		
Bank wymagający obserwacji	Brak programu	
	Bez zastrzeżeń	
	Realizacja zagrożona	Kategoria III
Brak realizacji		
Bank o podwyższonym ryzyku	Brak programu	
	Bez zastrzeżeń	
	Realizacja zagrożona	Kategoria IV
Brak realizacji		
Zagrożenie	Brak programu	
	Bez zastrzeżeń	
	Realizacja zagrożona	
	Brak realizacji	

METODY OCENY RYZYKA UZALEŻNIENIA BANKÓW OD ZEWNĘTRZNEJ POMOCY FINANSOWEJ

Udzielenie bankowi pożyczki z Funduszu powoduje wzrost aktywów pracujących banku, a wraz z tym zwiększenie możliwości generowania wyników finansowych. Fundusz oczekuje, że dochody uzyskane przez bank z tytułu pożyczki zwiększą wyniki finansowe banku w sposób wystarczający na wsparcie usunięcia stanu niebezpieczeństwa niewypłacalności w okresie przewidzianym programem postępowania naprawczego, przy czym w miarę postępów sanacji i spłat kapitału pożyczki oczekuje się wzmocnienia ekonomicznego banku w stopniu wskazującym na niezależności od środków pomocowych.

Bezpieczny Bank

Identyfikacji ryzyka uzależnienia banków od zewnętrznej pomocy finansowej dokonuje się, biorąc pod uwagę wielkość kwoty pożyczki udzielonej bankowi i wielkości dochodów generowanych ze środków pomocowych. Ocena zbudowana jest przy wykorzystaniu następujących wskaźników:

- ❖ udział wielkości kwoty pożyczki z Funduszu w sumie bilansowej banku,
- ❖ udziału dochodu z całkowitej zewnętrznej pomocy finansowej (w tym z BFG) w wyniku finansowym brutto.

W wyniku analizy kształtowania się poziomów ww. wskaźników monitorowane banki dzieli się na trzy kategorie, które w zależności od stopnia uzależnienia, jednocześnie tworzą kategorie omawianego ryzyka:

- ❖ kategoria A – banki o najniższym poziomie uzależnienia, dla których udział dochodu z pomocy zewnętrznej w wyniku finansowym brutto kształtuje się poniżej 25% lub relacja kwoty pożyczki BFG do sumy bilansowej jest mniejsza niż 4%,
- ❖ kategoria B – banki, dla których udział dochodu z pomocy zewnętrznej w wyniku finansowym brutto kształtuje się w przedziale od 25 do 50% lub relacja kwoty pożyczki BFG do sumy bilansowej wynosi od 4 do 10%,
- ❖ kategoria C – banki o najwyższym poziomie uzależnienia, dla których udział dochodu z pomocy zewnętrznej w wyniku finansowym brutto kształtuje się lub planowany jest powyżej 50% lub relacja kwoty pożyczki BFG do sumy bilansowej jest większa od 10%.

Gdy poziomy wskaźników kwalifikujących banki do poszczególnych kategorii uzależnienia wskazują na wykluczające się rezultaty (np. przypadek

Tabela 5. Sposób wyznaczania kategorii uzależnienia od zewnętrznej pomocy finansowej

Wyszczególnienie	Przedział	Kategoria ryzyka uzależnienia
Udział dochodu z pomocy zewnętrznej w wyniku finansowym brutto	<25%	Kategoria A
Udział kwoty pożyczki w sumie bilansowej	<4%	
Udział dochodu z pomocy zewnętrznej w wyniku finansowym brutto	25%–50%	Kategoria B
Udział kwoty pożyczki w sumie bilansowej	4%–10%	
Udział dochodu z pomocy zewnętrznej w wyniku finansowym brutto	>50%	Kategoria C
Udział kwoty pożyczki w sumie bilansowej	>10%	

Z działalności BFG

---

skrajnie niskiego udziału kwoty pożyczki w sumie bilansowej, np. mniejszego od 4%, i ponad 100% udziału dochodu z pomocy zewnętrznej w wyniku finansowym brutto), do określenia właściwej kategorii ryzyka ostrożnościowo stosuje się wskaźnik wskazujący na większe ryzyko.

ANALIZA EKSPERCKA

Przeprowadzenie wyłącznie oceny wskaźnikowej monitorowanych banków ma na celu automatyzację prac związanych z monitorowaniem, w których wyniku otrzymujemy wstępną selekcję banków w podziale na kategorie. Analiza wskaźnikowa, ze względu na swoją naturę, nie uwzględnia w wystarczającym stopniu wszystkich procesów zachodzących w monitorowanych bankach i ich otoczeniu makroekonomicznym. Nie pozwala też odpowiednio zużytkować istotnych informacji o bankach mających charakter nieliczbowy i niemierzalny oraz uwzględniać wpływ czynników sezonowych lub specyfikę funkcjonowania poszczególnych banków (np. banku zrzeszającego, spółdzielczego czy też banku komercyjnego o charakterze inwestycyjnym). Budowa narzędzia dostarczającego końcowej oceny ryzyka i uwzględniającego czynniki niemierzalne, a jednocześnie zaspokajającego potrzeby Funduszu w tym zakresie, wydaje się niecelowa z punktu widzenia stopnia skomplikowania takiego narzędzia. Dlatego też wydanie końcowej oceny ryzyka, związanego z udzielonymi przez Fundusz pożyczkami, poprzedzone jest analizą ekspercką dokonywaną przez analityka.

Analiza ekspercka monitorowanych banków prowadzi do uzupełnienia bądź, w miarę potrzeb, poszerzenia wniosków płynących z ocen punktowych i kategoryzacji ryzyka funkcjonowania i uzależnienia od zewnętrznej pomocy finansowej. Analiza ta ma charakter zindywidualizowany i uwzględnia oprócz danych liczbowych szeroki aspekt informacji pozasprawozdawczych. Do przykładowych, lecz nie wyczerpujących, aspektów podlegających analizie eksperckiej należą:

- ❖ rynkowe uwarunkowania funkcjonowania banków,
- ❖ plany łączeniowe i zmiany strategii działania banków,
- ❖ zapotrzebowanie banku na zewnętrzną pomoc finansową,
- ❖ spłaty lub wygasanie dotychczasowych pomocy, wskaźnik udziału dochodu z pomocy zewnętrznej w wyniku finansowym brutto jest bowiem inaczej interpretowany w okresie korzystania przez bank z karencji i inaczej w okresie spłat kapitału (zwłaszcza pod koniec okresu korzystania z pomocy finansowej lub zmiany kwoty zwolnienia z rezerw obowiązkowych – niektóre banki korzystają z takiego zwolnienia),
- ❖ struktury właścicielskie i powiązania kapitałowe (zwłaszcza w bankach komercyjnych),

---

Bezpieczny Bank

- ❖ sprawność (fachowość) kierownictwa w zarządzaniu ryzykiem bankowym, sprawowaniu kontroli wewnętrznej, identyfikowaniu potrzeb banku, kształtowaniu programu postępowania naprawczego, strategii banku i ich realizacji,
- ❖ zgodność działania banku z wymogami prawa, zaleceniami biegłych rewidentów i nadzoru bankowego,
- ❖ warunki umów pożyczek zawartych z BFG oraz cele i założenia programów postępowania naprawczego,
- ❖ informacje wynikające z korespondencji z bankiem, nadzorem bankowym lub zdobyte w trakcie spotkań i rozmów z przedstawicielami banku,
- ❖ wnioski z pogłębionej analizy liczbowych danych sprawozdawczych (w przypadku gdy dotychczasowa ocena punktowa wcześniej wymienionych wskaźników wydaje się niewystarczająca),
- ❖ waga problemów, z jakimi borykają się konkretne banki, w stosunku do wniosków z pogłębionej analizy danych liczbowych i czynników niemierzalnych,
- ❖ prognozy kształtowania się sytuacji ekonomiczno-finansowej.

Analiza ekspercka uwzględnia także zmiany ocen sytuacji ekonomiczno-finansowej i realizacji programów postępowania naprawczego w czasie oraz kształtujące się w bankach tendencje. Określenia zmian ocen punktowych (jako poprawa lub pogorszenie się sytuacji ekonomiczno-finansowej lub realizacji programu postępowania naprawczego) dokonuje się w stosunku do końca poprzedniego kwartału lub w miarę potrzeb w relacji do innych okresów. Wynikiem takiego porównania jest stwierdzenie poprawy (gdy wzrasta liczba punktów), braku zmian lub pogorszenia (gdy zmniejsza się liczba punktów). Za istotne zmiany oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej przyjmuje się: poprawę większą od 4 lub pogorszenie mniejsze od -4 punktów, natomiast zmiany w zakresie od -4 do 4 punktów kwalifikuje się jako „brak zmian”. Zmiany oceny realizacji programu postępowania naprawczego, ze względu na relatywnie wąski zakres punktacji, przyjmuje się bez tolerancji.

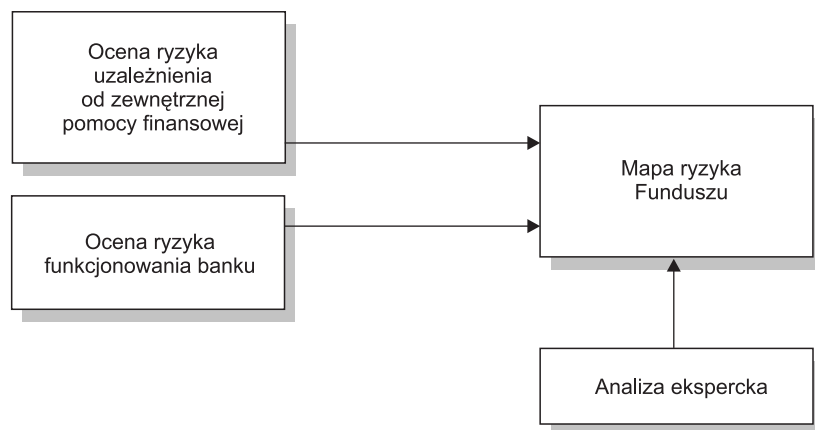
METODYKA WYZNACZANIA RYZYKA Z TYTUŁU UDZIELONYCH BANKOM POŻYCZEK

Wyznaczenie końcowych ocen ryzyka funkcjonowania oraz ryzyka uzależnienia banku od zewnętrznej pomocy finansowej umożliwia ocenę ryzyka wierzycielskiego wynikającą z udzielonych bankom pożyczek. Ryzyko to identyfikowane jest i prezentowane za pomocą mapy ryzyka jako wypadkowa wcześniej uzyskanych ocen funkcjonowania, uzależnienia oraz wyników analiz eksperckich. Schemat budowy mapy ryzyka ilustruje rysunek 5.

Z działalności BFG

Rysunek 5. Składowe służące budowie mapy ryzyka

W celu zachowania porównywalności pomiędzy bankami mapy zbudowane są odrębnie dla banków komercyjnych i spółdzielczych. Gdy bank charakteryzuje się trudną sytuacją ekonomiczno-finansową, a jednocześnie niskim uzależnieniem od zewnętrznej pomocy finansowej (np. z uwagi na niską kwotę otrzymanej pożyczki), prezentowany jest poza mapą, tj. nie wyznacza się dla niego kategorii ryzyka dla Funduszu, natomiast ocenia się ryzyko funkcjonowania. W takim przypadku bank jest przedstawiany poza mapą ryzyka, ryzyko bowiem związane z udzieloną mu pożyczką jest nieporównywalne z reprezentowanym przez inny, bardziej uzależniony bank.

Mapa ryzyka jest macierzą dwuwymiarową, której wymiarami są: ryzyko funkcjonowania i uzależnienia od środków pomocowych. Ryzyko dla Funduszu związane z udzieloną pomocą finansową dla wybranego banku jest identyfikowane poprzez współrzędne macierzy:

bank (x, y)

gdzie:

x – określa ryzyko funkcjonowania banku w zakresie kategorii od I do IV,
y – określa ryzyko związane z uzależnieniem od zewnętrznej pomocy finansowej w zakresie kategorii od A do C.

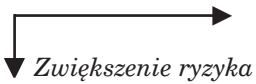
Tabela 6 przedstawia wzór mapy ryzyka, na której wytyczone zostały trzy kategorie ryzyka funduszu, tj. kategoria niskiego, średniego i wysokiego ryzyka, oznaczone symbolami odpowiednio N, S i W. Zmiany oceny ryzyka odnotowuje się w chwili zmian współrzędnych banku na mapie zgodnie

---

Bezpieczny Bank

Tabela 6. Odczytywanie kategorii ryzyka Funduszu za pomocą mapy ryzyka

	Kategoria A	Kategoria B	Kategoria C
Kategoria I	niskie ryzyko (N)		
Kategoria II		średnie ryzyko (S)	
Kategoria III			
Kategoria IV			wysokie ryzyko (W)

z nadanymi ocenami ryzyka funkcjonowania i ryzyka uzależnienia od zewnętrznej pomocy finansowej.

Końcowa ocena monitorowanego banku może przyjmować następujące współrzędne na mapie ryzyka:

- ❖ najwyższe ryzyko dla Funduszu reprezentują banki o współrzędnych:
  - IV-C (banki o największym ryzyku),
  - IVB i III-C.
- ❖ średni poziom ryzyka dla Funduszu reprezentują banki o współrzędnych:
  - IV-A, III-A, III-B,
  - II-B, II-C i I-C.
- ❖ najniższy poziom ryzyka dla Funduszu reprezentują banki o współrzędnych:
  - II-A i I-B,
  - I-A (banki o najmniejszym ryzyku).

Dla celów zwiększenia przejrzystości prezentacji każdą z trzech grup ryzyka dla Funduszu można podzielić na dwie podgrupy. Poprzez wyodrębnienie poszczególnych segmentów mapy jako podgrup uzyskiwane są szczegółowe informacje umożliwiające ocenę stopnia poprawy bądź pogorszenia w banku.

ŹRÓDŁA INFORMACJI WYKORZYSTYWANYCH DO OCENY RYZYKA FUNDUSZU

Do analiz i ocen dokonywanych w toku monitorowania Fundusz wykorzystuje informacje zarówno uzyskane bezpośrednio od banków korzystających z pożyczek, jak też z innych źródeł znajdujących się wewnątrz i poza Funduszem. Gdy informacje nie są wystarczające do oceny ryzyka wierzycielskiego (np. w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości), Fundusz zwraca się o przedstawienie wyjaśnień do władz banku.

Zakres i rodzaj informacji bezpośrednio przekazywanych przez banki regulują zawarte z nimi umowy pożyczek. Umowy pożyczek nakładają na banki obowiązek przedstawiania Funduszowi m.in.:

- ❖ sprawozdań finansowych, sporządzanych zgodnie z zasadami określonymi przez Komisję Nadzoru Bankowego, Narodowy Bank Polski oraz Ministerstwo Finansów,
- ❖ sprawozdań z realizacji programów naprawczych lub programu restrukturyzacji,
- ❖ aktualizacji programów naprawczych,
- ❖ raportów bieżących (w przypadku spółek publicznych),
- ❖ informacji o uzyskanych przychodach i poniesionych kosztach z tytułu zewnętrznych źródeł pomocy finansowej (w tym pożyczki BFG),
- ❖ informacji o istotnych decyzjach i faktach mogących mieć wpływ na sytuację ekonomiczną i finansową banku,
- ❖ informacji dotyczącej zasad organizacji i funkcjonowania banku,
- ❖ opinii i raportów sporządzanych przez biegłych rewidentów z badań sprawozdań finansowych banków,
- ❖ oświadczeń kierownictwa banku.

Fundusz gromadzi informacje o zmianach organizacyjno-prawnych w sektorze bankowym, a także dysponuje danymi o bankach uzyskanymi w trakcie przeprowadzenia kontroli bezpośrednich lub wynikających z przeprowadzanych przez Fundusz:

- ❖ ocen sytuacji ekonomiczno-finansowej sektora bankowego,
- ❖ prognoz wielkości makroekonomicznych.

Analizie Funduszu podlegają również informacje przekazywane przez pełnomocników kuratorów banków, banki zrzeszające, nadzór bankowy, Narodowy Bank Polski, Ministerstwo Finansów, Najwyższą Izbę Kontroli oraz publikacje prasowe, giełdowe, wyniki ratingów, informacje pochodzące z ekonomiczno-gospodarczych serwisów internetowych oraz innych opracowań specjalistycznych.

Bezpieczny Bank

Dokumentami referencyjnymi są umowa pożyczki, program postępowania naprawczego oraz inne dokumenty będące podstawą udzielenia pożyczki, w tym uchwała Zarządu Funduszu wraz z ewentualnym stanowiskiem Rady Funduszu w sprawie udzielenia pomocy finansowej, oraz wnioski banku o udzielenie pożyczki i umowy zabezpieczeń.

KIERUNKI DALSZEGO ROZWOJU SYSTEMU MONITOROWANIA BANKÓW

Zbudowanie mapy ryzyka w drodze wieloetapowych ocen punktowych, określających odpowiednie kategorie ryzyka, umożliwia syntetyczną i jednolitą ocenę monitorowanego banku oraz śledzenie kierunków zmian zachodzących w jego gospodarce. Ocena ryzyka związana z bankiem ma charakter sformalizowany, co zapewnia obiektywność i porównywalność uzyskanych wyników zarówno w obrębie grupy badanych banków, jak i jednego banku w czasie, np. w trakcie analizy zachodzących tendencji.

W efekcie oceny współrzędnych banku na mapie ryzyka i ich zmian przygotowywane są raporty dla Kierownictwa Funduszu zawierające, poza informacjami o sytuacji ekonomiczno-finansowej i związanym z nimi ryzyku, rekomendacje działania w stosunku do konkretnych banków. Na tej podstawie, w przypadku stwierdzenia zwiększenia ryzyka wierzycielskiego (tj. obniżenia się oceny ryzyka), może zostać skierowane do banku żądanie wyjaśnienia przyczyn zaistniałych nieprawidłowości, podania sposobu ich usunięcia jak też przedstawienia dodatkowych informacji, które posłużą pogłębieniu analiz w wybranych aspektach funkcjonowania banku.

Jeśli wymaga tego sytuacja ekonomiczno-finansowa banku korzystającego ze środków pomocowych, uzyskane za pomocą mapy ryzyka oceny są wykorzystywane jako podstawa decyzji Funduszu o zmianie (np. zwiększeniu) zabezpieczeń prawnych udzielonej pożyczki lub przedstawiania bankowi propozycji podjęcia działań w celu usunięcia nieprawidłowości lub podjęcia działań niezbędnych z punktu widzenia ograniczenia ryzyka dla Funduszu (propozycje te mogą obejmować np. zmiany postanowień umów pożyczek czy też aktualizacji programu postępowania naprawczego).

Na podstawie map ryzyka z tytułu udzielonych pożyczek opracowywane są harmonogramy kontroli bezpośrednich, banki bowiem o wynikającym z mapy wyższym potencjale ryzyka kontrolowane są częściej niż pozostałe. Możliwe jest też przeprowadzenie kontroli doraźnej w konkretnym banku lub dokonanie zmian w harmonogramie kontroli bezpośrednich w bieżącym lub następnym kwartale. Wnioski z analizy map ryzyka umożliwiają także wystąpienie z wnioskiem o ustanowienie w monitorowanym banku kuratora lub przedstawianie propozycji podjęcia określonych działań przez pełno-

---

Z działalności BFG

---

mocnika kuratora w tych bankach, w których Fundusz został ustanowiony kuratorem.

Można zatem stwierdzić, iż mapy dostarczają informacji zarządczych niezbędnych dla dbałości o wierzycielskie interesy Funduszu, prawidłowość procesów sanacyjnych bądź prawidłowość funkcjonowania banków.

Jakkolwiek kryteria przyjęte do oceny ryzyka uwzględniają podstawowe obszary funkcjonowania monitorowanych banków, to końcowa ocena jest syntetyczna i wyłącznie określa ryzyko wierzycielskie w świetle sytuacji ekonomiczno-finansowej banku, realizacji programu postępowania naprawczego i uzależnienia od zewnętrznej pomocy finansowej. **W przypadku zidentyfikowania wysokiego ryzyka za pomocą mapy ryzyka konieczne są instrumenty pozwalające zidentyfikować źródła tego ryzyka.** Doświadczenia zebrane w trakcie monitorowania działalności banków korzystających ze środków Funduszu oraz w trakcie użytkowania Systemu Oceny Ryzyka dowodzą, że system powinien także dostarczać szerszego zakresu informacji dotyczących wyodrębnionych sfer funkcjonowania banku, które generują ryzyko, oraz czynników wpływających na zmiany tego ryzyka. Obecnie prowadzi się prace nad rozwijaniem koncepcji identyfikacji problemowych obszarów działania banku, na które należy zwrócić uwagę władzom banku, Funduszowi bądź organom nadzoru bankowego. Podstawowe obszary podlegające badaniu dotyczą:

- ❖ adekwatności kapitałowej,
- ❖ struktury bilansu,
- ❖ efektywności działania,
- ❖ kosztów działania,
- ❖ jakości należności,
- ❖ płynności.

Rozwijana koncepcja obejmuje także analizę tendencji zachodzących w wymienionych obszarach wraz ze wspomaganie prognozowania sytuacji ekonomiczno-finansowej banków na najbliższy okres sprawozdawczy. Projektowane modyfikacje Systemu Monitorowania Banków przedstawia rysunek 6.

Zastosowanie pogłębionej analizy ryzyka sytuacji banku jest kolejnym etapem oceny monitorowanych banków jako rozszerzenie informacji płynących z mapy ryzyka. Przyjęto, że ceny nadawane w trakcie analizy są standaryzowane aby możliwe było porównanie uzyskanych wyników w obrębie poszczególnych obszarów, pomiędzy różnymi bankami, jak również uzyskanie **Profilu Oceny Banku (POB)** jako macierzy ocen poszczególnych obszarów:

bank ($x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6$)

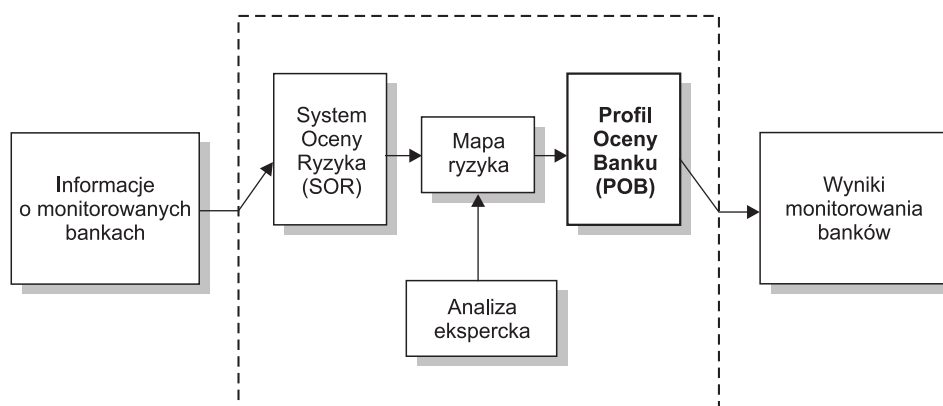
gdzie:

x_n – określa oceny poszczególnych obszarów funkcjonowania banku.

Bezpieczny Bank

Rysunek 6. System Monitorowania Banków z uwzględnieniem projektowanych zmian

Otrzymane macierze ocen obszarów za kolejne okresy sprawozdawcze, przedstawione jako szeregi czasowe, pozwolą śledzić zmiany, jakie zachodzą w monitorowanych bankach. Natomiast po identyfikacji tendencji w poszczególnych obszarach możliwe będzie skonfrontowanie uzyskanych wyników z tendencjami rozwojowymi bankowego sektora spółdzielczego bądź komercyjnego i stwierdzenie, czy zmiany mają charakter systemowy czy też indywidualny. Przykładowy sposób śledzenia zmian w czasie w zakresie ww. obszarów monitorowanych banków przedstawia rysunek 7.

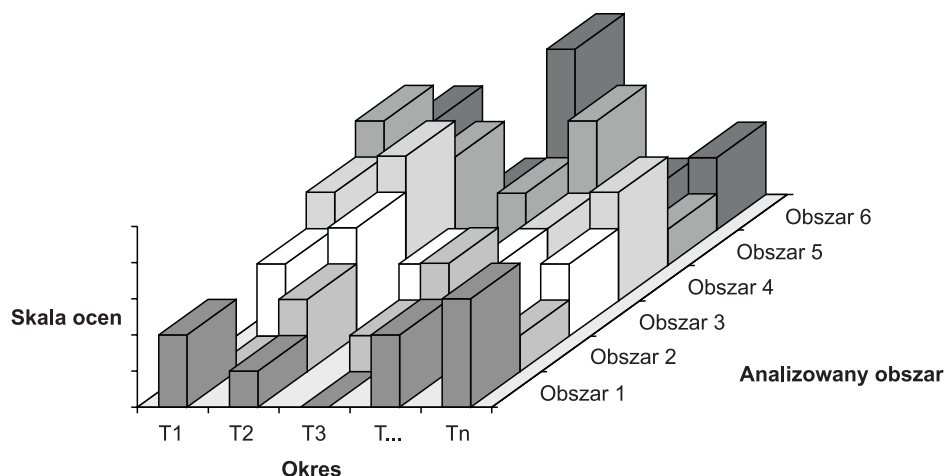
Pogłębienie oceny banku umożliwi uzyskanie większej liczby informacji oraz poszerzonej i szczegółowej końcowej oceny ryzyka dla Funduszu.

W trakcie śledzenia sposobu funkcjonowania banku Fundusz pełni aktywną funkcję polegającą na wskazywaniu bankowi sfer działalności, którym nie poświęca on wystarczająco wiele uwagi lub stwierdzeniu w tej sferze nieprawidłowości działania. W takim przypadku uzyskana ocena ryzyka dla Funduszu jest podstawą sformułowania rekomendacji postępowania w stosunku do banku korzystającego ze środków pomocowych, która jest wykorzystywana przez Kierownictwo Funduszu, bądź może zostać przekazana do wykorzystania zainteresowanym: władzom banku, organom nadzoru bankowego, bankom zrzeszającym itp. Uzyskując z Funduszu informacje i uwagi w zakresie działalności banków, mogą one aktywnie odnosić się zarówno do własnych projekcji finansowych (np. aktualizując je w zależności od parametrów gospodarczych), jak i zapobiegać „w zarodku” powstawaniu problemom, dyskontując otrzymane z Funduszu informacje (System Oceny Ryzyka pełniłby pośrednio funkcję instrumentu wspomagającego zarządzanie bankiem).

Z działalności BFG

Rysunek 7. Przykład prezentacji wyników oceny poszczególnych obszarów działania banku w czasie

Ewolucja i rozbudowa Systemu Oceny Ryzyka wydaje się czymś naturalnym. Przedstawiony system z założenia musi być systemem otwartym i elastycznym, co wynika ze znacznej zmienności warunków ekonomiczno-gospodarczych i legislacyjnych, w jakich przyszło funkcjonować bankom. Ponadto system musi uwzględniać zmiany zachodzące w sektorze bankowym, zwłaszcza dotyczące regulacji ostrożnościowych lub prawnych, oraz reagować na zmiany zapotrzebowania informacyjnego Funduszu (który wykorzystuje doświadczenia zebrane w trakcie realizowanych kontroli jako instytucja środowiska regulacyjnego).

Przypis

¹⁾ W dwóch ostatnich spośród wymienionych przypadków wierzycielami Funduszu są odpowiednio: banki przejmujące inny bank i nabywające akcje.

Problemy i poglądy

Dr hab. Małgorzata Iwanicz-Drozdowska

KRYZYSY BANKOWE – ZAGADNIENIA OGÓLNE

Kryzysy bankowe pojawiły się praktycznie wraz z powstaniem banków. Już w czasach starożytnych można się doszukać kryzysów bankowych (rok 33 n.e.), kiedy to w wyniku zatonięcia kilku statków, buntu niewolników, defraudacji, zarazy oraz rozrzutnej polityki państwa upadło kilka domów bankowych w Rzymie. Cesarz Tyberiusz rozwiązał kryzys, przekazując środki państwowe bankierom i niektórym dłużnikom, anulując część płatności odsetkowych oraz ograniczając rozrzutność państwa. Większość domów bankowych poprawiła swoją sytuację¹⁾. Dla polityków, nadzorców, bankowców, a także teoretyków bankowości i finansów kwestia kryzysów finansowych, w tym bankowych, jest niezmiernie ważna, zwłaszcza w czasach, kiedy kryzysy te dotyczą coraz to nowe kraje. Ostatnie dwie dekady były obfite w spektakularne załamania na rynkach światowych i to nie tylko w krajach rozwijających się oraz przechodzących transformację systemową, ale również w krajach wysoko rozwiniętych, które są ostoją gospodarki światowej. **Celem** niniejszego artykułu jest omówienie podstawowych problemów związanych ze zjawiskiem kryzysu bankowego, a także syntetyczna prezentacja przyczyn kryzysów i metod ich przewycięzania²⁾.

Odpowiedź na proste pytanie – jakby się mogło wydawać – co to jest kryzys bankowy, jest dosyć trudna, nie wykształciła się bowiem w literaturze jednolita definicja tego pojęcia. Dodatkowo, często nie mówi się o kryzysach bankowych, które leżą w centrum naszych zainteresowań, lecz o kryzysach finansowych, czyli o zjawisku dotyczącym także inne segmenty rynku finansowego niż sektor bankowy.

W jednej z publikacji **Międzynarodowego Funduszu Walutowego**³⁾ stwierdzono, że kryzys bankowy to rzeczywisty lub potencjalny run na banki bądź ich upadłości, które powodują zawieszenie regulowania zobowiązań przez banki względnie wymagają od rządu udzielenia pomocy na dużą skalę, aby tego uniknąć. **George G. Kaufman**⁴⁾ określił mianem kryzysu bankowego sytuację cechującą się runem

---

Bezpieczny Bank

---

na banki, upadkami instytucji finansowych bądź masową interwencją rządu, jak również szerokim zachwianiem bezpieczeństwa innych instytucji.

Frederick S. Mishkin⁵⁾ zdefiniował kryzys finansowy jako sytuację, w której pojawiają się poważne zakłócenia na rynku finansowym. Objawiają się one znacznym spadkiem cen aktywów oraz upadłością wielu instytucji finansowych i niefinansowych. W innej publikacji **MFW**⁶⁾ określono kryzys finansowy jako sytuację, w której znaczna grupa instytucji finansowych posiada aktywa o wartości rynkowej niższej od ich zobowiązań. Prowadzi to do runu lub przesunięć w ich portfelach, upadku niektórych instytucji finansowych oraz interwencji rządu.

W podanych powyżej definicjach – mimo że różnych – występują pewne podobieństwa: run, upadłości, interwencja (masowa) rządu. Niewątpliwie te słowa można uznać za klucze dla definiowania zjawiska kryzysu bankowego, z zastrzeżeniem jednak, że nie zawsze występują wszystkie trzy cechy. Cechą charakterystyczną jest interwencja rządu – kryzys wymusza jej podjęcie w celu przywrócenia bezpieczeństwa. Z wyżej zacytowanych definicji jedynie Frederick S. Mishkin nie podał jako cechy kryzysu interwencji rządu. Interwencja o różnym stopniu natężenia jest jednak cechą immanentną kryzysów.

Definicja autorska kryzysu bankowego została sformułowana następująco: kryzys bankowy to sytuacja, w której znaczna część sektora bankowego⁷⁾ traci bezpieczeństwo. Symptodem kryzysu jest wzrost należności zagrożonych oraz powstanie strat w sektorze bankowym. W praktyce często utożsamia się pojęcia kryzys bankowy i kryzys finansowy. Z racji tego, że w wielu krajach (głównie rozwijających się i przechodzących transformację systemową) banki są najistotniejszą grupą pośredników finansowych, takie podejście jest uzasadnione, należy wziąć jednak pod uwagę, iż kryzys finansowy dotyka również innych niż banki pośredników finansowych. Pojęcie kryzysu finansowego jest więc szersze.

Dla pełnego przedstawienia zjawiska kryzysu bankowego istotne jest zarysowanie jego przebiegu⁸⁾. Bodźcem do rozpoczęcia kryzysu jest **zaburzenie**, które mogą powodować różne czynniki (np. zmiany w koniunkturze gospodarczej, deregulacja działalności bankowej, zmiany ustrojowe). Etap drugi to **boom kredytowy i inwestycyjny**. Podmioty gospodarcze i klienci indywidualni – w nadziei na utrzymanie się dobrej koniunktury w długim terminie – podejmują wiele inwestycji, które mają przynieść określony efekt ekonomiczny w przyszłości⁹⁾. Banki korzystają z popytu na kredyt zgłaszanego przez klientów, ponieważ dążą do osiągnięcia satysfakcjonujących wyników finansowych. Boom ten jest również oparty na triadzie pojęć: asymetria informacji, negatywna selekcja i *moral hazard*. Dodatkowo należy uwzględnić inwestowanie przez banki i ich klientów na rynku papierów wartościowych, który również może się znajdować w fazie boomu. Rośnie także wartość inwestycji w sferze realnej gospodarki (np. na rynku nieruchomości). Boom może być wspomagany przez politykę rządu i banku centralnego. Należy dodać, że w przypadku kryzysów bankowych w krajach transformujących się ten etap oraz kolejny mogą nie występować. Trzeci etap jest określany mianem **dążenia do opamiętania** (*de facto*

Problemy i poglądy

---

studzenia koniunktury). Nadzór bankowy, bank centralny oraz gremia rządowe próbują wpłynąć na banki, aby te obniżyły tempo wzrostu akcji kredytowej. Mimo tych działań dochodzi do **załamania** (etap czwarty) powodującego obniżenie wartości wcześniej podjętych inwestycji. To z kolei prowadzi do zawieszenia bądź zaburzenia regulowania zobowiązań przez klientów wobec banków, co powoduje powstanie strat w bankach. Banki o relatywnie słabej bazie kapitałowej mogą stać się niewypłacalne, co może spowodować zawieszenie płatności wobec deponentów. Załamaniu może towarzyszyć panika ze strony klientów, zjawisko to jednak będzie miało charakter marginalny w przypadku istnienia systemów gwarantowania depozytów. Sytuacja taka prowadzi do obniżenia zaufania do sektora bankowego. Piąty etap, który może być powiązany z etapem czwartym, to **działania w celu przywrócenia zaufania i poprawy kondycji sektora bankowego**. Etap ten jest szczególnie ważny, ponieważ umożliwia przywrócenie równowagi w zakresie pełnienia przez banki funkcji pośredników finansowych i zapewnienia ich bezpieczeństwa. Bardzo istotną rolę odgrywają rząd, bank centralny i instytucje gwarantujące depozyty najczęściej udzielające pomocy finansowej, jak również sami właściciele banków i osoby nimi zarządzające.

Dla tak przedstawionego przebiegu kryzysu istotnymi zjawiskami są **globalizacja** i dążenie do tworzenia **holdingów finansowych**. W przyszłości tendencje te będą się nasilać. W kryzysach, które wystąpiły do tej pory, w pełni nie ukazało się ich znaczenie. Globalizacja i tworzenie holdingów finansowych będą miały wpływ głównie w fazie załamania i w czasie prowadzenia działań sanacyjnych. W przypadku załamania – mającego najczęściej podłoże gospodarcze – może wystąpić efekt zarażenia (*contagion effect*). W związku z globalizacją dochodziłoby do zarażenia pomiędzy różnymi krajami. Warto dodać, że zarażenie może mieć charakter faktyczny, tj. występuje wtedy, gdy sytuacja gospodarcza i finansowa w danym kraju jest podobna do sytuacji kraju przeżywającego kryzys (zbliżony profil ryzyka), bądź charakter psychologiczny – jeżeli kryzys wybuchł w jednym kraju, to inne kraje też mogą utracić zaufanie, chociaż parametry ekonomiczne na to nie wskazują. Zarażenie psychologiczne jest znamienne dla tzw. rynków wschodzących. W przypadku holdingów finansowych do zarażenia dochodziłoby pomiędzy podmiotami działającymi na różnych segmentach rynku finansowego. Jeżeli banki miałyby znaczącą pozycję w holdingu, to ich kłopoty mogłyby przenieść się na inne podmioty holdingu i wpłynąć negatywnie na ich sytuację. Mogłoby również dojść do zarażenia psychologicznego, klienci bowiem traciliby zaufanie nie tylko do banku znajdującego się w strukturach holdingowych, ale i do innych podmiotów będących w holdingu, nawet gdyby nie przeżywały one kłopotów finansowych. Należy dodać, iż kłopoty holdingu finansowego działającego globalnie dotknęłyby systemy finansowe różnych krajów. W ostatniej fazie kryzysu, a mianowicie w dążeniu do uzdrowienia systemu bankowego, na skutek globalizacji konieczna byłaby międzynarodowa współpraca w celu rozwiązania sytuacji kryzysowej. Przykład krajów Azji Południowo-Wschodniej wskazuje, iż Międzynarodowy Fundusz Walutowy dążył do wsparcia restrukturyzacji systemów

---

Bezpieczny Bank

---

bankowych tych krajów, jego działania jednak były wielokrotnie krytykowane. Z tego względu niezmiernie istotne jest wypracowanie na szczeblu międzynarodowym zasad współpracy przy rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych.

Na współpracę międzynarodową nakłada się konieczność współpracy pomiędzy nadzorcami różnych segmentów rynku finansowego, chyba że istnieje nadzór zintegrowany nad rynkiem finansowym, jak np. w Wielkiej Brytanii, Szwecji, Australii, Japonii. Dodatkowym aspektem związanym z uzdrawianiem systemów bankowych (szerzej finansowych) jest dystrybucja kosztów kryzysu i sposób finansowania działań restrukturyzacyjnych, od czego zależy ostateczny sukces sanacji. Globalizacja, która prowadzi zarówno do zwiększenia powiązań gospodarczych między różnymi krajami, jak również do powstawania holdingów finansowych działających globalnie, przyczynia się do umiędzynarodowienia zjawisk kryzysowych. Do tej pory nie wystąpił kryzys globalny, a jedynie kryzysy, które wykroczyły poza granice danego kraju, przybierając wymiar regionalny. Przykładem może być kryzys w Azji Południowo-Wschodniej, gdzie trzy kraje przeżywały kryzys (Tajlandia, Indonezja, Korea), dwa kolejne zaś odczuły w istotnym stopniu skutki tych załamań (Malezja, Filipiny), oraz tzw. kryzys *tequili*, gdy załamanie w Meksyku miało implikacje dla innych krajów Ameryki Łacińskiej, m.in. Argentyny. Przykłady te potwierdzają międzynarodowy wymiar kryzysów, który wraz z postępującą globalizacją będzie się rozszerzał.

Jak wspomniano, kryzysy bankowe często występowały w minionych dwóch dekadach. Wg statystyki MFW w latach 1975–1997 miały miejsce 54 kryzysy¹⁰⁾, w tym 12 w krajach wysoko rozwiniętych. Nie ma jednak zgodności w literaturze co do liczby kryzysów, różnie bowiem definiowano je. W ramach badań prowadzonych przez zespół autorów¹¹⁾ zanalizowano 22 przypadki kryzysów bankowych¹²⁾, które można zakwalifikować do 3 grup:

- ❖ **kryzysy przegrzanej koniunktury** dotyczące krajów uprzemysłowionych (Hiszpania, Norwegia, Finlandia, Szwecja, USA, Japonia) – grupa I,
- ❖ **kryzysy transformacji** dotyczące krajów przechodzących transformację systemową (Litwa, Łotwa, Estonia, Rosja¹³⁾, Ukraina, Gruzja, Kirgistan, Bułgaria, Polska) – grupa II,
- ❖ **kryzysy nierównowagi wewnętrznej i zewnętrznej oraz utraty zainteresowania inwestorów** dotykające pozostałe rynki wschodzące (Meksyk, Argentyna, Tajlandia, Indonezja, Malezja, Korea, Filipiny) – grupa III.

Kryzysy przegrzanej koniunktury dotykały kraje wysoko rozwinięte o reguły ugruntowanej pozycji na rynkach światowych, zaś kryzysy nierównowagi wewnętrznej i zewnętrznej oraz utraty zaufania inwestorów – kraje rozwijające się. Cechą charakterystyczną obu tych grup kryzysów był wysoki wzrost gospodarczy, silny wzrost cen na rynkach nieruchomości i papierów wartościowych, po których zazwyczaj następowało załamanie koniunktury. Najistotniejsze różnice między tymi dwiema grupami kryzysów tkwią w fazach załamania oraz dążenia do przywrócenia za-

---

Problemy i poglądy

---

ufania i poprawy kondycji sektora bankowego. W przypadku rynków wschodzących załamanie miało charakter żywiołowy i występował efekt zarażania w grupie sąsiadujących ze sobą rynków. Inwestorzy „stadnie” wycofywali środki z tych rynków, co pogłębiało załamanie. Kryzysy grupy III były kryzysami finansowymi i nie dotyczyły wyłącznie sektorów bankowych, kryzysy przegrzanej koniunktury zaś skupiały się głównie na sektorach bankowych, choć występowała m.in. dewaluacja waluty krajowej. W fazie dążenia do przywrócenia zaufania i poprawy sytuacji w sektorze bankowym kraje, w których wystąpiły kryzysy przegrzanej koniunktury, były w stanie samodzielnie rozwiązać trapiące je problemy, kraje zaś z grupy rynków wschodzących zazwyczaj potrzebowały wsparcia zewnętrznego, ich budżety bowiem nie były w stanie udźwignąć ciężaru naprawy sektora bankowego. Kraje te korzystały z pomocy międzynarodowych instytucji finansowych¹⁴⁾, co niewątpliwie wzmacnia *moral hazard* zarówno po stronie podmiotów działających w krajach objętych kryzysem, jak i wśród podmiotów inwestujących w tych krajach, a reprezentujących kraje wysoko rozwinięte. W dłuższej perspektywie czasowej ratowanie sektorów bankowych (szerzej: finansowych) z wykorzystaniem środków międzynarodowych wymaga stworzenia przejrzystych reguł finansowania i dążenia do redukcji *moral hazard*.

Kryzysy transformacji dotyczyły kraje przechodzące przemiany społeczno-gospodarcze. Cechą charakterystyczną tych kryzysów było ich ukryte występowanie praktycznie od początku przemian i długotrwały charakter. Państwa postkomunistyczne z różną skutecznością przewyciężały problemy tkwiące w ich sektorach bankowych, a tempo było w dużym stopniu uzależnione od sposobu przeprowadzania reform gospodarczych. Restrukturyzacja była często związana z pozyskiwaniem dla banków przeżywających kłopoty finansowe inwestorów zagranicznych (np. Polska, Czechy, Chorwacja). Po zamknięciu procesu transformacji¹⁵⁾ systemy bankowe tych krajów są (bądź będą) poddane zjawiskom charakterystycznym dla kryzysów grupy I bądź III, w zależności od stopnia rozwoju gospodarczego, stabilności i – czego nie można pominąć – przynależności do struktur Unii Europejskiej. Można przypuszczać, iż nastąpi rozwarstwienie w tej grupie krajów w aspekcie przebiegu kryzysu bankowego (finansowego).

Przyczyny, przebieg i sposób naprawy sytuacji kryzysowej różniły się w wyodrębnionych 3 grupach kryzysów, choć można odnaleźć wiele cech wspólnych. **Najczęstszymi przyczynami kryzysów bankowych były:**

- ❖ złe zarządzanie bankami,
- ❖ dekoniunktura lub brak równowagi w gospodarce,
- ❖ nieodpowiednie regulacje ostrożnościowe i sprawowanie nadzoru nad bankami,
- ❖ *last, but not least*, zbyt duże administracyjne sterowanie sektorem bankowym, a następnie nieprzemyślana deregulacja.

W przypadku krajów przechodzących transformację systemową jako dominującą przyczynę kryzysów bankowych należy wskazać załamanie wynikające z upadku scentralizowanego systemu ekonomicznego. Mechanizm przenoszenia kryzysu na sektor

---

Bezpieczny Bank

---

bankowy był tam następujący: (1) przedsiębiorstwa państwowe zadłużone w bankach nie były w stanie spłacać zaciągniętych uprzednio kredytów na skutek utraty rynków zbytu, wzrostu kosztów finansowania itd., (2) w bankach ujawniał się problem złych długów (początkowo mógł być nie do końca jawny, banki bowiem nie stosowały odpowiednich standardów oceny jakości należności), co powodowało powstanie znacznych strat i osłabienie kondycji banków, (3) wtedy pojawiała się potrzeba interwencji banku centralnego i państwa.

Po ujawnieniu problemów w sektorze bankowym zachodziła potrzeba przeprowadzenia rzetelnej oceny ich skali – czasami decydowano się na łagodną ocenę sytuacji, co w późniejszym okresie wymagało dodatkowych działań restrukturyzacyjnych. Do grupy działań w celu **przywrócenia zaufania do sektora bankowego i poprawy jego sytuacji należy** przede wszystkim:

- ❖ tworzenie *ad hoc* systemów gwarantowania depozytów, z często 100% gwarancjami,
- ❖ tworzenie instytucji odpowiedzialnych za przeprowadzenie restrukturyzacji banków,
- ❖ wsparcie kapitałowe banków (*quasi*-nacjonalizacja),
- ❖ konsolidacja banków,
- ❖ sprzedaż części bądź całości przedsiębiorstwa bankowego,
- ❖ tworzenie banków pomostowych (*bridge banks*),
- ❖ **przekazywanie bankom papierów wartościowych w celu poprawy ich wyników finansowych,**
- ❖ pożyczki na restrukturyzację banków,
- ❖ wydzielenie z banków złych długów i przekazanie ich do specjalnych spółek,
- ❖ kupno przez państwo bądź specjalną instytucję należności zagrożonych.

Wprawdzie „nic dwa razy się nie zdarza”, ale przyczyny, przebieg, a także działania naprawcze w analizowanych przypadkach kryzysowych wykazywały duże podobieństwo, a niekiedy sposób dochodzenia do wybuchu kryzysu był niemal taki sam.

Kryzysy bankowe, jako zjawisko niepożądane przez gospodarkę, społeczeństwo i decydentów, powinny uświadamiać, jakie działania należy podejmować, aby w przyszłości ich uniknąć względnie złagodzić ich skutki.

Wnioski, jakie wynikają z analizowanych przypadków kryzysowych, **można sformułować następująco:**

- ❖ kryzysom bankowym towarzyszy kryzys ekonomiczny (wyjątek: efekt zarażania),
- ❖ deregulacja ograniczeń administracyjnych wymaga wprowadzania odpowiednich regulacji ostrożnościowych,
- ❖ **zbyt liberalna polityka nadzorcza (w tym licencyjna) jest kryzysogenna,**
- ❖ niezbędne jest wiarygodne określenie skali kryzysu,

Problemy i poglądy

- ❖ niezbędna jest instytucja odpowiadająca za naprawę sektora bankowego o przejrzystości określonym zakresie kompetencji,
- ❖ w przypadku wykorzystywania środków publicznych bądź solidarnościowych konieczne są „kary” dla właścicieli banku (redukcja *moral hazard*),
- ❖ **w krajach transformujących się kryzys bankowy trwa tym dłużej, im dłużej trwa reformowanie gospodarki w kierunku gospodarki rynkowej,**
- ❖ nie da się uniknąć stosowania doktryny „zbyt duży, żeby upaść”,
- ❖ wspieranie naprawy sektorów bankowych na szczeblu międzynarodowym wzmacnia *moral hazard*.

Na koniec należałoby postawić pytanie: czy w przyszłości można uniknąć kryzysów bankowych? Od kryzysu *tequili* na forum międzynarodowym podejmowano działania w celu zapewnienia stabilności finansowej, co sformalizowano w kwietniu 1999 r., kiedy na spotkaniu w Waszyngtonie powołano **Forum Stabilności Finansowej** (Financial Stability Forum). Forum to opracowało – we współpracy z innymi instytucjami – zestaw podstawowych standardów zdrowego systemu bankowego. Standardy te mają pomóc w zmniejszeniu wrażliwości na kryzysy, ale nie będą w stanie zapobiec ich występowaniu. Kryzysów bankowych nie da się uniknąć, podobnie jak nie da się wyeliminować wahań koniunktury – można jedynie łagodzić ich skalę. Kryzysy bankowe są immanentną cechą działalności bankowej. Istotne jest, aby były przygotowane odpowiednie ramy instytucjonalne prowadzenia działalności w sektorze finansowym (w tym regulacje ostrożnościowe), co ogranicza ryzyko podejmowane przez działające na nim podmioty, oraz odpowiednie ramy dla zarządzania sytuacją kryzysową, co pozwoli na podjęcie szybkich i skutecznych działań.

Przypisy

- ¹ G. Caprio jr., D. Klingebiel, *Bank insolvency: bad luck, bad policy or bad banking*. World Bank Annual Conference on Development Economics, Washington, D.C., April 1996, s. 2.
- ² Tematykę tę szeroko traktuje książka: *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*, M. Iwanicz-Drozdowska (red.), BFG/PWE, 2002.
- ³ *IMF. Financial crises: characteristics and indicators of vulnerability*, World Economic Outlook, Washington, D.C., May 1998, s. 74-75.
- ⁴ G.G. Kaufman, *Banking and currency crisis: a taxonomy and review*, Loyola University of Chicago Working Paper, November 1999, s. 1.
- ⁵ F.S. Mishkin, *The economics of money, banking and financial markets*, HarperCollins 1995, s. 223.
- ⁶ V. Sundarajan, T.J.T. Balião, *Banking crises: cases and issues*, IMF, Washington, D.C. 1991, s. 3.
- ⁷ Nie można ująć zjawiska kryzysu bankowego w sposób sparametryzowany, konkretna wartość graniczna bowiem byłaby uzależniona od stopnia koncentracji działalności bankowej, a ta jest zróżnicowana w sektorach bankowych poszczególnych krajów.

Bezpieczny Bank

- ⁸⁾ Zaproponowany schemat przebiegu kryzysu bankowego ma charakter autorski, przy czym ważnym bodźcem do takiego jego ukształtowania była teoria przedstawiona przez H. Mynsky'ego (Ch.P. Kindleberger, *Szaleństwo, panika, krach. Historia kryzysów finansowych*, WIG-Press, Warszawa 1999, s. 22–29).
- ⁹⁾ W przypadku klientów indywidualnych takim efektem jest np. posiadanie własnego domu.
- ¹⁰⁾ *IMF. Financial crises*, op.cit.
- ¹¹⁾ Zespół pracował w składzie: Ryszard Bartkowiak, Małgorzata Iwanicz-Drozdowska (redaktor naukowy), Krzysztof Jackowicz, Kazimierz Kloc, Wojciech Konat, Agnieszka Kujda, Tomasz Obal, Salvador Ortiz Fernandez, Halina Polijaniuk, Monika Szymońska, Helena Żukowska.
- ¹²⁾ Analiza była prowadzona w 6 sferach problemowych i obejmowała: otoczenie gospodarcze, otoczenie regulacyjne, politykę banków, działania interwencyjne, zarządzanie sytuacją kryzysową oraz dyscyplinę rynkową i *moral hazard*, co pozwoliło na kompleksową ocenę przyczyn i metod przezwyciężania sytuacji kryzysowych. Taki schemat analityczny po raz pierwszy zastosowała M. Iwanicz-Drozdowska: *Determinanty bezpieczeństwa banków w świetle analizy wybranych kryzysów bankowych*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2000.
- ¹³⁾ Ten przypadek kryzysowy może być również zakwalifikowany do 3 grupy kryzysów.
- ¹⁴⁾ Warto wspomnieć o nie analizowanych w książce przypadkach kryzysów finansowych w Turcji i Argentynie oraz o problemach Brazylii.
- ¹⁵⁾ Kwestią trudną do rozstrzygnięcia jest to, kiedy następuje zamknięcie procesu transformacji, np. wtedy, kiedy znaczna część gospodarki jest sprywatyzowana, czy też kiedy dany kraj spełnia standardy krajów wysoko rozwiniętych itd.

SYGNAŁY RYNKOWE W PROCESIE NADZORCZYM W ŚWIETLE WYBRANYCH BADAŃ EMPIRYCZNYCH

Sygnały rynkowe dotyczące kondycji banków mają, przynajmniej potencjalnie, dwie cechy czyniące je interesującymi dla instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo systemu bankowego. Wspomnianymi cechami są: **syntetyczność** – wynikająca z sumowania przez rynki finansowe dostępnej informacji oraz **aktualność** – związana z ciągłą oceną przez uczestników rynków bieżącej i przyszłej sytuacji finansowej banków. Pierwsza z nich nabiera znaczenia ze względu na generalnie rosnącą złożoność działania organizacji bankowych. Druga staje się coraz bardziej istotna z powodu skracania się czasu niezbędnego do zmiany profilu ryzyka banku. Obu zaś przydaje wagi ograniczoność zasobów w gestii instytucji nadzoru, przed którymi stoją obecnie zadania trudniejsze niż w przeszłości. Mimo to stopień wykorzystania informacji pochodzącej z rynków finansowych w procesie nadzorczym jest na razie niewielki. Świadczą o tym wyniki przeprowadzonej w 2000 r. analizy modeli nadzorczej oceny ryzyka i wczesnego ostrzegania (*supervisory risk assessment and early warning system*) w krajach grupy G-10¹⁾. Wykazała ona wprawdzie przesunięcie akcentów w praktyce nadzorczej w kierunku podejść bardziej sformalizowanych, ustrukturyzowanych, skoncentrowanych na ryzyku i wykorzystujących metody ilościowe, ale jednocześnie dowiodła, że zastosowanie sygnałów rynkowych należy do rzadkości. Najważniejsze wyjątki od zasady ograniczania zbioru danych do informacji księgowych i uzyskiwanych w trakcie inspekcji na miejscu stanowiły w 2000 r. tylko: holenderski system obserwacji, w którym znalazło się miejsce dla ocen agencji *ratingowych* i sygnałów generowanych przez rynek akcji, oraz francuski model SAABA wspomagania diagnozy sytuacji banków – uwzględniający *ratingi* kredytowe nadane bankom przez różne agencje²⁾.

Artykuł ten podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, na ile wyniki – siłą rzeczy wybranych – badań empirycznych uzasadniają włączenie sygnałów rynkowych do procesu nadzorczego.

1. Starzenie się informacji w dyspozycji nadzoru

Tempo starzenia się niejawnej informacji nadzorczej oceniane jest w literaturze przedmiotu w trzech różnych aspektach. I tak B.J. Hirtle i J.A. Lopez zanalizowali je w kontekście przewidywania ratingów nadzorczych, R.A. Cole i J.W. Gunther – prognozowania niewypłacalności banków, a A.N. Berger, S.M. Davies i M.J. Flannery – modelowania wskaźników obrazujących efekty gospodarowania banków. Wybór punktu odniesienia w tych badaniach ma, jak się przekonamy, zasadnicze znaczenie dla otrzymanych rezultatów.

Obszerne badanie zmian wartości informacyjnej *ratingów* nadzorczych CAMEL³⁾ w miarę oddalania się od momentu ich nadania przeprowadzili Beverly J. Hirtle i Jose A. Lopez⁴⁾. Zbudowali oni dwa modele z celem **przewidywania przyszłej wartości ratingów**. Pierwszy z nich nie wykorzystywał danych zebranych w trakcie inspekcji na miejscu i w związku z tym został określony jako model monitorowania zewnętrznego (*off-site model*). Drugi zaś używał jako dodatkowej zmiennej objaśniającej wartości ostatnio przyznanego bankowi *ratingu* nadzorczego, przez co został nazwany modelem uwzględniającym niejawną informację nadzorczą (*examination model*). Podstawą konstrukcji modeli był bardzo obszerny zestaw danych związanych z 49 454 inspekcjami przeprowadzonymi w latach 1989–1995 w Stanach Zjednoczonych. Oprócz niejawnych informacji o czasie dokonania inspekcji, wysokości nadanego w jej efekcie *ratingu* składały się nań publicznie dostępne sprawozdania finansowe z kwartału poprzedzającego inspekcję. Dla skonfrontowania właściwości wyestymowanych modeli i określenia jak szybko niejawna informacja nadzorcza przestaje być wartościowa, B.J. Hirtle i J.A. Lopez przeprowadzili m.in. test polegający na użyciu modeli z roku t do przewidywania *ratingu* nadzorczego w roku $t+1$. Wyniki porównania dokładności prognoz otrzymanych z pomocą modelu monitorowania zewnętrznego i modelu wykorzystującego niejawną informację nadzorczą w zależności od tego, jak dawno została zakończona poprzednia inspekcja danego banku, przedstawia tabela 1.

Z tabeli 1 wynika, że w latach 1990–1991 model wykorzystujący prywatną informację jest dokładniejszy, pod warunkiem że **od ostatniej inspekcji nie upłynęło więcej niż 6–7 kwartałów**. W późniejszych latach **okres ten wydłuża się do 10–12 kwartałów**. Biorąc pod uwagę, że wcześniejsze lata horyzontu analizy były czasem poważnego osłabienia kondycji amerykańskiego systemu bankowego, możemy wyciągnąć wniosek, że w warunkach kryzysowych proces starzenia się informacji nadzorczej generalnie przebiega szybciej. Rezultaty uzyskane dla podpróby składającej się z banków, które po ostatniej inspekcji uzyskały jedną z dwóch najlepszych ocen, nie odbiegają od tych otrzymanych dla całej próby. Inaczej sytuacja kształtuje się **dla banków o zagrożonej pozycji finansowej**. W ich przypadku **ratingi nadzorcze tracą wartość informacyjną już po upływie od 3 do 6 kwartałów**. Nie ma też wyraźnego, referowanego powyżej, związku starzenia się informacji nadzorczej z ogólną kondycją sektora bankowego. Ponadto warto zauważyć, że uży-

Problemy i poglądy

Tabela 1. Porównanie dokładności modelu monitorowania zewnętrznego i modelu wykorzystującego prywatną informację nadzorczą w prognozowaniu rzeczywiste nadanego ratingu CAMEL

Rok oszacowania modelu	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Rok prognozy	1990	1991	1992	1993	1994	1995
<i>Cała próba</i>						
Liczba kwartałów od ostatniej inspekcji, dla których model monitorowania wykorzystujący niejawną informację daje statystycznie istotnie precyzyjniejsze prognozy niż model zewnętrznego monitorowania.	6	7	10	12	12	10
Liczba kwartałów od ostatniej inspekcji, po których upływie model wykorzystujący niejawną informację daje (statystycznie istotne lub nie) gorsze prognozy niż model zewnętrznego monitorowania.	8	9	13	13	13	13
<i>Banki z ostatnim ratingiem na poziomie satysfakcjonującym (1 lub 2)</i>						
Liczba kwartałów od ostatniej inspekcji, dla których model monitorowania wykorzystujący niejawną informację daje statystycznie istotnie precyzyjniejsze prognozy niż model zewnętrznego monitorowania.	6	6	10	12	12	10
<i>Banki z ostatnim ratingiem na poziomie niezadowolającym (3, 4 lub 5)</i>						
Liczba kwartałów od ostatniej inspekcji, dla których model monitorowania wykorzystujący niejawną informację daje statystycznie istotnie precyzyjniejsze prognozy niż model zewnętrznego monitorowania.	6	6	4	3	5	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: B.J. Hirtle, J.A. Lopez, *Supervisory Information and the Frequency of Bank Examinations*, Federal Reserve Bank of New York, Economic Policy Review, April 1999, s. 10–12.

cie do przewidywania przyszłego *ratingu* informacji nadzorczej uzyskanej w zależności od roku analizy dawniej niż 8–13 kwartałów temu, zmniejsza dokładność prognozy w stosunku do tej oferowanej przez model zewnętrznego monitorowania.

Proces utraty wartości informacyjnej przez *ratingi* nadzorcze **w kontekście przewidywania niewypłacalności** banków stał się przedmiotem dociekań Rebe-la A. Cole'a i Jefferya W. Gunthera⁵⁾. Dokonali oni porównania trafności prognoz formułowanych na podstawie probitowego modelu ekonometrycznego i rankingu banków sporządzonego na bazie ocen nadzorczych. Parametry wspomnianego modelu zostały oszacowane dwukrotnie: za pierwszym razem przy użyciu publicznie dostępnych danych księgowych za rok 1985 (model I), za drugim przy wykorzystaniu sprawozdań za rok 1987 (model II). W obu przypadkach wszystkie zmienne niez-

---

Bezpieczny Bank

---

leżne ilustrujące: wyposażenie kapitałowe, jakość portfela kredytowego, rentowność, płynność aktywów i strukturę zobowiązań, okazały się statystycznie istotne oraz wpływały na prawdopodobieństwo niewypłacalności w oczekiwany sposób. Wyestymowane parametry modelu I po podstawieniu danych ze sprawozdań finansowych za rok 1987 posłużyły do określenia prawdopodobieństwa niewypłacalności banków w latach 1988–1990, modelu II zaś po uwzględnieniu danych ze sprawozdań za rok 1989 w latach 1990–1992. Ustalenie rankingu banków według kryterium ryzyka niewypłacalności przy zastosowaniu ocen nadzorczych było możliwe tylko w przybliżeniu. Przy jego sporządzaniu R.A. Cole i J.W. Gunther w pierwszej kolejności uporządkowali banki w zależności od wysokości łącznego *ratingu* nadzorczego CAMEL, następnie w obrębie pięciu otrzymanych grup zgodnie ze średnią arytmetyczną ocen nadzorczych każdego z aspektów badania kondycji banku, w ostateczności zaś uciekali się do losowania. Narzędziem porównania dokładności prognoz było zestawienie procentu błędów I rodzaju (zaliczenia banku do grupy bezpiecznych, podczas gdy w rzeczywistości bank w horyzoncie badania upadł) dla różnych poziomów błędów II rodzaju (zaliczenia bezpiecznych banków do grupy tych, które powinny upaść). Dla lat 1988–1990 zdolność *ratingów* nadzorczych CAMEL do rozróżniania banków bezpiecznych i zagrożonych była wyższa lub porównywalna z tą charakteryzującą model probitowy tylko wtedy, gdy od nadania ocen nadzorczych do początku okresu analizy nie upłynęły więcej niż dwa kwartały. W kolejnym dwuletnim okresie oceny nadzorcze były co najmniej tak precyzyjne, jak prognozy ekonometryczne, pod warunkiem że *rating* nadzorczy przyznano nie wcześniej niż kwartał przed rozpoczęciem okresu prognozy. W przypadku banków dysponujących na początku roku 1988 i 1990 *ratingami* nadzorczymi starszymi niż dwa kwartały model probitowy pozwalał na dokładniejsze określenie szans przetrwania dwuletniego horyzontu badania. Zreferowane rezultaty wskazują na **dość szybkie tempo starzenia się niejawnnej informacji nadzorczej, przynajmniej w zakresie przewidywania niewypłacalności** w warunkach znacznych zmian kondycji banków związanych z osłabieniem całego systemu bankowego.

Analizę **związku statystycznej istotności *ratingów* BOPEC⁶** – nadawanych amerykańskim holdingom bankowym – **w ramach modeli prognozujących wybrane miary efektów gospodarowania z wiekiem ocen nadzorczych** odnajdujemy m.in. w, częściowo omawianej także w kolejnym podpunkcie, pracy Allena N. Bergera, Sally M. Davies i Marka J. Flannery'ego z 2000 r.⁷ Wspomniani autorzy posłużyli się danymi pochodzącymi z okresu od czwartego kwartału 1989 r. do drugiego kwartału 1992 r. dotyczącymi 184 dużych amerykańskich holdingów bankowych. Zmiennymi zależnymi w skonstruowanych modelach ekonometrycznych były: udział aktywów o obniżonej jakości w majątku ogółem, współczynnik sfinansowania aktywów kapitałem własnym i wskaźnik rentowności aktywów. Obliczenia dowiodły, że *ratingi* nadzorcze nie odgrywają statystycznie istotnej roli w prognozowaniu żadnej z wybranych zmiennych ilustrujących efekty gospodarowania. W tej sytuacji A.N. Berger, S.M. Davies i M.J. Flannery sformułowali trzy konkurencyjne hipotezy

---

Problemy i poglądy

---

objaśniające zaskakujący brak istotności ocen nadzorczych w prognozowaniu wyników działania banków. Pierwsza z nich sprowadzała się do tego, że oceny nadzorcze są mniej dokładne niż sygnały rynkowe, druga sugerowała, że instytucje nadzoru znacznie większą wagę niż kapitałodawcy i agencje *ratingowe* przywiązują do obecnej kondycji banku, trzecia zawierała przypuszczenie, że oceny nadzorcze wynikające z przeprowadzonych inspekcji na miejscu szybko się dezaktualizują. Dla zweryfikowania trzeciej hipotezy autorzy badania ponownie oszacowali parametry modeli objaśniających zmiany wskaźników obrazujących efekty gospodarowania, używając jednak tylko tych obserwacji, w przypadku których ostatnia inspekcja na miejscu zakończyła się w ciągu trzech poprzedzających miesięcy. Tym razem **oceny nadzorcze okazały się istotne**, a ponadto w większości przypadków ich wkład w moc prognostyczną modeli był większy niż opóźnionych sygnałów pochodzących z rynku⁸⁾.

W świetle omówionych badań czas, po którego upływie niejawną informacją nadzorczą traci swoją wartość, wynosi zatem od 1 do 2 kwartałów w przypadku prognozowania niewypłacalności i wyników działania oraz od 6 do 12 kwartałów przy przewidywaniu kolejnego ratingu nadzorczego. Różnica w zaobserwowanym tempie starzenia się informacji nadzorczej wynika zapewne z dużej stabilności w czasie *ratingów* nadzorczych wyrażającej się w tym, że po kolejnej inspekcji większość z nich pozostaje na niezmiennym poziomie. Zgodnie z oczekiwaniami badania empiryczne sugerują też, że proces utraty wartości przebiega szybciej w odniesieniu do słabych banków i w okresach pogorszenia kondycji sektora bankowego. Reasumując tę część rozważań, można pokusić się o stwierdzenie, że **rezultaty dociekań nad starzeniem się informacji nadzorczej wskazują na potrzebę użycia w okresie pomiędzy inspekcjami dodatkowych, w tym rynkowych, źródeł danych**.

2. Dokładność i czas pojawiania się różnych sygnałów dotyczących kondycji banków

Wiarygodnej odpowiedzi na pytanie o relatywną wartość informacyjną różnego rodzaju wskaźników i względny czas generowania przez nie sygnałów mogą dostarczyć studia porównawcze – analizujące ich właściwości według wspólnej metodologii i dla jednakowych zestawów danych. Z czterech omawianych w tej części artykułu badań – spełniających powyższe kryterium – dwa (R.R. Randall oraz A.N. Berger, S.M. Davies i M.J. Flannery) zawierają elementy porównania ocen nadzorczych z rynkowymi, pozostałe (P. Bongini, L. Laeven, G. Majnoni oraz R. Gropp, J. Vesala, G. Vulpes) konfrontują wyłącznie zachowania sygnałów o charakterze rynkowym. Pierwsze nieprzypadkowo dotyczą rynku amerykańskiego, drugie zaś bazują na danych europejskich i pochodzących z krajów azjatyckich.

Najstarszą próbą określenia względnego czasu identyfikacji zagrożeń dla banków przez kapitałodawców lub ich reprezentantów oraz instytucje nadzoru jest pra-

---

Bezpieczny Bank

---

ca Richarda E. Randalla⁹⁾. Autor ten zastosował metodę analizy przypadków. Przedmiotem jego rozważań było 40 holdingów bankowych o aktywach powyżej 2 mld USD, które w od roku 1980 do połowy 1987 doznały poważnego osłabienia kondycji finansowej. Dziewięć z nich zostało poddanych sanacji z pomocą środków Federalnej Korporacji ds. Ubezpieczenia Depozytów (FDIC), sześć dalszych przejęły inne podmioty bez wsparcia publicznego. Punktem odniesienia w badaniu czasu rozpoznania trudności finansowych było określenie momentu **T**, w którym ich zaistnienie w sposób oczywisty wynikało z publicznie dostępnej informacji. R.E. Randall prześledził **sygnały generowane przez akcjonariuszy, analityków rynku właścicielskich papierów wartościowych, agencje ratingowe i instytucje nadzoru** w okresach poprzedzających wspomniany moment, lokujących się wokół niego i następujących po nim.

Na rynku akcji w zdecydowanej większości przypadków istotne korekty cen w stosunku do indeksu S&P 500 oraz indeksu branżowego dla banków nastąpiły dopiero po momencie T. Co więcej, akcje 18 z 34 holdingów, w stosunku do których ostatecznie zanotowano najsilniejsze negatywne reakcje rynkowe, w okresie narastania problemów dawały wyższe niż przeciętne rynkowe stopy dochodu. Może to oznaczać, że inwestorzy rozpoznali zwiększone ryzyko, mogące potencjalnie przyczynić się do wzrostu wartości akcji, ale pomylili się w ocenie jego skali.

Badanie komentarzy analityków rynku właścicielskich papierów wartościowych dostarczyło dalszych pesymistycznych wniosków co do zdolności sektora prywatnego do antycypowania problemów finansowych banków. R.E. Randall nie stwierdził bowiem ani jednego przypadku wyrażenia przez analityków poważnych obaw co do kondycji holdingów bankowych w okresie powstawania trudności. Większość rekomendacji formułowanych przez nich przed momentem T zalecała nabywanie lub utrzymywanie akcji w portfelu. W kolejnych okresach analitycy rynkowi również popełniali błędy w ocenie sytuacji, z reguły nie doceniając jej powagi.

Znaczne opóźnienie w stosunku do publicznie dostępnej informacji o problemach finansowych holdingów bankowych charakteryzowało także działania agencji ratingowych. W okresie poprzedzającym moment T zanotowano tylko 5 przypadków obniżenia ratingów i to do poziomu nie niższego niż pojedyncze A, natomiast w okresie następującym po nim aż 37, w tym 4 oznaczające zmianę klasyfikacji dłużnych instrumentów finansowych z inwestycyjnych na spekulacyjne.

Zmiany ratingów nadzorczych dla głównych banków (CAMEL) następowały szybciej niż w przypadku ocen przyznawanych holdingom (BOPEC). I tak do dwóch miesięcy przed momentem T instytucje nadzoru obniżyły ratingi CAMEL łącznie 17 razy do poziomu niezadowolającego (3 i 4), ratingi BOPEC zaś tylko 6-krotnie. W ciągu dwóch miesięcy poprzedzających moment T i dwóch następujących po nim dokonano 8 weryfikacji ocen typu CAMEL i 6 typu BOPEC do poziomu niezadowolającego. Począwszy od drugiego miesiąca po momencie, w którym problemy finansowe stały się oczywiste, władze nadzorcze 30 razy obniżyły ratingi CAMEL, w tym 7-krotnie do poziomu 5 – oznaczającego krytyczną sytuację finansową oraz 44 razy zweryfiko-

---

Problemy i poglądy

---

wały w dół *ratingi* BOPEC przyznawane holdingom. Przytoczone dane sugerują, że **w części przypadków instytucjom nadzoru udało się zidentyfikować rodzające się trudności, zanim znalazły one odzwierciedlenie w publicznie dostępnej informacji.** Rozpoznanie problemów, jak pokazały dalsze wydarzenia, nie nastąpiło jednak dostatecznie wcześnie, by zapobiec poważnym stratom poniesionym przez badane holdingi bankowe.

Z przedstawionych rezultatów analizy przypadków wynika, że **w latach osiemdziesiątych prywatni obserwatorzy kondycji holdingów bankowych nie byli w stanie antycypować poważnych problemów finansowych.** Często też nie potrafili określić skali trudności, gdy już były one oczywiste. Słabe efekty monitorowania rynkowego R.E. Randall wiąże z tym, że kłopoty większości banków wynikały z podjęcia nadmiernego ryzyka kredytowego. Do oceny tego rodzaju ryzyka rynek, ze względu na brak dostępu do dokumentacji kredytowej, jest bardzo słabo przygotowany. Negatywny wydźwięk wniosków R.E. Randalla co do możliwości wykorzystania sygnałów o charakterze rynkowym może łagodzić fakt, iż wynikają one z analizy przypadków z lat osiemdziesiątych, a więc z okresu, w którym z jednej strony – inwestorzy mieli znacznie mniejszy dostęp do informacji, a z drugiej – dysponowali mniej precyzyjnymi niż obecnie narzędziami przetwarzania danych.

Bepośrednie zestawienie właściwości ocen nadzorczych i rynkowych odnajdujemy w już prezentowanym opracowaniu Allena N. Bergera, Sally M. Davies i Marka J. Flannery'ego¹⁰. Jego autorzy w celu dokonania porównań zgromadzili szeroki wachlarz danych obejmujących zarówno informacje niejawne: wartości *ratingów* nadzorczych BOPEC i częstości przeprowadzanych inspekcji na miejscu, jak i publicznie dostępne: *ratingi* agencji Moody's dla obligacji holdingów, wartości kwartalnych ponadnormalnych stóp dochodu z akcji, zmiany udziału inwestorów instytucjonalnych i wewnętrznych (*insiders*) w kapitale akcyjnym banków. Uwzględnienie szerokiego spektrum podmiotów oceniających sytuację banków: instytucji nadzoru, agencji *ratingowej*, ogółu akcjonariuszy oraz inwestorów instytucjonalnych i menedżerów, dawało szansę na wychwycenie różnic w czasie dostępu do informacji tych grup podmiotów oraz rozbieżności w jej interpretacji wynikających z odmienności realizowanych funkcji celu.

Porównanie relatywnego czasu odzwierciedlenia zmian kondycji banków w ocenach rynkowych i nadzorczych (*timeliness*) oraz dokładności generowanych sygnałów (*accuracy*) wymagało od A.N. Bergera, S.M. Davies i M.J. Flannery'ego zastosowania odmiennych metod badawczych. I tak relatywny czas pojawiania się sygnałów zanalizowali oni z pomocą testu przyczynowości w sensie Grangera (*Granger-causality*). Test ten w interesującym nas przypadku stanowi, że oceny nadzorcze wpływają w sensie Grangera na oceny rynkowe wtedy, gdy przeszłe wartości ocen nadzorczych poprawiają jakość prognozy obecnego poziomu ocen rynkowych po uwzględnieniu przeszłej informacji o ocenach rynkowych i innych istotnych zmiennych oraz odwrotnie dla przyczynowości w sensie Grangera między ocenami rynkowymi i nadzorczymi¹¹. Oszacowanie parametrów logitowych modeli regresji objaśniających zmia-

ny rynkowych oraz nadzorczych ocen kondycji banku sygnałami pochodzącymi odpowiednio: z procesu nadzorczego i z rynków finansowych pozwoliło sformułować dwa istotne wnioski. Po pierwsze, okazało się, że **oceny nadzorcze i ratingi** agencji Moody's **wpływają na siebie wzajemnie** w sensie Grangera, ponieważ opóźnione w czasie wartości obu rodzajów ocen kondycji banków wyraźnie podnosiły jakość modeli objaśniających obecne wartości ocen drugiej strony. Oznacza to, zdaniem autorów badania, że **instytucje nadzoru i agencje ratingowe systematycznie wchodzą w posiadanie informacji nieznanymi drugiej stronie** i inkorporowanych w jej ocenach z opóźnieniem. Po drugie, pomiędzy **ratingami nadzorczymi i sygnałami z rynku akcji**, jak też w relacji odwrotnej **nie udało się stwierdzić przyczynowości** w sensie Grangera. Sygnały z rynku obligacji i akcji w omawianym badaniu wykazały zatem zasadniczo odmienne właściwości w zakresie powiązania z ocenami formułowanymi przez inspektorów nadzoru bankowego. A.N. Berger, S.M. Davies, M.J. Flannery upatrują przyczyn tego w rozbieżności interesów różnych grup obserwatorów kondycji banków.

Dokładność sygnałów rynkowych i ocen nadzorczych A.N. Berger, S.M. Davies, M.J. Flannery określili natomiast na podstawie ich roli w modelach ekonometrycznych prognozujących zmiany wybranych wskaźników obrazujących efekty gospodarowania banków. Jak pamiętamy z poprzedniego podpunktu, oszacowanie parametrów modeli wykazało, że **ratingi nadzorcze**, z wyjątkiem przypadku gdy pochodzą one z ostatniego kwartału, nie odgrywają istotnej roli w prognozowaniu żadnej z wybranych przez autorów badania zmiennych. **Ratingi** kredytowe agencji Moody's okazały się ważne przy przewidywaniu jakości aktywów, informacje zaś z rynku akcji w określaniu przyszłego poziomu sfinansowania majątku kapitałem własnym, a przede wszystkim wartości wskaźnika rentowności aktywów. Otrzymane rezultaty – omówione w tym i poprzednim podpunkcie – sugerują więc, że **oceny nadzorcze są bardziej dokładne niż sygnały rynkowe w okresie następującym bezpośrednio po inspekcji, natomiast średnio w całym okresie pomiędzy inspekcjami są mniej precyzyjne**¹²⁾.

Porównanie **zdolności do identyfikowania banków o zagrożonej sytuacji finansowej** wskaźników bazujących na danych księgowych, cenach akcji i **ratingach** kredytowych przynosi badanie Paoli Bongini, Luca Laevena i Giovanniego Majnoni¹³⁾. Autorzy ci skupili swoją uwagę na czterech krajach azjatyckich: Indonezji, Korei, Malezji i Tajlandii, w których w latach 1997–1998 nastąpiło wyraźne **zachwianie stabilności systemu finansowego**. Wybór okresu kryzysowego pozwolił na jednoznaczne oddzielenie grupy podmiotów o osłabionej pozycji, której skutkiem były działania interwencyjne władz nadzorczych (cofnięcie licencji, dokapitalizowanie, przymusowe połączenie), od grupy podmiotów w dobrej kondycji.

Informacje o charakterze księgowym reprezentowane były w badaniu z pomocą wskaźnika syntetycznego. W konstrukcji tego ostatniego uwzględniono cztery miary finansowe: iloraz rezerw celowych i kapitału własnego banku, wzrost akcji kredytowej, wskaźnik ukazujący rolę wyniku z tytułu odsetek w tworzeniu wyniku finansowego.

Problemy i poglądy

---

wego i rentowność aktywów. Sposobem na zsumowanie tych miar było ich przekształcenie na zmienne binarne. Jeśli wartość wskaźnika w danym banku była gorsza od 75% zebranych obserwacji, nowa zmienna otrzymywała wartość jeden. Syntetyczny wskaźnik księgowy kondycji banków mógł zatem wynosić 0, 1, 2, 3 lub 4. Dane z rynku akcji posłużyły do wyestymowania teoretycznych premii ubezpieczenia depozytów w ramach modelu opcyjnego zaproponowanego w 1977 r. przez R. Mertona¹⁴). *Ratingom* kredytowym dla długoterminowych depozytów denominowanych w walutach obcych agencji Moody's przypisano wartości liczbowe na podstawie zaobserwowanych empirycznie w latach 1982–1999 częstości bankructw podmiotów przynależących do poszczególnych kategorii *ratingowych*. Zauważmy, że wszystkie trzy wskaźniki zostały tak skonstruowane, że ich wyższe wartości oznaczały większe ryzyko wystąpienia poważnych problemów finansowych.

Właściwości zdefiniowanych powyżej wskaźników: księgowego, bazującego na danych z rynku akcji i wykorzystującego *ratingi* kredytowe P. Bongini, L. Laeven i G. Majnoni przeanalizowali w interesującym nas zakresie na dwa sposoby. Po pierwsze, oszacowali logitowy model regresji, w którym zmienna zależna przybierała wartość jeden, jeśli instytucja finansowa doświadczała zaburzeń w funkcjonowaniu, i zero w innym przypadku. Zmiennymi niezależnymi były: wskaźnik księgowy wyliczony na podstawie sprawozdań za 1996 r., teoretyczna premia ubezpieczenia depozytów i wskaźnik bazujący na *ratingach* zanotowane w połowie 1997 r., zmienna zero-jedynkowa ukazująca powiązania banku z innymi podmiotami lub kapitałem o charakterze rodzinnym, logarytm wartości aktywów banku oraz zmienne ilustrujące różnice między rozważanymi krajami: PKB *per capita* i relacja prywatnego kredytowania do PKB. Wartości wszystkich zmiennych udało się zgromadzić tylko dla 43 podmiotów. Oszacowanie parametrów modelu dowiodło, że, po uwzględnieniu specyfiki poszczególnych państw i różnic wielkości banków, **żaden z trzech wskaźników ilustrujących ryzyko banku nie dostarczał informacji statystycznie istotnej w dyskryminowaniu pomiędzy podmiotami bezpiecznymi i poddawanymi działaniom interwencyjnym**. Dodatkowo parametr przy wskaźniku skonstruowanym na podstawie *ratingów* kredytowych miał, niezgodny z oczekiwaniami, ujemny znak. Przy próbie uszeregowania wskaźników wykorzystujących różne źródła informacji według ich statystycznej istotności, znaku wyestymowanego dla nich współczynnika oraz ogólnej jakości prognostycznej modeli je zawierających należy stwierdzić, za autorami badania, że stosunkowo najlepiej wypadły teoretyczne premie ubezpieczenia depozytów, następnie syntetyczny wskaźnik księgowy, najgorzej zaś miary bazujące na *ratingach* kredytowych. Po drugie, P. Bongini, L. Laeven i G. Majnoni przeanalizowali czas zmian dwóch z trzech wskaźników stanowiących główny przedmiot ich zainteresowania. Z rozważań wyłączyli syntetyczny wskaźnik księgowy, którego wartości można było obserwować tylko w okresach rocznych. Zmienną zależną były tym razem zmiany historycznego prawdopodobieństwa niewypłacalności związane z obniżeniem lub podwyższeniem ratingu. Były one objaśniane z pomocą opóźnionych do trzech kwartałów wstecz, równoczesnych i nastę-

pujących do dwóch kwartałów później wahnięć teoretycznych premii ubezpieczenia depozytów. Użycie zmiennych niezależnych z szerszego przedziału czasowego ograniczyło próbę do 29 podmiotów i 72 zmian *ratingów*. Rezultaty oszacowania funkcji regresji pokazały, że **sygnały z rynku akcji systematycznie wyprzedzają zmiany *ratingów***. Średnie opóźnienie reakcji agencji *ratingowych* wynosiło przy tym sześć miesięcy.

Opracowanie Reinta Groppa, Jukkai Vesala i Giuseppe Vulpesa **testuje zdolność do antycypowania poważnego pogorszenia kondycji banków przez wskaźniki z rynku akcji i podporządkowanych instrumentów dłużnych** przy użyciu danych z okresu od początku 1991 r. do marca 2001 r. zgromadzonych dla banków **krajów Unii Europejskiej**¹⁵⁾. Wspomnianymi wskaźnikami są: premia za ryzyko w przypadku rynku obligacji i przemnożona przez (-1) wartość dystansu do niewypłacalności¹⁶⁾ dla rynku właścicielskich papierów wartościowych. Ich wybór wiązał się z tym, że wykazują one, jak demonstrują autorzy, właściwości pożądane z punktu widzenia nadzoru. Po pierwsze, są kompletne (*complete*) w tym sensie, że odzwierciedlają najważniejsze determinanty ryzyka niewypłacalności banku: wartość rynkową aktywów, dźwignię finansową, zmienność wartości aktywów. Po drugie, są zgodne (*unbiased*) z preferencjami nadzoru, ponieważ maleją wraz ze wzrostem wartości majątku banku oraz rosną wraz ze zwiększaniem się: udziału kapitałów obcych w finansowaniu majątku i zmienności aktywów. W analizie właściwości dystansu do niewypłacalności wykorzystano ostatecznie miesięczne obserwacje dla 84 banków z 14 krajów Unii Europejskiej, premii za ryzyko zaś – 59 banków z 12 państw. Poważnym problemem w rozważaniach R. Groppa, J. Vesala i G. Vulpesa okazała się selekcja rodzaju zdarzenia, względem którego mają być mierzone zdolności prognostyczne wskaźników. W Unii Europejskiej bowiem bardzo nieliczne są przypadki bankructw banków. Dlatego też autorzy zdecydowali się uznawać, że materialne pogorszenie kondycji banku następuje wtedy, gdy nadawany przez agencję *Fitch/IBCA rating* siły finansowej (*financial strength rating*) abstrahujący od istnienia siatki bezpieczeństwa jest obniżany do poziomu C lub oznaczającego występowanie jeszcze większych zagrożeń (D, E).

Po oszacowaniu parametrów dwóch modeli ekonometrycznych o odmiennych konstrukcjach (modelu logitowego i modelu *proportional hazard*) R. Gropp, J. Vesala, G. Vulpes doszli do wniosku, że oba interesujące nas wskaźniki mogą być wykorzystane do przewidywania znacznego pogorszenia się kondycji finansowej banków. Opatrzony znakiem minus dystans do niewypłacalności wykazywał najlepsze właściwości prognostyczne od 6 do 18 miesięcy przed obniżeniem *ratingu Fitch/IBCA*. Premie za ryzyko zawarte w stopach dochodu podporządkowanych instrumentów dłużnych były także statystycznie istotne w objaśnianiu weryfikacji w dół *ratingów* do 18 miesięcy wstecz, ale ich maksymalna moc prognostyczna przypadała na okres bezpośrednio poprzedzający tego rodzaju zdarzenia (6 miesięcy). Na jakość sygnałów prokurowanych przez rynek obligacji negatywny wpływ miały jednak oczekiwania publicznego wsparcia dla dużych lub ważnych banków. Autorzy dowiedli ponad-

---

Problemy i poglądy

---

to, że oba analizowane wskaźniki niosą ze sobą informację nie odzwierciedloną w *ratingach* siły finansowej, a w przypadku dystansu do niewypłacalności także w sprawozdaniach finansowych. Łączne użycie premii za ryzyko i dystansu do niewypłacalności obniżało istotnie liczbę błędów I rodzaju, tj. błędów polegających na niezidentyfikowaniu banków, które będą przeżywały problemy finansowe¹⁷.

Żadne z czterech zreferowanych badań porównawczych nie wskazuje, że któraś ze stron monitorujących kondycję banków (instytucje nadzoru, kapitałodawcy i ich reprezentanci) ma wyraźną i trwałą przewagę nad pozostałymi. Dwa z nich sugerują natomiast, że pomiędzy sygnałami pochodzącymi z różnych źródeł występują obszary komplementarności. Dotyczy to ocen nadzorczych i *ratingów* kredytowych oraz sygnałów z rynku akcji i instrumentów dłużnych. Z punktu widzenia wykorzystania informacji rynkowej w procesie nadzorczym najbardziej niepokojące są: stwierdzone w badaniu R.E. Randalla opóźnienia reakcji rynkowych (częściowo także nadzorczych) w stosunku do publicznie dostępnej informacji oraz wynikający z analizy danych dla krajów azjatyckich brak zdolności miar księgowych i rynkowych do dyskryminowania w warunkach kryzysowych banków bezpiecznych i zagrożonych.

3. Przydatność informacji z rynku właścicielskich papierów wartościowych w nadzorczej ocenie kondycji banków

W kwestii wykorzystania w procesie nadzorczym sygnałów z rynku akcji w literaturze przedmiotu formułowane są argumenty przemawiające zarówno przeciw niemu, jak i za nim. Z jednej strony zwraca się uwagę, że interesy akcjonariuszy i wierzycieli nie są jednakowe. Pierwsi oceniają potencjalne straty i zyski związane z podejmowanym ryzykiem, drudzy koncentrują swoją uwagę na stratach. Podobną do wierzycieli – jednostronną optykę postrzegania ryzyka – stosują instytucje nadzoru reprezentujące interesy drobnych deponentów i systemu ubezpieczenia depozytów. Potrzeba zachowania ostrożności we włączaniu do procesu nadzorczego informacji płynących z rynku akcji wynika też z prezentowanych już badań A.N. Bergera, S.M. Davies i M.J. Flannery'ego. Autorzy ci zaobserwowali, że informacje te wykazują w modelach ekonometrycznych odmienne właściwości względem *ratingów* nadzorczych niż np. sygnały pochodzące z rynku obligacji¹⁸. Z drugiej strony rynek akcji jest bardziej płynny, łatwiej jest na nim też dokonać transakcji krótkiej sprzedaży. Oba czynniki powodują, że koszty inkorporowania negatywnych oczekiwań co do przyszłej kondycji banku są niższe na rynku akcji niż obligacji¹⁹. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że prawdopodobieństwo wystąpienia zakłócającego wpływu sformalizowanej i pośredniej siatki bezpieczeństwa (np. związanej z funkcjonowaniem doktryny „zbyt duży, by upaść”) w systemie bankowym na sygnały płynące z rynku akcji jest mniejsze niż w przypadku sygnałów generowanych przez wierzycieli²⁰. Dodatkowo, jak dowodzą – w przedstawionym w poprzednim podpunkcie opracowaniu – R. Gropp, J. Vesala i G. Vulpes, możliwe jest skonstruowanie na bazie danych z ryn-

---

Bezpieczny Bank

---

ku akcji wskaźników ryzyka zgodnych w większości sytuacji z proostrożnościowymi preferencjami nadzoru²¹). Rezultaty referowanych poniżej trzech badań nad znaczeniem sygnałów z rynku akcji w antycypowaniu i modelowaniu *ratingów* BOPEC (J.W. Gunther, M.E. Levonian i R.R. Moore oraz J. Krainer i J.A. Lopez) i CAMEL (T.J. Curry, P.J. Elmer i G.S. Fissel), mimo występowania opisanych wątpliwości, są zachęcające.

W 2001 r. Jeffery W. Gunther, Mark E. Levonian i Robert R. Moore opublikowali artykuł, w którym przedstawili **wyniki oszacowania parametrów modeli ekonometrycznych ze zmiennymi zależnymi w postaci: poziomu i obniżki²² ratingu nadzorczego BOPEC** przyznawanego holdingom bankowym²³). Użyte zmienne objaśniające były trojakięgo rodzaju i pochodziły z: rynku akcji, poprzednich inspekcji nadzorczych i sprawozdań finansowych dostępnych w okresie pomiędzy inspekcjami. Dane z rynku akcji reprezentowało oczekiwane prawdopodobieństwo niewypłacalności (*EDF – expected default frequency*) otrzymywane w ramach modelu KMV Credit Monitor²⁴). Informacje nadzorcze zawierały: nadany w czasie ostatniej zakończonej inspekcji *rating* BOPEC i najnowszy dostępny *rating* poszczególnych banków CAMEL(S). Liczne zmienne pochodzące ze sprawozdawczości finansowej odzwierciedlały: wielkość, wyposażenie kapitałowe, jakość portfela kredytowego, strukturę finansowania i rentowność objętych badaniem podmiotów. Wprowadzenie trzech grup zmiennych niezależnych umożliwiło autorom badania przeanalizowanie inkrementalnej wartości objaśniającej danych z rynku akcji. Ograniczyło jednak liczebność próby do 914 obserwacji z okresu od czerwca 1996 r. do marca 2000 r. Ostateczna postać modeli została opracowana przy zastosowaniu procedury, w której ramach w kolejnych krokach z modeli usuwane były zmienne najmniej istotne aż do momentu, gdy wszystkie zmienne niezależne stawały się statystycznie istotne. W modelu objaśniającym poziom *ratingu* BOPEC oczekiwane prawdopodobieństwo niewypłacalności szacowane na bazie danych z rynku akcji okazało się silnie statystycznie istotne. Zgodnie z przypuszczeniami znak współczynnika przy oczekiwanym prawdopodobieństwie niewypłacalności był dodatni, co oznacza, że wyższemu prawdopodobieństwu niewypłacalności towarzyszyły gorsze oceny nadzorcze (wyższe wartości liczbowe nadanych *ratingów* nadzorczych). Warto jednak podkreślić, że usunięcie oczekiwanego prawdopodobieństwa niewypłacalności z omówionego modelu tylko bardzo nieznacznie pogarszało jego jakość. Drugi rodzaj oszacowanych przez J.W. Gunthera, M.E. Levoniana i R.R. Moore’a modeli dotyczył sytuacji szczególnie interesującej dla władz nadzoru bankowego, kiedy wskutek pogorszenia kondycji banku konieczne jest obniżenie przyznanego mu wcześniej *ratingu*. Ze względu na ograniczoną liczbę obserwacji możliwa było tylko estymacja (osobno) równań jedynie dla przypadków obniżenia *ratingu* z poziomu dwóch najwyższych z przyznawanych ocen. Liczba zmiennych pomocnych w przewidywaniu pogorszenia *ratingu* okazała się wyraźnie mniejsza, niż miało to miejsce przy objaśnianiu jego poziomu. I tym razem jednak oczekiwane prawdopodobieństwo niewypłacalności okazało się statystycznie istotne. Dodatkowo **wykluczenie zmiennej zawierającej informa-**

Problemy i poglądy

---

cje z rynku akcji przyniosło, w przeciwieństwie do omówionego powyżej przypadku, **wyraźne obniżenie jakości modelu**, co dowodzi znaczącej roli sygnałów rynkowych tego rodzaju w prognozowaniu spadków *ratingu* nadzorczego BOPEC. Zaprzecza też tezie, że rynek dostarcza wyłącznie informacji będącej powtórzeniem tej zawartej w wynikach przeprowadzonych w przeszłości inspekcji i w sprawozdaniach finansowych banków.

Szerzej zakrojone, w sensie liczby rozważonych wskaźników i długości horyzontu analizy, badanie **przydatności sygnałów z rynku akcji w modelowaniu i prognozowaniu ratingów nadzorczych** przyznawanych w Stanach Zjednoczonych holdingom zrealizowali John Krainer i Jose A. Lopez²⁵⁾. Podstawą wykorzystanego przez nich zestawu danych były wartości *ratingów* BOPEC nadanych w latach 1990–1999 spółkom holdingowym najwyższej usytuowanym w strukturze własnościowej. Holdingi, aby zostały uwzględnione w próbie, musiały mieć możliwy do zidentyfikowania wiodący bank (*lead-bank*) oraz działać w niezmienionej strukturze organizacyjnej przynajmniej od czterech kwartałów. Ogółem po zastosowaniu opisanych kryteriów doboru danych udało się zgromadzić 4009 obserwacji dla 1464 różnych holdingów bankowych, w tym 1683 obserwacje dla 426 spółek holdingowych, których akcje znajdowały się w publicznym obrocie.

J. Krainer i J.A. Lopez zweryfikowali użyteczność informacji generowanych przez rynek akcji na dwa sposoby. Po pierwsze, sprawdzili, czy stopy dochodu z akcji holdingów bankowych i oczekiwane prawdopodobieństwa niewypłacalności (EDF) zapowiadają zmiany ocen nadzorczych. Po drugie, porównali właściwości w zakresie opisywania i prognozowania *ratingów* BOPEC modeli ekonometrycznych bazujących wyłącznie na danych księgowych i poufnych informacjach nadzorczych oraz modeli wykorzystujących dodatkowo sygnały płynące z rynku właścicielskich papierów wartościowych.

W analizie zdolności rynku akcji do antycypowania *ratingów* nadzorczych, niezależnie od rodzaju rozważanego wskaźnika, autorzy uczynili dwa wspólne założenia dotyczące chwili zajścia prognozowanego zdarzenia (*event date*) oraz długości horyzontu zdarzenia (*event window*). I tak uznali, że chwilą zajścia zdarzenia jest moment (*t*) zakończenia inspekcji prowadzącej do nadania *ratingu*. Ponadto przyjęli, że reakcje rynkowe będą analizowane w dwunastu miesiącach poprzedzających tę chwilę oraz trzech następujących po niej.

Ponadprzeciętne (dodatkowe)²⁶⁾ miesięczne stopy dochodu z akcji holdingów bankowych wyznaczono jako błędy predykcji rzeczywistych miesięcznych stóp dochodu modelu wykorzystującego jako zmienne objaśniające średniorynkowe stopy dochodu i zmiany w stopach procentowych banku centralnego. Na ich podstawie obliczono skumulowane ponadnormalne stopy dochodu. Oszacowanie modeli pozwalających na określenie dodatkowych stóp dochodu z użyciem miesięcznych obserwacji z 5 lat poprzedzających okres zdarzenia oraz wykluczenie przypadków inspekcji, które nastąpiły wcześniej niż 12 miesięcy po ostatniej, ograniczyły rozmiar próby z 1683 obserwacji dla holdingów z akcjami w publicznym obrocie do 605 obserwacji. Naj-

bardziej **wyraźnie skumulowane ponadprzeciętne** (dodatkowe) **stopy dochodu z akcji zapowiadały obniżenie ratingu BOPEC**. Były one w tym przypadku ujemne i statystycznie istotnie różne od zera już na 10 miesięcy przed chwilą t . Dla holdingów, których oceny nadzorcze poprawiły się, skumulowane stopy dochodu były dodatnie, ale statystycznie istotnie różniły się od zera dopiero w miesiącu $t+3$. Średnie skumulowane stopy dochodu dla inspekcji zakończonych decyzją o pozostawieniu *ratingu* na niezmiennym poziomie w żadnym z miesięcy horyzontu zdarzenia nie były statystycznie istotne²⁷⁾.

Oczekiwanie prawdopodobieństwa niewypłacalności (*EDF*), przed określeniem ich cech prognostycznych, zostały poddane zabiegowi oczyszczenia z wpływu czynników ogólnogospodarczych poprzez odjęcie od ich wartości mediany oczekiwanego prawdopodobieństwa niewypłacalności dla wszystkich holdingów o tym samym *ratingu* nadzorczym. Tak otrzymane wskaźniki ryzyka autorzy określili mianem skorygowanych oczekiwanych prawdopodobieństw niewypłacalności. Wykorzystana próba różniła się od tej, z którą mieliśmy do czynienia w przypadku ponadnormalnych stóp dochodu, i liczyła 742 obserwacje. Podobnie jak poprzednio, **sygnały z rynku akcji najlepiej sprawdzały się w zakresie antycypowania obniżki ratingów BOPEC**. Skorygowane oczekiwane prawdopodobieństwa niewypłacalności dla banków o obniżonej w wyniku inspekcji ocenie nadzorczej już od 12 miesięcy przed datą zdarzenia i do 3 miesięcy po niej były statystycznie istotnie dodatnie. W przeciwieństwie do stóp dochodu z akcji **omawiany obecnie rodzaj miar ryzyka był w stanie** z dużym, sięgającym **dziewięciu miesięcy**, wyprzedzeniem **antycypować wzrost ratingu BOPEC**. Na 9 miesięcy bowiem przed chwilą zakończenia inspekcji prowadzącej do podwyższenia oceny nadzorczej skorygowane oczekiwane prawdopodobieństwa niewypłacalności stawały się statystycznie istotnie ujemne²⁸⁾.

Sprawdzenia, czy wskaźniki wykorzystujące dane z rynku akcji niosą nową informację dla instytucji nadzoru, J. Krainer i J.A. Lopez dokonali w kontekście modelu monitorowania zewnętrznego holdingów – BOM (*BOPEC off-site monitoring*). Zbudowali dwie jego wersje. Pierwsza – nazywana podstawową – bazowała wyłącznie na danych z raportów księgowych oraz prywatnej informacji w dyspozycji nadzoru. Druga – określana jako rozszerzona – uwzględniała dodatkowo trzy wskaźniki rynkowe: skumulowane i wystandaryzowane ponadnormalne stopy dochodu z akcji holdingów bankowych, skorygowane oczekiwane prawdopodobieństwa niewypłacalności oraz przybliżoną miarę zmienności wartości aktywów. Do wyestymowania parametrów modeli posłużył cały zestaw 4009 zebranych obserwacji. W przypadku holdingów, których akcje nie znajdowały się w publicznym obrocie, trzem wspomnianym powyżej rynkowym miarom ryzyka przypisano wartości zerowe. W modelu podstawowym większość zmiennych niezależnych okazała się statystycznie istotna w objaśnianiu poziomu *ratingu* BOPEC. I tak większe i lepiej wyposażone kapitałowo holdingi charakteryzowały się niższymi liczbowo czy lepszymi ocenami nadzorczymi. Niższa jakość portfela kredytowego, wyższa wartość liczbowa *ratingu* CAMEL nadanego wiodącemu bankowi holdingu, posiadanie przez holding podmiotów zależnych trud-

---

Problemy i poglądy

---

niących się obrotem papierami wartościowymi sprzyjały natomiast przyznaniu holdingowi gorszego *ratingu* BOPEC. **Dołączenie zmiennych objaśniających z rynku akcji**, jak pokazało oszacowanie parametrów modelu rozszerzonego, **przyczyniło się do poprawy ogólnej jakości modelu monitorowania zewnętrznego holdingów bankowych** – BOM. Wszystkie trzy nowe zmienne niezależne były statystycznie istotne i wpływały na wysokość *ratingu* nadzorczego w oczekiwanym kierunku. Analiza prognoz *ratingów* otrzymywanych z pomocą podstawowej i rozszerzonej wersji modelu BOM wykazała jednak, że dodanie zmiennych bazujących na danych z rynku akcji poprawia ich dokładność tylko w niewielkim stopniu. Zarówno model podstawowy, jak i rozszerzony generowały bowiem dość precyzyjne prognozy do 4 kwartałów przed przyznaniem *ratingu*. **Korzyści z rozszerzenia zakresu uwzględnianych informacji w modelu monitorowania zewnętrznego były najwyraźniejsze dla przypadku obniżenia *ratingu* BOPEC ze zmianą kategorii oceny nadzorczej z satysfakcjonującej na niezadowalającą.** Jako że obniżki *ratingu*, a zwłaszcza te, które prowadzą do nadania ocen na poziomie 3 lub gorszym, są przedmiotem szczególnego zainteresowania instytucji nadzoru, J. Krainer i J.A. Lopez konkludują, że rozszerzona wersja modelu zewnętrznego monitorowania holdingów bankowych ma wartość w procesie nadzorczym²⁹⁾.

Przedmiotem analizy J.W. Gunthera, M.E. Levoniana i R.R. Moore'a oraz J. Krainera i J.A. Lopeza była użyteczność informacji z rynku akcji w prognozowaniu poziomu i zmian *ratingów* przyznawanych holdingom bankowym. Bardzo podobne zadanie postawili sobie Timothy J. Curry, Peter J. Elmer i Gary S. Fissel³⁰⁾, z tą jednak różnicą, że **w obszarze ich zainteresowania znalazły się *ratingi* CAMEL** nadawane przez amerykańskie instytucje nadzoru pojedynczym bankom. Wspomniani autorzy objęli badaniem grupę banków i instytucji oszczędnościowych (*thrifts*), których akcje znajdowały się w obrocie publicznym w latach 1988–1996 i które tym czasie doświadczyły obniżenia *ratingu*. Oddzielnie potraktowali przy tym banki, których *rating* obniżono do 3 i te, których *rating* pogorszył się do 4 lub 5. Do próby włączyli tylko te instytucje, które przez 3 lata poprzedzające obniżenie *ratingu* utrzymywały go na poziomie 1 lub 2 dla przypadku spadku *ratingu* do 3 lub na poziomie od 1 do 3 w przypadku obniżki *ratingu* nadzorczego do 4 lub 5. Ponadto zakres podmiotowy badania ograniczył – związany z emisją akcji – wymóg, by banki objęte badaniem działały samodzielnie lub w holdingach z tylko jednym podmiotem bankowym. Ostatecznie próba liczyła 122 instytucje, których *rating* obniżono do poziomu 3 i 148, których *rating* CAMEL spadł do 4 lub 5.

Analizę wartości sygnałów z rynku akcji w prognozowaniu zmian *ratingu* nadzorczego banku i jego kondycji finansowej T.J. Curry, P.J. Elmer i G.S. Fissel przeprowadzili dwuetapowo. Po pierwsze, przyjrzeni się zmianom wskaźników obliczonych na podstawie danych rynkowych w okresach: poprzedzającym obniżenie *ratingu* nadzorczego i następującym po nim. Po drugie, oszacowali logitowe funkcje regresji objaśniające zmiany *ratingów* nadzorczych i zmiany kondycji banków po tego rodzaju wydarzeniach.

Bezpieczny Bank

Obserwacja zachowań rynku akcji w okresie do 8 kwartałów przed obniżeniem *ratingu* nadzorczego pokazała, że statystycznie istotnie różne od zera spadki cen akcji występowały na 6 kwartałów przed zmianą *ratingu* w przypadku jego pogorszenia do poziomu 3 i aż na 8 kwartałów przed dla przypadku spadku *ratingu* do kategorii 4 lub 5. Dowiodła, że kwartalne stopy dochodu z akcji banków objętych badaniem są generalnie ujemne, ale statystycznie istotnie różnią się od zera tylko dla podmiotów, którym w późniejszym okresie przyznano dwie najniższe oceny *ratingowe*. Potwierdziła, że w miarę zbliżania się do momentu obniżenia *ratingu* wzrasta zmienność stóp dochodu z akcji, przy czym jest ona zdecydowanie wyższa dla instytucji znajdujących się w najgorszej kondycji. Doprowadziła też do wniosku, że w okresie poprzedzającym weryfikację w dół *ratingu* nadzorczego różnie liczone dodatkowe (ponadprzeciętne) stopy dochodu z akcji są ujemne i statystycznie istotnie różne od zera w zdecydowanej większości z ośmiu analizowanych kwartałów.

Celem analizy zachowań zmiennych rynkowych po obniżeniu *ratingu* była odpowiedź na pytanie, czy ten rodzaj sygnałów może pomóc władzom nadzoru w identyfikacji banków, których kondycja będzie się poprawiać i tych, których problemy finansowe pogłębia się w kolejnych okresach. Okazało się, że zaraz po obniżeniu *ratingu*, rynek nie antycypował poprawy sytuacji banków, w których taka poprawa rzeczywiście wystąpiła. Odpowiednie sygnały rynkowe pojawiały się dopiero po upływie 4 kwartałów dla banków, których *rating* obniżono do 3, i aż 6 kwartałów dla banków w najgorszej kondycji. **Jeśli zatem rynek akcji sygnalizował dość wcześnie problemy finansowe banków przed obniżeniem *ratingów* CAMEL, to miał poważne kłopoty z określeniem perspektyw banków, które już doświadczyły pogorszenia *ratingu* nadzorczego³¹⁾.**

Estymacja logitowych funkcji regresji miała natomiast za zadanie określić marginalną wartość informacyjną danych z rynku akcji. Ponownie oddzielnie T.J. Curry, P.J. Elmer i G.S. Fissel rozważyli obniżenie *ratingu* i dalsze zmiany kondycji banku. Zmienna zależna w modelach zbudowanych dla pierwszego przypadku przyjmowała wartość 1, jeśli bank doświadczył spadku *ratingu* nadzorczego, a w modelach właściwych dla drugiego przypadku wartość 1, gdy w kolejnych okresach sytuacja banku się pogorszyła. Zmiennymi objaśniającymi były wskaźniki księgowo (sfinansowanie aktywów kapitałem własnym, udział aktywów o obniżonej jakości w majątku ogółem, rentowność aktywów, udział papierów wartościowych w aktywach, iloraz chwiejnych zobowiązań i aktywów), tzw. podstawowe wskaźniki rynkowe (logarytm naturalny ceny akcji, dodatkowa stopa dochodu w układzie kwartalnym, zmienna obrazująca fakt wypłacenia dywidendy), zmienne informujące o ryzyku (odchylenie standardowe dziennych stóp dochodu, zmienna przedstawiająca intensywność obrotu akcjami danego banku, iloraz księgowej wartości kapitału i kapitalizacji rynkowej banku). Dla obu analizowanych przypadków T.J. Curry, P.J. Elmer i G.S. Fissel skonstruowali modele ekonometryczne z czterema różnymi specyfikacjami zbioru zmiennych niezależnych. Pierwsza postać używała jako zmiennych objaśniających tylko zmiennych księgowych, druga księgowych i podstawowych rynkowych, trzecia tych co druga plus zmienne ilustrujące ryzyko, czwarta zaś tylko podstawowych ryn-

---

Problemy i poglądy

---

kowych i obrazujących ryzyko. Po wyestymowaniu parametrów funkcji regresji dla przypadku obniżenia *ratingu* nadzorczego okazało się, że specyfikacje druga i trzecia modelu miały (zarówno w odniesieniu do spadku *ratingu* do kategorii 3, jak i kategorii 4 lub 5) większą moc objaśniającą niż model tradycyjny bazujący na zmiennych objaśniających wyłącznie o charakterze księgowym. Świadczyły o tym rosnące wartości współczynnika determinacji oraz malejące wartości AIC (*Akaike Information Criterion*)³². Postać modelu wykorzystująca tylko zmienne rynkowe charakteryzowała się natomiast zdecydowanie niższą jakością niż trzy pierwsze specyfikacje. Oszacowanie czterech wersji modelu dla okresu po obniżeniu *ratingu* potwierdziło, że dołączenie zmiennych rynkowych poprawia jakość predykcji przyszłych zmian kondycji banku. Pozytywne rezultaty dodania zmiennych pochodzących z rynku akcji nie były jednak tak silnie widoczne jak w poprzednio omówionym przypadku. Wiele zmiennych rynkowych nie okazało się bowiem statystycznie istotnymi³³.

Przedstawione w tym podpunkcie badania empiryczne mają kilka ważnych cech wspólnych. Po pierwsze, oceniają wartość sygnałów z rynku akcji względem *ratingów* nadzorczych, a więc domyślnie przyjmują, że w okresie ich nadania *ratingi* te są najlepszą z miar kondycji banków i holdingów. Po drugie, dowodzą, że informacja z rynku właścicielskich papierów wartościowych nie jest redundantna w stosunku do raportów księgowych i ocen nadzorczych. Dołączenie stosunkowo prostych wskaźników bazujących na danych z rynku akcji do zestawu tradycyjnie wykorzystywanych zmiennych objaśniających owocuje w każdym z opracowań podniesieniem jakości konstruowanych modeli ekonometrycznych. Po trzecie, wskazują, że sygnały z rynku akcji są najcenniejsze w zakresie przewidywania pogorszenia *ratingu* nadzorczego, a więc w przypadku szczególnie interesującym dla władz nadzorczych.

W uzyskanych rezultatach badawczych nie brakuje też różnic. Najistotniejsze spośród nich dotyczą: wyprzedzenia, z jakim sygnały z rynku akcji zapowiadają spadki *ratingów*, oraz skali korzyści związanych z poszerzeniem zbioru zmiennych niezależnych w modelach opisujących poziom i zmiany *ratingów* nadzorczych. Generalnie pozytywna ocena przydatności sygnałów z rynku akcji w procesie nadzorczym nie powinna przysłonić – ujawnionych przez omawiane badania empiryczne – ich słabości. Wskaźniki z rynku akcji przede wszystkim samodzielnie nie objaśniają w dostatecznym stopniu zmian *ratingów* nadzorczych. Ponadto wyniki odnoszące się do ich zdolności do antycypowania poprawy ocen nadzorczych czy też zmian kondycji banku po obniżce *ratingu* są co najmniej niejednoznaczne.

4. Zasadność wprowadzenia sygnałów z rynku podporządkowanych instrumentów dłużnych do systemu szybkich działań korygujących

Jednym z pomysłów na wzmocnienie szeroko rozumianej dyscypliny rynkowej w bankowości, jaki pojawił się w Stanach Zjednoczonych, jest wbudowanie sygnałów pochodzących z rynku dłużnych papierów wartościowych do systemu szybkich dzia-

---

Bezpieczny Bank

łań korygujących. Przypomnijmy, że system szybkich działań korygujących został wprowadzony na mocy ustawy o wzmocnieniu FDIC z 1991 r. Ma on zapobiegać, zwiększającemu zagrożenie dla instytucji ubezpieczenia depozytów, opóźnieniu działań nadzorczych poprzez sztywne powiązanie podjęcia tych ostatnich z wartością współczynników adekwatności kapitałowej bazujących na funduszach własnych ogółem i funduszach podstawowych³⁴). Douglas D. Evanoff i Larry D. Wall – autorzy wspomnianej propozycji – w dwóch powiązanych ze sobą tematycznie artykułach – przedstawili wyniki badań empirycznych nad **zasadnością zastąpienia lub uzupełnienia wskaźników adekwatności kapitałowej premiami za ryzyko zawartymi w stopach dochodu podporządkowanych instrumentów dłużnych**³⁵). Zastosowali przy tym dwie metody badawcze. Po pierwsze, porównali zdolność różnie określonych premii za ryzyko i współczynników adekwatności kapitałowej notowanych na koniec danego kwartału do prognozowania *ratingu* nadzorczego przyznanego bankowi lub holdingowi w następnym kwartale. Po drugie, poddali dokładniejszej analizie przypadki banków uznanych przez instytucje nadzoru za bezpieczne i zarazem charakteryzujących się w świetle danych z rynku podporządkowanych instrumentów dłużnych wysokim ryzykiem działalności. Zestaw wykorzystanych danych tworzyły kwartalne: sprawozdania finansowe, informacje z rynku dłużnych instrumentów finansowych i poufne wartości *ratingów* nadzorczych nadanych bankom lub holdingom w latach 1985–1999. Łącznie autorom badania udało się zgromadzić 452 obserwacje dotyczące przyznania *ratingów* bankom, które wyemitowały podporządkowane instrumenty dłużne. Próba ulegała ograniczeniu do 322 obserwacji, gdy premia za ryzyko była liczona nie w odniesieniu do obligacji skarbowych, ale względem stopy dochodu oferowanej przez indeksy obligacji przedsiębiorstw o *ratingach* kredytowych na poziomie Aaa i Baa.

W celu **przetestowania zdolności premii za ryzyko i miar adekwatności kapitałowej do prognozowania *ratingu* nadzorczego** D.D. Evanoff i L.D. Wall oszacowali parametry szeregu prostych logitowych modeli ekonometrycznych, w których zmienna objaśniana przyjmowała wartość 0, gdy w kolejnym kwartale bank otrzymywał ocenę na poziomie satysfakcjonującym (1 lub 2) i 1 w pozostałych przypadkach. Zmiennymi niezależnymi we wspomnianych modelach były: status banku w zakresie wyposażenia kapitałowego wyznaczany w ramach obecnie obowiązującej wersji programu szybkich działań korygujących³⁶), współczynnik wypłacalności, dwie miary bazujące na funduszach podstawowych odniesionych do zobowiązań i aktywów ważonych ryzykiem oraz premia za ryzyko liczone w stosunku do stóp dochodu obligacji skarbowych i komercyjnych. Wymienione zmienne objaśniające występowały w modelach albo pojedynczo, albo w parach utworzonych poprzez dołączenie do zmiennej obrazującej wysokość premii za ryzyko zmiennej ilustrującej stopień adekwatności kapitałowej. W odniesieniu do pełnej próby okazało się, że premia za ryzyko wyliczona względem stóp dochodu instrumentów skarbowych jest pozytywnie i silnie statystycznie istotnie powiązana z wysokością *ratingu* nadzorczego. Spośród wskaźników wyposażenia kapitałowego dobre właściwości progno-

---

Problemy i poglądy

---

styczne samodzielnie i razem z premią za ryzyko wykazywała tylko miara wykorzystująca fundusze podstawowe i zobowiązania banku. Powtórzenie procedury badawczej dla zawężonego, ze względu na dostępność danych o stopach dochodu obligacji przedsiębiorstw, zestawu obserwacji nie zmieniło wniosków dotyczących współczynników adekwatności kapitałowej. Ponownie tylko wskaźnik bazujący na funduszach podstawowych i zobowiązaniach zachowywał statystyczną istotność po użyciu wraz z premiami za ryzyko liczonymi w odniesieniu do obligacji o *ratingach* kredytowych Aaa i Baa. Z dwóch rozpatrywanych specyfikacji premii za ryzyko nieco lepsze właściwości prognostyczne cechowały tę, w której za podstawę jej wyliczenia przyjęto stopy dochodu instrumentów o najniższej inwestycyjnej ocenie *ratingowej*. Przedstawione rezultaty, w ocenie D.D. Evanoffa i L.D. Walla, świadczą o tym, że **premie za ryzyko zawarte w stopach dochodu podporządkowanych instrumentów dłużnych sprawują się w zakresie przewidywania *ratingów* nadzorczych co najmniej tak samo dobrze jak wskaźniki księgowo oddające stopień adekwatności kapitałowej**. Oznacza to, że **spełniają podstawowy warunek wstępny ich zastosowania w charakterze zmiennej inicjującej kroki interwencyjne przewidziane w systemie szybkich działań korygujących**³⁷⁾.

W analizie sprzecznych sygnałów co do ryzyka działalności banków generowanych przez rynek papierów wartościowych i instytucje nadzoru D.D. Evanoff i L.D. Wall w pierwszej kolejności wyselekcjonowali 68 przypadków, w których premia za ryzyko przekraczała 25 punktów bazowych w stosunku do stóp dochodu obligacji komercyjnych o *ratingu* Baa i jednocześnie emitenci podporządkowanych instrumentów dłużnych otrzymali w kolejnym kwartale satysfakcjonujący *rating* nadzorczy na poziomie 1 lub 2³⁸⁾. Następnie odrzucili obserwacje premii za ryzyko dla stosunkowo małych banków i tych, dla których istniały trudności w doborze odpowiednich pod względem okresu trwania obligacji przedsiębiorstw. W opisanych sytuacjach sygnały rynkowe mogły być bowiem zakłócone. Zastosowany zabieg zaowocował zmniejszeniem liczby niejednakowo ocenianych przypadków do 32. Dla określenia, w których spośród nich premia za ryzyko identyfikuje banki rzeczywiście zagrożone, a w których daje prawdopodobnie błędne wskazania, D.D. Evanoff i L.D. Wall użyli dodatkowych miar ryzyka. Negatywne opinie nadzoru mogą znajdować wyraz nie tylko w nadaniu niskiej oceny *ratingowej*, ale też w zwiększeniu częstotliwości inspekcji. W 12 z 32 przypadków banki były poddane ponownej inspekcji w ciągu 6 miesięcy przy średnim, wynikającym z przepisów prawnych w Stanach Zjednoczonych, odstępie pomiędzy inspekcjami wynoszącym około 1 roku. Ponadto 5 podmiotów w kolejnym roku otrzymało *rating* na poziomie 3 lub gorszym. Wykorzystanie dwóch, bazujących na danych księgowych, modeli wczesnego ostrzeżenia pozwoliło na wyodrębnienie 14 przypadków banków o osłabionej kondycji finansowej. Dla 6 obserwacji wysokie premie za ryzyko znalazły potwierdzenie w niższej niż jedność wartości ilorazu rynkowej i księgowo wartości kapitału własnego. W dalszych 6 przypadkach banki były nisko oceniane przez agencje *ratingowe*. Łącznie dla 25 z 32 rozpatrzonych obserwacji negatywne sygnały płynące z rynku podpo-

rządkowanych instrumentów dłużnych były zgodne ze wskazaniami przynajmniej jednej z omówionej powyżej dodatkowych miar ryzyka działalności banków. Część z tych przypadków odzwierciedla potencjalne **korzyści z włączenia premii za ryzyko do procesu oceny kondycji banków** i dyscyplinowania ich kierownictw. Dla pozostałych 7 obserwacji nie udało się odnaleźć, poza rynkiem podporządkowanych instrumentów dłużnych, dowodów występowania podwyższonego ryzyka. W związku z tym siedem wspomnianych przypadków ilustruje potencjalne **koszty proponowanej reformy systemu szybkich działań korygujących**³⁹⁾. Trzeba jednak podkreślić, że dla 6 z nich premie za ryzyko nie przewyższały 37 punktów bazowych, a więc znajdowały się blisko przyjętej przez D.D. Evanoffa i L.D. Walla wartości krytycznej, której przekroczenie powoduje uruchomienie nadzorczych działań interwencyjnych. Określenie w powyższy sposób korzyści i kosztów reformy systemu szybkich działań korygujących, co warto podkreślić, jest obciążone błędami wynikającymi z braku obiektywnej miary ryzyka działalności bankowej, do której można by odnosić rezultaty klasyfikacji dokonanych: przez instytucje nadzoru i na podstawie sygnałów rynkowych.

Rezultaty badań D.D. Evanoffa i L.D. Walla dowodzą więc, że premie za ryzyko zawarte w stopach dochodu podporządkowanych instrumentów dłużnych w prognozowaniu *ratingu* nadzorczego sprawują się nie gorzej niż miary adekwatności kapitałowej. Ponadto, jak pokazała analiza przypadków, ich użycie może przyczynić się do zidentyfikowania banków, które mimo osłabionej kondycji cieszą się dobrymi ocenami nadzorczymi.

5. Warunki użyteczności informacji rynkowej w procesie nadzorczym

Spotykane w literaturze przedmiotu warunki użyteczności informacji rynkowej w procesie nadzorczym można generalnie uporządkować, wyodrębniając grupy wymogów ostrych i łagodnych. Do pierwszej z nich należą bez wątpienia te sformułowane przez T.J. Curry'ego, P.J. Elmera i G.S. Fissela. Ich zdaniem, sygnały rynkowe powinny: dotyczyć pojedynczych banków, a nie ich grup połączonych pewnymi cechami wspólnymi; być klarowne, tzn. pozostawiać niewiele pola do różnych ich interpretacji; pojawiać się dostatecznie wcześnie, by dać czas instytucjom nadzoru na wdrożenie nowego sposobu postępowania; zawierać informację niedostępną z innych tradycyjnych źródeł wykorzystywanych przy monitorowaniu z zewnątrz banków⁴⁰⁾. O ile dwa pierwsze warunki noszą charakter techniczny – dotyczą bowiem sposobów ekstrakcji pożądanej informacji, o tyle dwa kolejne mają wymiar merytoryczny i przez to staną się przedmiotem dalszej, prowadzonej tu analizy. Interpretując je, należy stwierdzić, że w gruncie rzeczy ich postawienie oznacza uznanie, że sygnały rynkowe są tylko wtedy użyteczne, gdy są lepsze od ocen nadzorczych w zakresie czasu pojawiania się i treści ekonomicznej. Jeszcze dalej w swoich postu-

---

Problemy i poglądy

---

latach idzie R.E. Randall, który uważa, że nie wystarczy, by sygnały rynkowe wyprzedzały nadzorcze rozpoznanie problemów. Konieczne jest, by pojawiały się, zanim banki poniosą istotne straty. Jeśli bowiem zostaną wygenerowane w okresie po wystąpieniu strat, nie przyczynią się do ich odwrócenia, pogorszą natomiast bieżącą sytuację banku, utrudniając jednocześnie sanację dokonywaną pod kierunkiem instytucji nadzoru⁴¹.

Zwolennicy łagodniej określonych warunków przydatności informacji rynkowej, do których zalicza się autor tego artykułu, podkreślają, że wprawdzie w przypadkach opisanych powyżej korzyści z rozszerzenia zbioru wykorzystywanych przez nadzór danych są najbardziej oczywiste, ale i w pozostałych sytuacjach bilans korzyści i strat z tym związanych może być pozytywny. I tak M.J. Flannery stwierdza, że informacje tylko potwierdzające rozpoznanie dokonane wcześniej przez władze nadzoru mogą poprawiać jakość dokonywanych prognoz lub przyspieszać działania interwencyjne, w przypadku gdy ich opóźnienie jest związane z niepewnością nadzoru co do kondycji banku lub całego sektora⁴². Bardzo podobne stanowisko zajmują R. Feldman i M. Levonian, którzy dodają argument, że kierownictwu banku znacznie trudniej jest kontestować działania interwencyjne podjęte w odpowiedzi na sygnały rynkowe niż bazujące na ocenach dokonanych przez władze nadzoru przy wykorzystaniu w znacznej mierze poufnych informacji. W tym ostatnim zastosowaniu informacje generowane przez rynki finansowe wzmacniają więc legitymację interwencyjnych działań nadzorczych⁴³. Podsumowując, w omawianym podejściu, przyjmuje się, że nawet informacje rynkowe, w przypadku których trudno jest udowodnić wyraźną i trwałą wyższość nad ocenami nadzorczymi, mogą z jednej strony umożliwić szybszą identyfikację problemów (*shorten the recognition lag*), z drugiej zaś stworzyć zachęty do szybszych działań (*shorten the action lag*) i jednocześnie być uzasadnieniem ich podjęcia⁴⁴.

Analizując w nakreślonych powyżej kategoriach wyniki zaprezentowanych w artykule badań empirycznych, wypada stwierdzić, że nie ma dowodów na jednoznaczną wyższość sygnałów rynkowych w zakresie czasu i precyzji identyfikowania problemów finansowych banków. Trudno zatem mówić o spełnieniu ostro postawionych warunków użyteczności. Informacje rynkowe jednak poprawiają prognozy ratingów nadzorczych, wyników gospodarowania i niewypłacalności, sprawują się co najmniej tak samo dobrze jak wskaźniki księgowe w uruchamianiu programu szybkich działań korygujących, a ponadto niektóre spośród nich wykazują komplementarność w stosunku do ocen nadzorczych. Dowodzi to, że prawdopodobieństwo spełnienia wymogów przydatności w łagodnej wersji, przynajmniej w gospodarkach z dobrze rozwiniętymi rynkami finansowymi, jest wysokie.

Bezpieczny Bank

Przypisy

- ¹⁾ Grupę G-10 tworzy obecnie jedenaście państw: Belgia, Francja, Holandia, Japonia, Kanada, Niemcy, Stany Zjednoczone, Szwecja, Wielka Brytania, Włochy oraz Szwajcaria.
- ²⁾ Zob. R. Sahajwala, P. Van den Bergh, *Supervisory Risk Assessment and Early Warning Systems*, Basel Committee on Banking Supervision Working Papers, No. 4, December 2000, s. 1–2; 7–39.
- ³⁾ *Rating CAMELS* powstaje w drodze oceny banku w sześciu obszarach: adekwatności kapitałowej (*capital adequacy*), jakości aktywów (*assets quality*), menedżmentu (*management*), rentowności (*earnings*), płynności (*liquidity*) i zagrożenia rynkowymi rodzajami ryzyka bankowego (*sensitivity to market risk*). Ostatni element oceny kondycji banków został wprowadzony od początku 1997 r. Dlatego też w przypadku badań, których horyzont zamyka się przed rokiem 1997, będę używał skrótów – CAMEL, badań, które wykorzystują wyłącznie dane pochodzące z okresu po dodaniu szóstego elementu oceny sytuacji banków, skrótów – CAMELS; natomiast w przypadku analiz posługujących się obserwacjami pochodzącymi z obu okresów – skrótów CAMEL(S).
- ⁴⁾ Zob. B. J. Hirtle, J. A. Lopez, *Supervisory Information and the Frequency of Bank Examinations*, Federal Reserve Bank of New York, Economic Policy Review, April 1999, s. 1–19.
- ⁵⁾ Zob. R. A. Cole, J. W. Gunther, *Predicting Bank Failures: A Comparison of On- and Off-Site Monitoring Systems*, Journal of Financial Services Research, Vol. 13, No. 2, April 1998, s. 103–117.
- ⁶⁾ Skrót BOPEC pochodzi od pięciu aspektów badania kondycji holdingów: sytuacji bankowych podmiotów zależnych (*bank subsidiaries*), sytuacji innych podmiotów zależnych (*others subsidiaries*), sytuacji podmiotu dominującego (*parent company*), skonsolidowanego wyniku finansowego (*consolidated earnings*), skonsolidowanego kapitału (*consolidated capital*). Rating BOPEC przyjmuje, podobnie jak rating nadawany pojedynczym bankom – CAMELS – wartości od 1 do 5. Wyższe wartości liczbowe obu rodzajów ratingów nadzorczych oznaczają gorszą sytuację poddawanego ocenie podmiotu.
- ⁷⁾ Zob. A.N. Berger, S.M. Davies, M.J. Flannery, *Comparing Market and Supervisory Assessments of Bank Performance: Who Knows What When?*, Journal of Money, Credit, and Banking, Vol. 32, No. 3, August 2000, s. 641–667. Dwa lata wcześniej wyniki swoich dociekań wymienieni powyżej autorzy opublikowali w postaci *working paper*: A.N. Berger, S.M. Davies, M.J. Flannery, *Comparing Market and Supervisory Assessments of Bank Performance: Who Knows What When?*, Board of Governors of the Federal Reserve System, Finance and Economics Discussion Series, March, 1998.
- ⁸⁾ Zob. A.N. Berger, S.M. Davies, M.J. Flannery (2000), op. cit., s. 661–664.
- ⁹⁾ Zob. R.R. Randall, *Can the Market Evaluate Asset Quality Exposure in Banks?*, Federal Reserve Bank of Boston, New England Economic Review, July/August 1989, s. 3–24.
- ¹⁰⁾ Zob. A.N. Berger, S.M. Davies, M.J. Flannery (2000), op. cit., 641–667.
- ¹¹⁾ Zob. A.N. Berger, S.M. Davies, M.J. Flannery (2000), op. cit., s. 643.
- ¹²⁾ Zob. A.N. Berger, S.M. Davies, M.J. Flannery (2000), op. cit., s. 661–664.
- ¹³⁾ Zob. P. Bongini, L. Laeven, G. Majnoni, *How Good Is the Market at Assessing Bank Fragility? A Horse Race between Different Indicators*, Journal of Banking and Finance, Vol. 26, No. 5, 2002, s. 1011–1028. Ten sam tekst został także opublikowany w materiałach z: *Conference on Banks and Systemic Risk* zorganizowanej przez *Bank of England* w dniach od 23 do 25 maja 2001 r.
- ¹⁴⁾ Głos krytyczny w stosunku do zasadności użycia modelu Mertona w analizowanym przypadku można odnaleźć w: H.S. Shin, *Comments on „How Good Is the Market at Assessing Bank Fragility? A Horse Race between Different Indicators”*, Journal of Banking and Finance, Vol. 26, No. 5, 2002, s. 1029–1031.

Problemy i poglądy

- ¹⁵⁾ Zob. R. Gropp, J. Vesala, G. Vulpes, *Equity and Bond Market Signals as Leading Indicators of Bank Fragility*, European Central Bank, Working Paper Series, No. 150, June 2002. To samo opracowanie zostało nieco wcześniej opublikowane w materiałach konferencyjnych: R. Gropp, J. Vesala, G. Vulpes, *Equity and Bond Market Signals as Leading Indicators of Bank Fragility*, The Impact of Economic Slowdowns on Financial Institutions and Their Regulators, Federal Reserve Bank of Boston, April 2002.
- ¹⁶⁾ Dystans do niewypłacalności jest, obok oczekiwanego prawdopodobieństwa niewypłacalności, jedną z dwóch miar ryzyka kredytowego otrzymywanych w ramach modelu *KMV Credit Monitor*. Szerzej na ten temat: A. De Servigny, *Le risque de crédit. Nouveaux enjeux bancaires*, Dunod, Paris, 2001, s. 60–64; A. Saunders, *Credit Risk Measurement. New Approaches to Value at Risk and Other Paradigms*. John Wiley & Sons, Inc., New York 1999, s. 23–32; J.B. Caouette, E.I. Altman, P. Narayanan, *Managing Credit Risk. The Next Great Financial Challenge*, John Wiley & Sons, Inc, New York 1998, s. 139–146.
- ¹⁷⁾ Zob. R. Gropp, J. Vesala, G. Vulpes (2002), op.cit., s. 28.
- ¹⁸⁾ Zob. A.N. Berger, S. M. Davies, M. J. Flannery (2000), op.cit., s. 641–667.
- ¹⁹⁾ Zob. S.M. Sundaresan, *Supervisors and Market Analysts: What Should Research be Seeking?*, Journal of Financial Services Research, Volume 20, No. 2–3, October-December 2001, s. 275–280, a zwłaszcza s. 277.
- ²⁰⁾ Zob. J. Krainer, J.A. Lopez, *Incorporating Equity Market Information into Supervisory Monitoring Models*, Conference on Banks and Systemic Risk, Bank of England, May 2001, s. 3.
- ²¹⁾ Zob. R. Gropp, J. Vesala, G. Vulpes (2002), op.cit., s. 9–11.
- ²²⁾ Zmiany amerykańskich ratingów nadzorczych interpretujemy w kategoriach oceny sytuacji danego podmiotu. Stąd obniżka oceny nadzorczej oznacza wzrost wartości liczbowej ratingu, poprawa oceny nadzorczej zaś – spadek wartości liczbowej ratingu.
- ²³⁾ Zob. J.W. Gunther, M.E. Levonian, R.R. Moore, *Can the Stock Market Tell Bank Supervisors Anything They Don't Already Know?*, Economic and Financial Review, Federal Reserve Bank of Dallas, Second Quarter 2001, s. 2–9.
- ²⁴⁾ Por. przypis 16.
- ²⁵⁾ Zob. J. Krainer, J. A. Lopez (2001), op. cit., s. 50.
- ²⁶⁾ Termin *abnormal stock returns* używany w anglojęzycznej literaturze przedmiotu tłumaczył alternatywnie jako: ponadprzeciętne lub dodatkowe stopy dochodu z akcji
- ²⁷⁾ Zob. J. Krainer, J.A. Lopez (2001), op. cit., s. 12–16.
- ²⁸⁾ Zob. J. Krainer, J.A. Lopez (2001), op. cit., s. 16–18.
- ²⁹⁾ Zob. J. Krainer, J.A. Lopez (2001), op. cit., s. 29.
- ³⁰⁾ Zob. T.J. Curry, P.J. Elmer, G.S. Fissel. *Regulator Use of Market Data to Improve the Identification of Bank Financial Distress*, Working Paper, Federal Deposit Insurance Corporation, December 2001.
- ³¹⁾ Zob. T.J. Curry, P.J. Elmer, G.S. Fissel (2001), op. cit., s. 12–19.
- ³²⁾ Pomiędzy wartościami AIC a jakością modelu występuje zależność odwrotna.
- ³³⁾ Zob. T.J. Curry, P.J. Elmer, G.S. Fissel (2001), op. cit., s. 19–28.
- ³⁴⁾ Zob. M. Iwanicz-Drozdowska, *Stany Zjednoczone*, w: *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania.*, pr. zbior. pod red. M. Iwanicz-Drozdowskiej, Bankowy Fundusz Gwarancyjny, Polskie Wydawnictwa Ekonomiczne, Warszawa 2002, s. 267, 278–279.
- ³⁵⁾ Zob. D.D. Evanoff, L.D. Wall, *Sub-debt Yield Spreads as Bank Risk Measures*, Journal of Financial Services Research, Vol. 20, No. 2/3, October-December 2001, s. 121–145; D.D. Evanoff, L.D. Wall, *Measures of the Riskiness of Banking Organizations: Subordinated Debt Yields, Risk-Based Capital, and Examination Ratings*, Journal of Banking & Finance, Vol. 26, Issue 5, May 2002, s. 989–1009. Drugi z wymienionych tekstów został wcześniej opublikowany w materiałach konferencyjnych: D.D. Evanoff, L.D. Wall, *Measures of the Riskiness of Banking Organizations: Subordinated Debt Yields, Risk-Based Capital, and Examination Ratings*, Conference on Banks and Systemic Risk, Bank of England, May 2001.

Bezpieczny Bank

- ³⁶⁾ Status w zakresie adekwatności kapitałowej przybiera wartości od 1 do 5, którym odpowiadają następujące kategorie opisowe: bank dobrze wyposażony kapitałowo, bank o odpowiednim wyposażeniu kapitałowym, bank niedokapitalizowany, bank znacząco niedokapitalizowany, bank krytycznie niedokapitalizowany. Zob. D.D. Evanoff, L.D. Wall (2001), op.cit., s. 129, 134.
- ³⁷⁾ Zob. D.D. Evanoff, L.D. Wall (2001), op.cit., s. 140.
- ³⁸⁾ Zob. D.D. Evanoff, L.D. Wall (2002), op.cit., s. 989–1009, a zwłaszcza 1002–1006.
- ³⁹⁾ Por. D.D. Evanoff, L.D. Wall (2002), op.cit., s. 991.
- ⁴⁰⁾ Zob. T.J. Curry, P.J. Elmer, G.S. Fissel (2001), op.cit., s. 6–7.
- ⁴¹⁾ Zob. R.R. Randall (1989), op.cit., s. 18.
- ⁴²⁾ Zob. M.J. Flannery, *The Faces of „Market Discipline”*, Journal of Financial Services Research, Vol. 20, No. 2/3, 2001, s. 107–119, a zwłaszcza s. 110, 113.
- ⁴³⁾ Zob. R. Feldman, M. Levonian, *Market Data and Bank Supervision: the Transition to Practical Use*, Federal Reserve Bank of Minneapolis, The Region, Vol. 15, No. 3, September 2001, s. 11–13, 46–54.
- ⁴⁴⁾ Zob. M.J. Flannery, *Using Market Information in Prudential Bank Supervision: A Review of the U.S. Empirical Evidence*, Journal of Money, Credit, and Banking, Vol. 30, No. 3, August 1998, s. 273–305, a zwłaszcza s. 297–298.

Konsultacje dla banków

Marta Smółko

MODEL NADZORU BANKOWEGO W POLSCE NA TLE WYBRANYCH KRAJÓW WYSOKO ROZWINIĘTYCH

Bank jako instytucja zaufania publicznego jest jednocześnie podmiotem gospodarczym, którego działalność nierozzerwalnie wiąże się z ryzykiem. Powoduje to naturalny konflikt między dążeniem do maksymalizacji zysku a koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa środkom finansowym powierzonym bankom. Dlatego konieczne jest poddanie działalności bankowej ingerencji państwa. Nad stabilnością systemu bankowego czuwa wiele instytucji: bank centralny, ministerstwo finansów, system gwarantowania depozytów i najważniejsza – wyspecjalizowany urząd nadzoru bankowego.

Nadzór bankowy definiowany jest poprzez wyszczególnienie jego celów i czynności. *Leksykon bankowy*¹⁾ przedstawia to pojęcie następująco: „Celem nadzoru bankowego jest zapewnienie bezpieczeństwa depozytom bankowym oraz zgodności działalności bankowej z prawem bankowym. Czynności nadzoru bankowego polegają też na opracowaniu norm ostrożnościowych ograniczających ryzyko bankowe oraz kontrolowaniu ich przestrzegania przez poszczególne banki. Nadzór bankowy współdziała w licencjonowaniu banków i kontroluje zmiany własności ich akcji, aby zapobiegać przenikaniu do banków niepożądanych kapitałów i osób”.

Zasady bazylejskie nie dają wyraźnej wskazówki co do usytuowania i kształtu nadzoru bankowego. Także regulacje Unii Europejskiej nie precyzują tej kwestii. W poszczególnych krajach wykształciły się różne modele organizacyjne nadzoru, które ze względu na strukturę można podzielić na dwie grupy²⁾:

❖ **nadzór jednoinstytucjonalny**. Jest on sprawowany przez jedną instytucję, która nadzoruje działalność wszystkich jednostek organizacyjnych wykonujących

---

Bezpieczny Bank

---

działalność bankową. Taki typ funkcjonuje np. w Szwajcarii, gdzie instytucją nadzorczą jest Federalna Komisja Bankowa (*Commission Federale de Banque*);

- ❖ **nadzór wielointytucjonalny.** Sprawuje go wspólnie kilka instytucji, które zostały przez przepisy prawa wyposażone w tylko dla nich zastrzeżone kompetencje. Jest on więc wykonywany z zachowaniem zasady rozdzielania kompetencji nadzorczych, co sprawia, że jego efektywne wypełnianie wymaga specjalizacji ze strony instytucji nadzorujących. Instytucje nadzoru nie tworzą hierarchicznej struktury organizacyjnej, a realizują wzajemnie dopełniające się zadania nadzorcze. Przykładem są Włochy, gdzie nadzór sprawuje Międzyministerialny Komitet ds. Kredytów i Oszczędności (*Comitato Interministeriale per il Credito e il Risparmio*) oraz bank centralny (*Banca d'Italia*).

Jeśli za kryterium podziału przyjmując umiejscowienie nadzoru w stosunku do banku centralnego, sprawować go może³⁾:

- ❖ wyspecjalizowana instytucja nie powiązana bezpośrednio z bankiem centralnym (np. Federalna Komisja Bankowa w Szwajcarii);
- ❖ instytucja powiązana z bankiem centralnym, np. przez osobę prezesa (np. Komisje Bankowe w Belgii i Francji, Komisja Nadzoru Bankowego w Polsce);
- ❖ bezpośrednio bank centralny (np. Bank Holandii);
- ❖ bank centralny i wyspecjalizowana instytucja (np. Włochy, gdzie nadzór sprawuje bank centralny i specjalny organ kolejalny ds. kredytów i oszczędności).

W niniejszym opracowaniu porównane zostaną rozwiązania nadzorcze stosowane w wybranych krajach wysoko rozwiniętych oraz model polski. Wybór krajów do analizy podyktowało właśnie kryterium instytucjonalnego umiejscowienia nadzoru bankowego. Niemcy umieściły nadzór w urzędzie współpracującym w tym zakresie z bankiem centralnym, Szwecja stworzyła nadzór zintegrowany nad rynkiem finansowym w postaci *Finansinspektionen*. System bankowy w Stanach Zjednoczonych zasadniczo różni się od europejskich. Zamiast jednego banku centralnego istnieje System Rezerwy Federalnej, składający się z Rady Gubernatorów i 12 banków rezerwy federalnej. Ponadto istnieją aż cztery ciała nadzorujące banki komercyjne: Biuro Kontrolera Waluty (OCC), System Rezerwy Federalnej, Federalna Korporacja ds. Ubezpieczenia Depozytów (FDIC) oraz władze stanowe. W Polsce nadzór zaś sprawuje Komisja Nadzoru Bankowego powiązana personalnie z bankiem centralnym.

Celem porównania jest wskazanie podobieństw i różnic między modelem polskim a rozwiązaniami światowymi, a także przedstawienie możliwości dalszego rozwoju modelu polskiego i jego kształtu w przyszłości. Ponieważ rodzime prawodawstwo bankowe osiągnęło już wysoki stopień harmonizacji z zaleceniami Unii Europejskiej, w związku z czym jest generalnie zgodne ze standardami światowymi, dyskutowane zmiany dotyczą głównie instytucjonalnego umiejscowienia nadzoru. Przedstawione zostaną argumenty przemawiające za pozostawieniem władz nadzorczych

w ich obecnym kształcie oraz wspierające tezę o konieczności integracji organów nadzorczych na szczeblu ogólnokrajowym.

Nadzór skonsolidowany a zintegrowany

Współzależność funkcjonowania systemów bankowych na świecie powoduje, że terytorialnie ograniczony nadzór krajowy nie jest w stanie samodzielnie sprawować efektywnego nadzoru. Dlatego bazylejskie „Zasady efektywnego nadzoru bankowego” i dyrektywy UE wymagają wprowadzenia nadzoru na zasadach skonsolidowanych.

Nadzór skonsolidowany jest spojrzeniem na funkcjonowanie grupy kapitałowej jako całości. Koncentruje się na jednostce macierzystej (spółce holdingowej) i dlatego często nazywany jest nadzorem „z góry na dół”, chociaż poszczególne jednostki mogą (i powinny) nadal być nadzorowane przez odpowiednich dla nich regulatorów⁴. Nadzór holdingów i konglomeratów finansowych, w skład których wchodzi instytucje kredytowe unormowała Dyrektywa Rady 92/30/EEC z kwietnia 1992 r. na temat nadzoru skonsolidowanego nad instytucjami kredytowymi⁵. Nadzór tych podmiotów dotyczy ich skonsolidowanej sytuacji finansowej (w ramach tworzonych przez nie struktur holdingowych), w tym w szczególności: wypłacalności i adekwatności kapitałowej, koncentracji dużych kredytów i innych wierzytelności, przestrzegania limitów koncentracji kapitałowej i odpowiednich mechanizmów wewnętrznej kontroli danych oraz informacji wymaganych do celów skonsolidowanego nadzoru. Nadzór skonsolidowany wykonują władze, które wydały zezwolenie na działanie przedsiębiorstwa macierzystego tworzącego holding.

Dodatkowo Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady o zaostrzonym nadzorze nad wzajemnie powiązаныmi instytucjami finansowymi 95/26/EEC z 29 czerwca 1995 r. wymaga od nadzorowanych podmiotów przejrzystości dla celów sprawowania nadzoru. W jej świetle zezwolenia na prowadzenie działalności może być wydane, jeśli powiązania pomiędzy podmiotami tworzącymi instytucję kredytową nie uniemożliwiają efektywnego wykonywania wobec nich funkcji nadzorczych. Ponadto dyrektywa zawiera regulacje dotyczące wymiany poufnych informacji między kompetentnymi władzami odpowiedzialnymi za nadzorowanie podmiotów rynku finansowego.

Warunkiem niezbędnym prowadzenia efektywnego nadzoru skonsolidowanego jest sporządzanie przez podmioty nadzorowane skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Funkcjonowanie większych grup tworzy bowiem dwa główne problemy⁶. Po pierwsze, negatywnym efektem funkcjonowania tych grup jest wykorzystywanie tego samego kapitału do zabezpieczenia działalności różnych podmiotów (tzn. przenoszenie ryzyka). Po drugie funkcjonowanie poszczególnych jednostek tworzących grupę w różnych krajach lub różnych obszarach rynku finansowego rodzi pro-

---

Bezpieczny Bank

---

blemy w związku z nakładaniem się kompetencji różnych organów nadzorczych odpowiedzialnych za dany segment rynku finansowego.

Konsolidacja nadzoru może zmierzać do utworzenia **nadzoru zintegrowanego**, rozumianego jako powołanie jednej instytucji nadzorczej nad rynkami finansowymi i kapitałowymi (tzw. meganadzorcy)⁷⁾. Model nadzoru zintegrowanego obejmuje swoim zasięgiem wszystkie podmioty działające na rynku finansowym, w każdym aspekcie ich działalności, oraz podmioty z nimi powiązane, niekoniecznie świadczące usługi finansowe⁸⁾. Nadzór zintegrowany funkcjonuje w Wielkiej Brytanii, Australii, Danii, Japonii, Finlandii, Norwegii⁹⁾, Kanadzie, Korei Południowej, Singapurze, na Węgrzech, w Szwecji i na Łotwie. W tym roku nadzór zintegrowany wprowadziły Niemcy, Estonia, a Austria i Irlandia ogłosiły zamiar stworzenia jednej instytucji nadzorczej dla podmiotów rynku finansowego. Możliwość taką rozpatruje także Szwajcaria¹⁰⁾.

Niemcy

Od 1 maja 2002 r. Niemcy wprowadziły nadzór zintegrowany nad rynkiem finansowym. Nadzór bankowy (*Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen*), ubezpieczeniowy (*Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen*) i nad rynkiem papierów wartościowych (*Bundesaufsichtsamt für den Wertpapierhandel*) zostały połączone w jedno ciało nadzorcze – Federalny Urząd Nadzoru Usług Finansowych (*Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht – BAFin*).

Do tego czasu nadzór bankowy w Niemczech sprawował, powołany na mocy przepisów Ustawy prawo bankowe (*Kreditwesengesetz*) z 1961 r., Federalny Urząd Nadzoru Bankowego (*Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen*). Instytucja ta miała status samodzielnego urzędu federalnego. Jej prezesa mianował prezydent Niemiec, na wniosek ministra finansów, po zasięgnięciu opinii prezesa banku centralnego. Sprawozdanie z działalności oraz raporty dotyczące kondycji systemu bankowego Federalny Urząd Nadzoru przedkładał bezpośrednio ministrowi finansów.

Choć niemieckie prawo bankowe wyznaczało Federalnemu Urzędowi Nadzoru Bankowego główną rolę w nadzorowaniu banków, część czynności jednak związanych z nadzorem zobowiązany był przejąć bank centralny (*Deutsche Bundesbank*). Pomiędzy zadaniami banku centralnego i Federalnego Urzędu w zakresie nadzoru istnieje wyraźny podział. Funkcje suwerenne, jak np. wydawanie aktów administracyjnych, leżały w gestii Federalnego Urzędu Nadzoru. Przed ogłoszeniem przepisów generalnych jednak Federalny Urząd Nadzoru Bankowego musiał je skonsultować z bankiem centralnym. W zależności od stopnia, w jakim dana regulacja dotyczyła banku centralnego, był on uprawniony do współuczestnictwa w jej ostatecznym kształcie. W przypadku uregulowań dotyczących kapitału własnego banku i stosunku wielkości aktywów ryzykownych do wielkości kapitału oraz płynności banku, wymagano porozumienia Urzędu i banku centralnego, w innych wypadkach Federalny Urząd

---

Konsultacje dla banków

Nadzoru powinien jedynie skonsultować się z *Bundesbankiem*. Z kolei bank centralny był w pełni zaangażowany w regularną kontrolę instytucji kredytowych i ich sprawozdawczości.

Struktura nowego organu nadzoru opiera się na trzech wydziałach podstawowych: nadzoru bankowego, ubezpieczeniowego oraz rynku papierów wartościowych i zarządzania aktywami¹¹⁾, a także trzech tzw. wydziałach międzysektorowych (*Querschnittsabteilungen*).

Pierwszy wydział międzysektorowy – ds. Rynku Finansowego i Spraw Międzynarodowych (*Finanzmarkt/Internationales*) – zajmuje się międzysektorowymi aspektami dotyczącymi rynku finansowego, instrumentów finansowych i konglomeratów finansowych. Analizowane są trendy na rynku kapitałowym, rozwój nowych produktów finansowych, towarzyszące im rodzaje ryzyka oraz zarządzanie nimi, by mieć pewność, że żadne innowacje na rynku finansowym nie pozostają poza zasięgiem nadzoru zintegrowanego. Wydział ten zajmuje się także międzysektorowymi zagadnieniami z dziedziny rachunkowości oraz członkostwem BAFin w międzynarodowych ciałach skupiających nadzorców rynku finansowego.

Zakres obowiązków drugiego wydziału międzysektorowego to kwestie zabezpieczenia wkładów, ochrony interesów konsumentów i inwestorów oraz zabezpieczeń emerytalnych. Trzeci wydział zajmuje się procederem prania brudnych pieniędzy oraz wykrywaniem transakcji finansowych niezgodnych z prawem.

BAFin posiada radę nadzorującą wykonywanie statutowych czynności tego organu oraz uchwalającą jego budżet. W skład rady wchodzi przedstawiciele ministerstwa finansów, Bundestagu oraz nadzorowanych instytucji, które w całości pokrywają koszty funkcjonowania władz nadzorczych. Przewodniczącym rady jest minister finansów¹²⁾. Funkcjonuje przy nim także organ doradczy (*Fachbeirat*) składający się z przedstawicieli instytucji finansowych, systemów zabezpieczenia wkładów oraz środowisk naukowych.

Do 1 maja 2002 r. Federalny Urząd Nadzoru Bankowego współpracował z *Bundesbankiem* w sprawowaniu bieżącego nadzoru nad bankami. Współpraca ta będzie kontynuowana także po utworzeniu nadzorca zintegrowanego. BAFin będzie zatem, dla potrzeb inspekcji, obok audytorów zewnętrznych, wykorzystywał lokalne struktury banku centralnego (*Hauptverwaltungen*), bazy danych i informacje dotyczące poszczególnych banków, co zapewni skuteczny i efektywny – z punktu widzenia kosztów – nadzór nad bankami¹³⁾.

Współpracę między bankiem centralnym a nadzorem rynku finansowego zapewnia dodatkowo uczestnictwo obu tych instytucji w Forum Regulatorów Rynku Finansowego (*Forum für Finanzmarktaufsicht*).

Dla celów ubezpieczenia depozytów banki poddawane są kontrolom niezależnie od inspekcji prowadzonych przez bank centralny i organ nadzoru. Przeprowadza je Zrzeszenie Kontrolne Banków Niemieckich (*Prüfungsverband Deutscher Banken*), do którego należą instytucje posiadające dobrowolne ubezpieczenie wkładów. Celem kontroli jest zbadanie sytuacji finansowej banku, by w miarę potrzeby (np. przy

---

Bezpieczny Bank

---

niewystarczającej płynności) podjąć środki zaradcze i by nie pojawiała się konieczność uruchomienia środków z funduszy gwarancyjnych. Dodatkowo informacje o wynikach kontroli przekazywane są władzom nadzorczym.

Stany Zjednoczone

Amerykański system bankowy jest specyficzny w porównaniu z systemami europejskimi. Wynika to z uwarunkowań historycznych, w tym znacznego ograniczania swobody działania banków przez władze. Uchwalony w 1933 r. *Glass-Steagall Act* zabraniał prowadzenia równoległe przez ten sam bank działalności depozytowo-kredytowej i inwestycyjnej. Dwie ustawy federalne – *McFadden Act* z 1927 r. oraz *Bank Holding Act* z 1956 r., razem z innymi ustawami obowiązującymi w poszczególnych stanach USA, ograniczały możliwość geograficznego rozszerzenia działalności przez banki. Choć obecnie zniesiono większość przepisów ograniczających działalność banków, skomplikowane tło historyczne oraz niechęć Amerykanów do koncentracji władzy, zwłaszcza na polu finansowym, to dwie podstawowe przyczyny złożoności amerykańskiego systemu nadzoru.

W USA działają trzy typy banków¹⁴:

- ❖ banki komercyjne (*commercial banks*),
- ❖ kasy oszczędnościowo-pożyczkowe (*savings and loans associations*) i kasy wspólnego oszczędzania (*mutual savings banks*)¹⁵ oraz
- ❖ unie kredytowe (*credit unions*)¹⁶.

Każdy z tych typów wymaga licencji na prowadzenie działalności. Ale występują także tzw. *non-bank banks*, które nie wymagają licencji. Prowadzą one działalność depozytową lub kredytową, ale nie obie jednocześnie¹⁷.

Nadzór nad bankami komercyjnymi sprawują cztery ciała:

System Rezerwy Federalnej (*Federal Reserve System – FED*) sprawuje nadzór nad bankami stanowymi, będącymi członkami Systemu Rezerwy Federalnej oraz ich zagranicznymi filiami i oddziałami. Nie udziela jednak licencji na prowadzenie działalności bankowej. Ponadto FED rozpatruje aplikacje członkowskie od banków stanowych, a także, w porozumieniu z władzami stanowymi, propozycje fuzji dotyczących banków stanowych – członków FED. System Rezerwy Federalnej ma wyłączne prawo do nadzorowania holdingów bankowych i finansowych oraz ich oddziałów zagranicznych, w tym rozpatruje wnioski o ich utworzenie i propozycje ekspansji. Nadzorowi FED podlegają także czynności zagraniczne banków członkowskich, działalność banków zagranicznych w Stanach Zjednoczonych oraz instytucje, przez które banki amerykańskie prowadzą operacje za granicą (wg *Edge Act and Agreement*)¹⁸.

Federalna Korporacja Ubezpieczeń Wkładów (*Federal Deposit Insurance Corporation – FDIC*) nadzoruje banki stanowe nie będące członkami Systemu Re-

---

Konsultacje dla banków

---

zerwy Federalnej i ubezpieczone w tej instytucji. Choć FDIC nadzoruje największą liczbę banków, jej główna funkcja to ubezpieczanie depozytów.

Biuro Kontrolera Waluty (*Office of the Comptroller of the Currency – OCC*) nadzoruje i licencjonuje działalność banków federalnych (krajowych oraz federalne oddziały i agencje banków zagranicznych). Wszystkie banki z licencją federalną mają obowiązek członkostwa w Systemie Rezerwy Federalnej i FDIC.

Władze stanowe nadzorują wszystkie banki stanowe (czasem wspólnie z FED lub FDIC). Są głównym nadzorcą dla banków nie ubezpieczonych w FDIC. Każdy stan posiada własną agencję, która licencjonuje i nadzoruje banki stanowe. W wielu stanach agencje te nadzorują także inne instytucje finansowe.

Wszystkie organy nadzorują operacje wewnętrzne podległych im banków w dwójki sposób: przeprowadzając inspekcje na miejscu w banku (*on-site*) oraz zobowiązując banki do dostarczania raportów finansowych (*off-site*). Liczba, rodzaj i stopień szczegółowości raportów zależy od rozmiarów banku, skali prowadzonej działalności oraz złożoności podmiotu. Inspekcje na miejscu przeprowadza główny organ nadzorczy dla danego typu banków, FDIC, jeśli banki są ubezpieczone, lub różne organy nadzorcze współpracujące ze sobą. Niezależnie od tego, banki mają obowiązek dostarczania odpowiednim organom raportów rocznych (sprawozdanie finansowe, sprawozdanie z działalności zarządu i opinia biegłego rewidenta¹⁹⁾) i innych sprawozdań (np. dotyczących kredytów dla osób związanych z bankiem, z każdej transakcji walutowej przekraczającej 10 000 USD). W 1991 r. ustalono dodatkowo, że każdy bank ubezpieczony w FDIC, ma obowiązek powołać własny komitet kontrolny złożony z osób spoza banku, niezależnych od władz nadzorczych. Jego obowiązkiem jest rewidzja sprawozdań finansowych we współpracy z zarządem i audytorami zewnętrznymi.

By zminimalizować złożoność tego systemu i nakładanie się obowiązków i kompetencji nadzorców, ich statuty oraz wzajemne porozumienia rozdzielają zadania nadzorcze. Dodatkowo, na szczeblu federalnym, spójność działań nadzorczych wspomaga i koordynuje Federalna Rada ds. Nadzorowania Instytucji Finansowych (*Federal Financial Institutions Examination Council*). Rada koordynowała także prace nad utworzeniem jednolitego systemu regulacji ostrożnościowych oraz wspólnego dla wszystkich regulatorów systemu ratingowego dla banków komercyjnych CAMELS. Komponenty CAMELS to²⁰⁾:

- ❖ *Capital adequacy* – adekwatność kapitałowa,
- ❖ *Assets quality* – jakość aktywów,
- ❖ *Management* – kadra zarządzająca bankiem,
- ❖ *Earnings* – zyskowność,
- ❖ *Liquidity* – płynność,
- ❖ *Sensitivity to market risk* – wrażliwość na ryzyko rynkowe.

System ten służy ocenie banku podczas inspekcji na miejscu. Od 1979 r. CAMEL²¹⁾ wykorzystują wszystkie instytucje nadzorcze w USA. Inspektorzy nadzoru wysta-

---

Bezpieczny Bank

---

wiają ratingi cząstkowe dla poszczególnych analizowanych sfer, a następnie rating całościowy. W każdej kategorii przyznawane są noty od 1 (najlepsza) do 5 (najgorsza). Nie określono ścisłych zależności między ratingami cząstkowymi a ratingiem całościowym, nie jest on np. średnią arytmetyczną ratingów cząstkowych. Każdy bank traktowany jest indywidualnie. Ratingi nadzoru nie są jednak upubliczniane (zna je nadzór i bank). Każda z instytucji nadzorczych posiada dodatkowo własny system ratingowy oparty na sprawozdaniach finansowych banków.

W przypadku holdingów bankowych stosuje się inny system ratingowy niż CAMELS. System ten skupia się na pięciu głównych aspektach działalności i sytuacji holdingu:

- ❖ *Bank subsidiaries* – bankowe spółki zależne,
- ❖ *Other (nonbank) subsidiaries* – inne, niebankowe spółki zależne,
- ❖ *Parten company* – spółka matka,
- ❖ *Earnings consolidated* – skonsolidowane zyski,
- ❖ *Capital adequacy consolidated* – adekwatność kapitałowa na zasadach skonsolidowanych – **BOPEC**.

Holdingowi przyznawany jest rating złożony z dwóch komponentów; oceny sytuacji finansowej (BOPEC) i zarządzania (satysfakcjonujące, do zaakceptowania lub niezadowolające).

Kasy oszczędnościowo-pożyczkowe i kasy wspólnego oszczędzania mogą być licencjonowane zarówno na szczeblu stanowym, jak i federalnym. Dla kas na szczeblu federalnym regulatorem jest Biuro Nadzoru nad Instytucjami Oszczędnościowymi (*Office of Thrift Supervision*) i FDIC, zarządzająca funduszem gwarancyjnym tej grupy banków. Kasy na szczeblu stanowym nadzorowane są przez władze stanowe i jeśli objęte są gwarancjami FDIC, to także przez tę instytucję²²⁾.

Unie kredytowe mogą być licencjonowane na szczeblu stanowym bądź federalnym. Około 60% unii licencjonowanych jest na szczeblu federalnym. Podlegają one wówczas nadzorowi Narodowej Administracji Unii Kredytowych (*National Credit Union Administration*), która zarządza także funduszem gwarancyjnym gwarantującym depozyty do 100 000 USD. Unie licencjonowane przez władze stanowe podlegają potem ich nadzorowi. W niektórych stanach władze (lub specjalnie powołane instytucje) gwarantują także depozyty.

Szwecja

Tradycje nadzoru ubezpieczeniowego w Szwecji sięgają roku 1903, a nadzoru bankowego nawet wcześniej. Z połączenia ciała nadzorującego dotąd działalność bankową i obrót papierami wartościowymi oraz nadzorcy szwedzkiego rynku ubezpieczeniowego w 1991 r. utworzono w Szwecji nadzór zintegrowany nad rynkiem finan-

---

Konsultacje dla banków

---

sowym w postaci Inspekcji Finansowej (*Finansinspektionen – FI*), która nadzoruje i monitoruje wszystkie podmioty działające na rynku finansowym.

Nadzorowi FI podlegają:

- ❖ banki (komercyjne, spółdzielcze i kasy oszczędnościowe) oraz inne instytucje kredytowe,
- ❖ firmy pośredniczące w obrocie papierami wartościowymi,
- ❖ firmy zarządzające aktywami,
- ❖ giełdy, izby rozliczeniowe i licencjonowane rynki finansowe,
- ❖ firmy ubezpieczeniowe, towarzystwa pomocy wzajemnej (*friendly societies*) i brokerzy ubezpieczeniowi.

FI sprawuje nadzór także nad grupami finansowymi, jeśli krajem rodzimym podmiotu dominującego lub podmiotu posiadającego udział kwalifikowany²³⁾ jest Szwecja. Warunki te są zgodne z dyrektywami Unii Europejskiej w sprawie nadzoru skonsolidowanego. W przypadku nadzoru nad szwedzkimi oddziałami banków krajów unijnych, FI sprawuje nadzór we współpracy z władzami nadzorczymi kraju macierzystego danego banku.

Początkowo działalność FI oparta była na trzech głównych wydziałach: rynku kredytowego, ubezpieczeniowego oraz papierów wartościowych. Każdy wydział miał trzy sekcje: ds. licencjonowania i regulacji, analiz finansowych i nadzoru²⁴⁾. Wspomniane wydziały miały ze sobą współpracować przy nadzorowaniu grup i konglomeratów finansowych.

W drodze dalszych reform w ramach wydziału ds. papierów wartościowych wyłoniono dodatkowy departament ds. monitorowania *insider trading* (działania na podstawie informacji poufnych)²⁵⁾. FI posiada także trzy wydziały specjalne – sekretariat ds. unijnych (*European Union Secretariat*), wydział ds. praw konsumentów i standardów rachunkowych.

Taka organizacja nadzoru nie dała jednak oczekiwanych rezultatów. Próbowano ją zmodyfikować w 1994 r., a od 1 września 2000 r. wprowadzono nowe rozwiązanie. Organizacja pozostała oparta na trzech sektorach rynku finansowego, ale działania skupiają się wokół trzech głównych procesów: nadzoru, licencjonowania i regulacji oraz analizy stabilności finansowej. Nadzór wyszedł z założenia, że dla każdego złożonego podmiotu finansowego ważne jest posiadanie jednego głównego nadzorca, który będzie czuwał nad grupą jako całością. Wyznaczanie takiego koordynatora należy do obowiązków wydziału, który nadzoruje główny podmiot danej grupy. FI wyróżniło 13 grup, które mają największe znaczenie dla stabilności szwedzkiego systemu finansowego²⁶⁾: 4 grupy bankowe, 6 z sektora ubezpieczeniowego i 3 z rynku papierów wartościowych. Każda z nich ma swojego koordynatora, który czuwa nad roczną oceną grupy jako całości, przygotowaniem oceny ryzyka grupy na zasadach skonsolidowanych oraz odpowiada za kontakty z zagranicznymi władzami nadzorczymi, jeśli grupa ma oddziały poza terytorium Szwecji.

Polska

Pierwsze ciało nadzorcze – Departament Nadzoru Bankowego Narodowego Banku Polskiego, powołano 6 maja 1989 r. zarządzeniem Prezesa NBP nr 10/89. Wcześniej, w warunkach gospodarki centralnie planowanej, nadzór nad bankami w Polsce nie funkcjonował. Na podstawie Ustawy prawo bankowe z 29 sierpnia 1997 r. bank centralny przekazał nadzór bankowy nowo powstałemu organowi – Komisji Nadzoru Bankowego. Organem wykonawczym Komisji pozostał Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego.

Jak wspomniano, prawodawstwo polskie osiągnęło wysoki stopień harmonizacji z regulacjami unijnymi. Nieliczne kwestie dotąd nierozwiązane uregulowano w nowelizacji prawa bankowego z 2001 r. lub zostaną rozstrzygnięte w najbliższej przyszłości. Stąd to nie regulacje są przedmiotem największego zainteresowania, jeśli chodzi o przyszłość polskiego modelu nadzoru bankowego. Nadzór bankowy w Polsce, podobnie jak nadzory innych krajów, powinien poszukiwać efektywnej struktury instytucjonalnej.

Ch. Goodhart²⁷⁾ w przypadku krajów rozwijających się w pełni popiera utrzymanie nadzoru „pod skrzydłami” banku centralnego z uwagi na konieczność zapewnienia odpowiednio wykwalifikowanej kadry, niezależności od nacisków z zewnątrz i wystarczających funduszy. Struktura ich rynku finansowego nie jest tak złożona, by odrębni nadzorcy dla banków, ubezpieczeń i rynku kapitałowego nie mogli współistnieć. Ponadto w krajach rozwijających się, w pierwszej fazie transformacji, istnieje większy nacisk na stabilność systemu finansowego niż na bezpieczeństwo klientów, stąd związki między nadzorem a polityką monetarną banku centralnego są istotniejsze.

A. Dobaczewska w swojej książce *Instytucja nadzoru bankowego w świetle prawa polskiego i prawa Wspólnoty Europejskiej*²⁸⁾ twierdzi, że z uwagi na fakt, iż bank centralny ma lepsze możliwości oceny funkcjonowania rynków i sytuacji makroekonomicznej, usprawnia to nadzór i pozwala obniżyć jego koszty. Bank centralny, dzięki prowadzonym badaniom makroekonomicznym, może pomóc nadzorcom w lepszym zrozumieniu otoczenia, w jakim funkcjonuje bank, natomiast informacje dostarczane przez władze nadzorcze bankowi centralnemu wzbogacają wiedzę w zakresie wytyczania i realizacji polityki pieniężnej.

Banki centralne często prowadzą centrale ryzyka i oceny przedsiębiorstw (jak w Niemczech). Informacje te mogą być instrumentem wczesnego ostrzegania o sytuacji w sektorze bankowym i ułatwić pracę instytucji nadzorczej. Z racji sprawowanej funkcji bank centralny ma szeroką i wszechstronną wiedzę na temat funkcjonowania rynków, instrumentów finansowych i prognoz makroekonomicznych. Gromadzi on i analizuje dane na temat ryzyka związanego z działalnością banków (płynność, współczynnik wypłacalności, limity koncentracji, operacje zagraniczne). Pomocne w wykonywaniu efektywnego nadzoru jest także zrozumienie specyfiki działalności poszczególnych banków oraz bieżący kontakt z nimi.

Konsultacje dla banków

Z drugiej strony główne motywy wydzielenia nadzoru z banku centralnego i przeniesienia go do oddzielnego organu to zmieniająca się, bardziej rozwinięta struktura systemu finansowego, ciągle obawy o konflikt interesów, zacierające się granice między różnymi rodzajami działalności, np. w bankach komercyjnych, co grozi nakładaniem się czy dublowaniem obowiązków nadzorczych. Zaniepokojenie budzi jednak okoliczność, czy w przypadku wyodrębnienia nadzoru z banku centralnego nie spadnie jakość informacji sprawozdawczej przesyłanej dla celów nadzorczych, ale już nie do banku centralnego, a do innego organu, oraz czy może to obniżyć dyscyplinę banków.

Niezależność organu nadzoru od banku centralnego nie oznacza braku współpracy. Przeciwnie, bank centralny dba przecież o stabilność finansową w skali makroekonomicznej, podczas gdy np. *Finansinspektionen* w Szwecji pełni tę funkcję w skali mikro. Ponadto organ nadzoru nie ma przecież możliwości udzielenia wsparcia finansowego instytucjom. To bank centralny jest kredytodawcą ostatniej instancji i jemu przedstawia się propozycje odnośnie do dodatkowych funduszy dla banku lub całego systemu (w niektórych krajach wymagana jest jeszcze zgoda ministerstwa finansów na taki „zastrzyk płynności”).

A. Dobaczewska postuluje także umieszczenie w składzie Komisji przedstawiciela sądownictwa oraz równouprawnienie w prawach członka przedstawiciela Związku Banków Polskich²⁹). Pozwoliłoby to lepiej ocenić czy proponowane środki nadzoru nie będą kwestionowane przez banki co do ich zgodności z prawem i czy nie znajdzie to uzasadnienia w oczach sądu.

Polska ma już za sobą pierwszy okres transformacji. Czy powinno to skłaniać do rozważenia integracji nadzoru? A jeśli nadzór miałby być zintegrowany, sprawowany przez jedną instytucję, to czy mógłby być nią bank centralny? Goodhart twierdzi, że wymagałoby to od banku centralnego nadzorowania czynności, które nigdy nie leżały w sferze jego zadań, objęcia pieczy nad funduszem ubezpieczenia wkładów itd. Poza tym problemem jest pogodzenie np. funkcji nadzorczych nad ubezpieczycielami z funkcją kredytodawcy ostatniej szansy, ale tylko wobec banków. Dodatkowo istnieje zagrożenie, że niezależny operacyjnie bank centralny wzbogacony o funkcje nadzorcze byłby zbyt silną instytucją.

Istnieje także niebezpieczeństwo, że bank centralny może kłaść większy nacisk na działalność w zakresie polityki pieniężnej kosztem wykonywania nadzoru bankowego lub cele tej polityki i cele nadzoru mogą być ze sobą sprzeczne. Ponadto rozwój instytucjonalny systemu bankowego sprawia, że bankowi centralnemu trudno jest wykonywać nadzór nad wszystkimi podmiotami działającymi w sferze usług bankowych. Dlatego większość krajów rozwiniętych, jeśli opowiada się za utworzeniem nadzoru zintegrowanego, to poza bankiem centralnym. Choć np. w ponad 80% krajów Azji, Afryki i Bliskiego Wschodu (tzw. *emerging markets*) nadzór bankowy jest funkcją banku centralnego³⁰).

W Polsce każdy z segmentów rynku nadzorowany jest przez odrębny organ nadzorczy, dotychczas nie podjęto formalnie tematu wprowadzenia nadzoru zintegro-

---

Bezpieczny Bank

---

wanego dla banków, ubezpieczycieli i rynku papierów wartościowych. Rozwiązaniem usprawniającym nadzór w obecnej postaci mogłoby być np. utworzenie wspólnej komisji czy rady rynku finansowego, gdzie nadzorcy poszczególnych segmentów rynku mogliby wymieniać doświadczenia i uwagi odnośnie do bezpieczeństwa systemu finansowego³¹). Namiastką takiego rozwiązania jest uczestnictwo w KNB przedstawiciela Ministerstwa Finansów oraz Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, nie jest to jednak pełna reprezentacja ciał nadzorujących rynek finansowy. Radę skupiającą regulatorów rynku finansowego utworzyła np. Australia. Nadzór bankowy w Australii sprawuje Australijski Urząd Nadzoru (*Australian Prudential Regulation Authority – APRA*). Dziewięcioosobowa rada tej instytucji skupia przedstawicieli banku centralnego (*Reserve Bank of Australia*), Australijskiej Komisji Papierów Wartościowych i Inwestycji (*Australian Securities and Investments Commission*) oraz ministra skarbu. Przedstawiciele APRA wraz z przedstawicielami banku centralnego i Komisji Papierów Wartościowych zasiadają natomiast w radzie skupiającej regulatorów rynku finansowego (*Council of Financial Regulators*). Zapewnia to silne formalne powiązania między instytucjami, których zadania w niektórych przypadkach dublują się, usprawnia wymianę informacji oraz współpracę w zakresie ustalania polityki i rozwiązywania problemów.

Który model jest odpowiedni dla Polski? Nadzór skonsolidowany, rozumiany jako stworzenie i usprawnienie mechanizmów współpracy i wymiany informacji między samodzielnymi organami nadzoru nad poszczególnymi segmentami rynku finansowego na poziomie krajowym i między organami nadzoru poszczególnych krajów, czy nadzór zintegrowany?

Efektywny nadzór skonsolidowany zapewnia precyzyjne zasady przepływu informacji między nadzorcami, co daje wgląd w sytuację całego sektora, a przy tym organy nadzorcze nie tracą specjalizacji. Specjalizacja nadzorców jest ważna o tyle, że każdy segment rynku finansowego ma swoją specyfikę, inny rodzaj klientów i odrębne zasady działania. Zaangażowanie nadzorców w jeden, konkretny segment pozwala mu na lepsze dostosowanie się do specyfiki i potrzeb sektora. Największą wadą tego typu modelu są problemy kompetencyjne w przypadku nadzorowania holdingów, których jednostki funkcjonują w różnych obszarach rynku finansowego.

Utworzenie jednego nadzorców dla rynku finansowego rozwiązuje ten problem, kompetencje organów nadzoru nie dublują się, a przy tym wzrasta znacznie efektywność działania. Można mówić o wystąpieniu „korzyści skali”. W przypadku modelu zintegrowanego, nadzorcy poszczególnych segmentów tracą jednak swoje kompetencje, następuje także wzrost kosztów nadzoru dla podmiotów nadzorowanych (przynajmniej w fazie początkowej) z uwagi na wyższe wymogi informacyjne dla potrzeb nowego organu. Należy liczyć się także z problemami pojawiającymi się w przypadku wielu podmiotów powstających w wyniku fuzji: trudności w zarządzaniu dużo większym organem, utrudnienia w procesie decyzyjnym, problemy z priorytetowymi celami. Niemcy przed utworzeniem nadzoru zintegrowanego zwracały uwagę na to, że nadmierna centralizacja może pogorszyć jakość nadzoru.

Konsultacje dla banków

Generalny Inspektor Nadzoru Bankowego jest zdania, że tak długo jak na szczeblu międzynarodowym oddzielnie funkcjonują nadzorcy dla banków (Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego), rynku kapitałowego (Międzynarodowa Organizacja Komisji Papierów Wartościowych – *International Organization of Securities Commissions*) i ubezpieczycieli (Międzynarodowe Stowarzyszenie Nadzorców nad Instytucjami Ubezpieczeniowymi – *International Association of Insurance Supervisors*), przedwczesne jest integrowanie nadzorców na poziomie krajowym³²⁾.

Choć głosy o potrzebie utworzenia jednego regulatora na szczeblu międzynarodowym ucichły, w 1995 r. powstało *Joint Forum on Financial Conglomerates*, w skład którego wchodzi przedstawiciele trzech wymienionych wyżej organów nadzorczych. Celem ich współpracy ma być wypracowanie wspólnych ram działania konglomeratów finansowych oraz ograniczenie czynników zakłócających swobodną konkurencję. Na razie jednak nie udało się ustalić wspólnych zasad. Przewodniczącym forum jest obecnie Jarl Symreng, szef Departamentu Rynku Ubezpieczeniowego szwedzkiego nadzoru zintegrowanego – *Finansinspektionen*.

Pomimo powstania Unii Walutowej i Gospodarczej, kraje UE również nie stworzyły wspólnej instytucji nadzorczej. Nadzór w nich charakteryzują trzy zasady³³⁾:

- ❖ zharmonizowane reguły nadzorcze,
- ❖ nadzór nad instytucjami finansowymi generalnie sprawuje kraj pochodzenia,
- ❖ bilateralna i multilateralna kooperacja nadzorców.

Do rozwiązania problemów związanych z nadzorem w UE powołano specjalną instytucję: Komitet Nadzoru Bankowego Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Komitet składa się z przedstawicieli banków centralnych i nadzorów 15 krajów członkowskich. Poza wymianą informacji i doświadczeń celem tej instytucji jest także utworzenie rejestru kredytów w Europie.

Były to rozważania teoretyczne na temat organizacji nadzoru bankowego. Pytanie brzmi: czy Polska jest gotowa na ewentualną integrację nadzoru i czy istnieje lub pojawi się w najbliższej przyszłości taka potrzeba? Unia Europejska nie reguluje w swoich dyrektywach żadnej formy organizacyjnej nadzoru, pozostawiając ten problem do rozstrzygnięcia ustawodawcy krajowemu. Polska, w perspektywie członkostwa w UE, nie musi więc przyjąć żadnych narzuconych wzorców. Może, ale nie musi, zmienić istniejący model, choć w podziale kompetencji i form działania jest on w pełni zgodny ze standardami unijnymi.

Od 1 kwietnia 2002 r. zaczęła funkcjonować Komisja Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, która zastąpiła Urząd Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi i Państwowy Urząd Nadzoru nad Ubezpieczeniami. W jej skład weszli przedstawiciele resortu pracy i finansów, Komisji Papierów Wartościowych i Giełd oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta. Mówi się, że połączenie kompetencji UNFE i PUNU w jednej instytucji może być pierwszym krokiem do integracji nadzoru nad całym rynkiem finansowym.

Bezpieczny Bank

Biorąc pod uwagę kierunki rozwoju sektora finansowego, należy przypuszczać, że konsolidacja organizacyjna instytucji świadczących usługi finansowe jest nieunikniona. Taka sytuacja będzie wymagała sprawowania nadzoru zintegrowanego w sensie organizacyjnym. Nie wydaje się jednak by w Polsce miało to szybko nastąpić. Każda reorganizacja, zwłaszcza restrykcyjna, niesie ze sobą ogromne koszty. Poza tym łączenie instytucji nadzorczych w jedno ciało ma sens, gdy reprezentują one podobny poziom zaawansowania. W przeciwnym wypadku jeden organ nadzorczy rynku finansowego zamiast skupić się na wykonywaniu powierzonych mu zadań, dążyłby do wyrównania różnic w jakości nadzoru.

Rozważając argumenty za i przeciw reformowaniu nadzorców rynku finansowego, należy stwierdzić, że obecnie nie ma w Polsce wyraźnej potrzeby ani warunków do utworzenia jednej instytucji odpowiedzialnej za nadzorowanie całego rynku, chociaż, jeżeli utrzyma się tendencja do konsolidacji podmiotów rynku finansowego, wymiana informacji i współpraca między ciałami nadzorczymi w ramach nadzoru skonsolidowanego nie wystarczy. Niewątpliwie w przyszłości efektywnym modelem nadzoru dla Polski będzie nadzór zintegrowany.

Nie należy jednak przeceniać roli instytucjonalnego umiejscowienia nadzoru dla prawidłowego i efektywnego jego funkcjonowania. Istotna jest także jego pozycja prawna, instrumenty oddziaływania na rynek, niezależność od wpływów politycznych, jakość kadry itd. A w tych kwestiach misja Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego w Polsce w 2000 r., choć generalnie pozytywnie oceniła nadzór bankowy, wskazała na kilka aspektów, które powinny skupić zainteresowanie władz³⁴. MFW sugeruje zwiększenia częstotliwości inspekcji na miejscu w banku (i wskazuje na związane z tym trudności kadrowe i finansowe GINB) oraz kontrolę jakości informacji sprawozdawczej dla celów nadzorczych, zwłaszcza w obliczu wprowadzenia nadzoru na zasadach skonsolidowanych. Obecnie bank poddawany jest inspekcji średnio raz na 3 lata, MFW sugeruje dokonywanie oceny działalności banku co 18–24 miesiące. Ekspert MFW zalecają także precyzyjne prawne uregulowanie kwestii nadzoru właścicielskiego³⁵ oraz odpowiedzialności władz i właścicieli banku za jego politykę.

Pozostaje jeszcze zastanowić się nad rolą polskiego nadzoru w dalszej perspektywie. Można wyróżnić dwa scenariusze przyszłego kształtu sektora bankowego, od którego będzie zależeć rola polskich władz nadzorczych³⁶. Według scenariusza pierwszego w przyszłości na światowym rynku będzie działało kilku globalnych gigantów utworzonych w rezultacie niczym nie zahamowanej fali fuzji i przejęć, którzy dodatkowo będą współtworzyć holdingi finansowe. Banki lokalne będą miały marginalne znaczenie. Powstanie światowy giganadzorca dla banków działających globalnie, nadzór bankowy z kraju macierzystego bowiem nie będzie w stanie efektywnie sprawować swych funkcji. Drugi scenariusz przewiduje co prawda działalność globalnych banków, ale przy umocnieniu pozycji banków lokalnych.

W obliczu dominacji kapitału zagranicznego w polskim sektorze bankowym, która z pewnością utrzyma się w przyszłości, rola polskiego nadzoru w kształtowaniu

---

Konsultacje dla banków

---

bezpieczeństwa systemu bankowego będzie zależeć od tego, czy będzie to kapitał zagraniczny lokalny czy globalny. Jeśli lokalny – zmiany w porównaniu ze stanem obecnym byłyby niewielkie. Natomiast w przypadku realizacji pierwszego scenariusza, choć bezpieczeństwo sektora zależałoby od kondycji banków-gigantów, rola polskiego nadzoru wobec banków globalnych miałaby charakter marginalny i polegałaby na współpracy z międzynarodowym organem nadzorczym, prawdopodobnie bez możliwości interwencji.

Przypisy

- ¹⁾ Z. Krzyżkiewicz, W. Jaworski, M. Puławski, *Leksykon bankowo-gieldowy*, Poltext, Warszawa 1998, s. 349.
- ²⁾ L. Góral, *Nadzór bankowy*, PWE, Warszawa 1998, s. 34.
- ³⁾ W. Kwaśniak, *Jeszcze nie teraz*, Gazeta Bankowa nr 7/2001, s. 14.
- ⁴⁾ P. Zapadka, *Nadzór skonsolidowany – analiza prawa polskiego na tle regulacji Unii Europejskiej*, Prawo Bankowe nr 6/1999, s. 106.
- ⁵⁾ Większość przepisów unijnych dotyczących działalności bankowej, w tym regulacje Dyrektywy 92/30/EEC, zebrano w Dyrektywie 2000/12/EC z 20 marca 2000 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (tzw. megadyrektywa).
- ⁶⁾ M. Zaleska, *Nadzór bankowy i gwarantowanie depozytów*, w: *Bankowość. Podręcznik akademicki*, pr. zb. pod red. W. L. Jaworskiego i Z. Zawadzkiej, Poltext, Warszawa 2001, s. 215.
- ⁷⁾ P. Pelc, *Przeciw integracji za konsolidacją*, Gazeta Bankowa nr 14/2001, s. 32.
- ⁸⁾ M. Zaleska, *Jak zmienić nadzór*, Gazeta Bankowa nr 3/2001, s. 24.
- ⁹⁾ Norwegia jest prekursorem nadzoru zintegrowanego. Już w 1986 r. utworzyła Komisję Bankową, Ubezpieczeniową i Papierów Wartościowych.
- ¹⁰⁾ C. Briault, *Revisiting the rationale for a single, national financial services regulator*, FSA 2002. Dokument dostępny na stronie: www.fsa.gov.uk
- ¹¹⁾ Przed wprowadzeniem w Niemczech nadzoru zintegrowanego zarządzanie aktywami nadzorował Federalny Urząd Nadzoru Bankowego.
- ¹²⁾ Na podstawie informacji dostępnych na stronie internetowej: www.bafin.de
- ¹³⁾ J. Sanio, President of the Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, *The New Single Regulator in Germany. Banking Supervision at the Crossroads Conference of De Nederlandsche Bank. Amsterdam, April 24th, 2002*. Materiały powielone.
- ¹⁴⁾ M. Iwanicz-Drozdowska, *System bankowy i nadzorczy USA*, Bank. Miesięcznik Finansowy nr 10/1999, s. 55.
- ¹⁵⁾ Kasy oszczędnościowo-pożyczkowe i kasy wspólnego oszczędzania udzielają kredytów hipotecznych i finansują je depozytami oszczędnościowymi.
- ¹⁶⁾ Unie kredytowe przypominają działające w Polsce spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Działają na rzecz swoich członków wywodzących się z określonej grupy zawodowej, gromadzą ich oszczędności i udzielają kredytów konsumpcyjnych.
- ¹⁷⁾ Pierwszy niebankowy bank otrzymał licencję OCC w 1982 r.
- ¹⁸⁾ The Federal Reserve System, Purposes and Functions. Board of Governors of the Federal Reserve System, Washington D.C. 1994, s. 71.
- ¹⁹⁾ Badaniu przez biegłego rewidenta podlegają wg FDIC sprawozdania banków o sumie aktywów powyżej 500 mln USD. Władze stanowe ustalają własne wymagania co do badania sprawozdań.
- ²⁰⁾ K. Spong, *Banking regulation. Its Purposes, Implementation and Effects*, Federal Reserve Bank of Kansas City 2000, s. 56.

Bezpieczny Bank

- ²¹⁾ W latach 1979–1996 system ten nosił nazwę CAMEL, następnie, po uwzględnieniu kolejnego komponentu – CAMELS.
- ²²⁾ M. Iwanicz-Drozdowska: System bankowy i nadzorczy USA, op.cit., s. 57.
- ²³⁾ Udział kwalifikowany to bezpośrednie lub pośrednie posiadanie akcji, udziałów czy innych form kapitału w podmiocie, dające 10% lub więcej kapitału/akcji czy praw wynikających z posiadania tego kapitału/akcji, praw do podejmowania decyzji w takim rozmiarze, ewentualnie umożliwiających znaczący wpływ na podejmowanie decyzji. Za: M. Zaleska, *Wpływ wybranych regulacji zewnętrznych na działalność polskich banków*, „Monografie i opracowania 468”, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1999, s. 93.
- ²⁴⁾ J. Symreng, Head of Insurance & Mutual Funds, Finansinspektionen, *Integrated Supervision*. Materiały powielone.
- ²⁵⁾ N. Courtis, *How countries supervise their banks, insurers and securities markets*, Central Banking Publication, London 1999, s. 146.
- ²⁶⁾ J. Altersten, Supervision Process Manager, Finansinspektionen, *Objectives, Functions and Structure of the Unified Agency, Experiences from Supervision in Sweden*, Materiały powielone.
- ²⁷⁾ Ch. Goodhart, *The organisational structure of banking supervision*, Economic and Social Research Council, London 2000.
- ²⁸⁾ A. Dobaczewska, *Instytucja nadzoru bankowego w świetle prawa polskiego i prawa Wspólnoty Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2000.
- ²⁹⁾ Ta propozycja budzi kontrowersje, gdyż wówczas dochodziłoby w pewnym sensie do samonadzorowania się banków.
- ³⁰⁾ E. Śleszyńska-Charewicz, R.W. Kaszubski, *Kierunki zmian w systemie nadzoru finansowego w Polsce*, Hubertus, Warszawa 1999, s. 6.
- ³¹⁾ M. Iwanicz-Drozdowska, *Determinanty bezpieczeństwa banków w świetle analizy wybranych kryzysów bankowych*, „Monografie i Opracowania 479”, SGH, Warszawa 2000, s. 204.
- ³²⁾ W. Kwaśniak, op. cit.
- ³³⁾ Z. Zawadzka, *Rozwój regulacji prawnych i nowe podejście do kwestii nadzoru bankowego*, (w:) *Bankowość. Podręcznik akademicki*, pr. zb. pod red. W.L. Jaworskiego i Z. Zawadzkiej, Poltext, Warszawa 2001, s. 81.
- ³⁴⁾ *Republic of Poland: Financial Stability Assessment*, op.cit.
- ³⁵⁾ Dotychczas pojawiły się dwa projekty kodeksu nadzoru korporacyjnego. Jeden opracowany został przez Polskie Forum Corporate Governance powołane przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, drugi przez Instytut Rozwoju Biznesu wspierany przez Giełdę Papierów Wartościowych. Za: M. Pokojska, *Modne kodeksy*, *Gazeta Bankowa* nr 52/2001, s.16.
- ³⁶⁾ M. Iwanicz-Drozdowska, *Determinanty...*, op.cit.

PODSTAWOWE WIELKOŚCI MAKROEKONOMICZNE I ZMIANY ORGANIZACYJNO-PRAWNE W SEKTORZE BANKOWYM W IV KWARTALE 2002 R.

I. OTOCZENIE MAKROEKONOMICZNE

Oficjalne stopy: rezerwy obowiązkowej i procentowe

Tabela 1. Stopa rezerwy obowiązkowej i podstawowe stopy procentowe NBP

%	X 2002 r.	XI 2002 r.	XII 2002 r.	Zmiana w p.p.
Stopa rezerwy obowiązkowej	4,5			-
Stopa kredytu lombardowego	10,0/9,0	9,0/8,75	8,75	-1,25
Stopa redyskontowa weksli	8,5/7,75	7,75/7,5	7,50	-1,0
Stopa interwencyjna	7,5/7,0	7,0/6,75	6,75	-0,75
Stopa depozytowa	5,0	5,0/4,75	4,75	-0,25

Źródło: Dziennik Urzędowy NBP.

- ⇒ W IV kwartale 2002 r. Rada Polityki Pieniężnej dwukrotnie obniżała podstawowe stopy procentowe NBP: 23 października i 27 listopada. Stopa rezerwy obowiązkowej pozostała na niezmiennym poziomie.

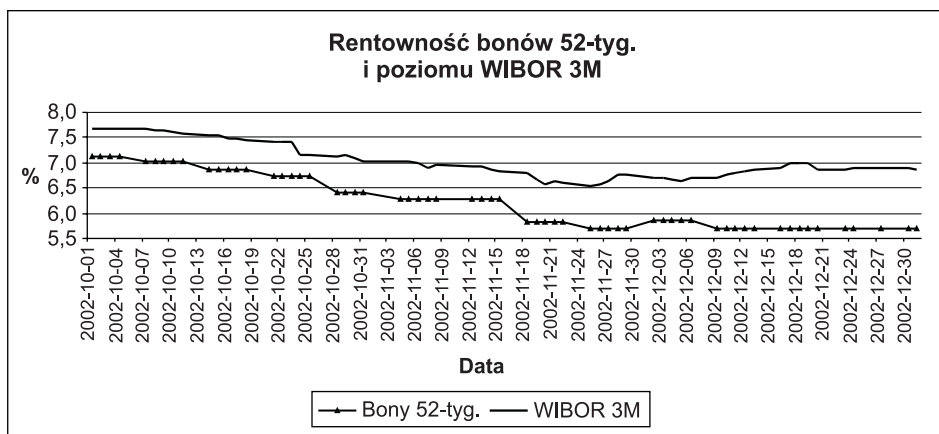

Bezpieczny Bank

Podstawowe rynkowe stopy procentowe

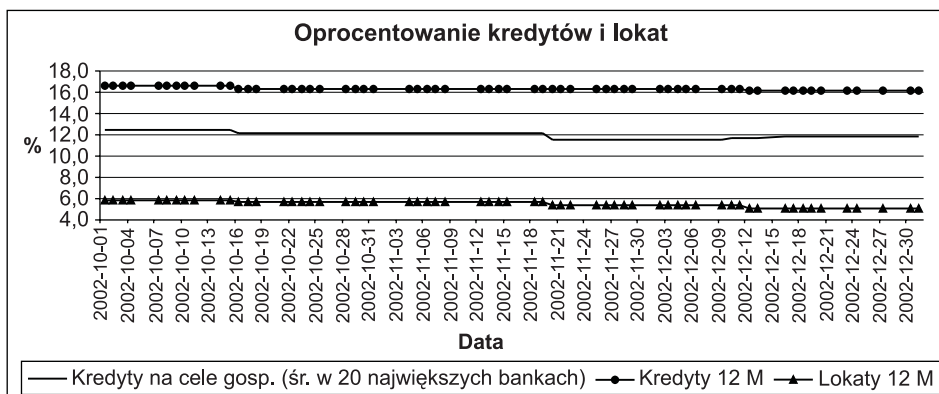
Wykres 1

Źródło: dane publikowane w „Rzeczpospolitej”; opracowanie własne.

- ⇒ W IV kwartale 2002 r. średnia rentowność 52-tygodniowych bonów skarbowych obniżyła się – w stosunku do średniej z III kwartału – o 1,63 punktu procentowego (z 7,85% do 6,22%), a średni poziom 3-miesięcznego WIBOR-u wyniósł 7,05% i był niższy o 1,47 p.p.

Wykres 2

Źródło: dane publikowane w „Rzeczpospolitej”; opracowanie własne.

- ⇒ Średnie kwartalne oprocentowanie kredytów na cele gospodarcze wynosiło 12,00% i było niższe o 1,03 punktu procentowego w stosunku do kwartału poprzedniego

---

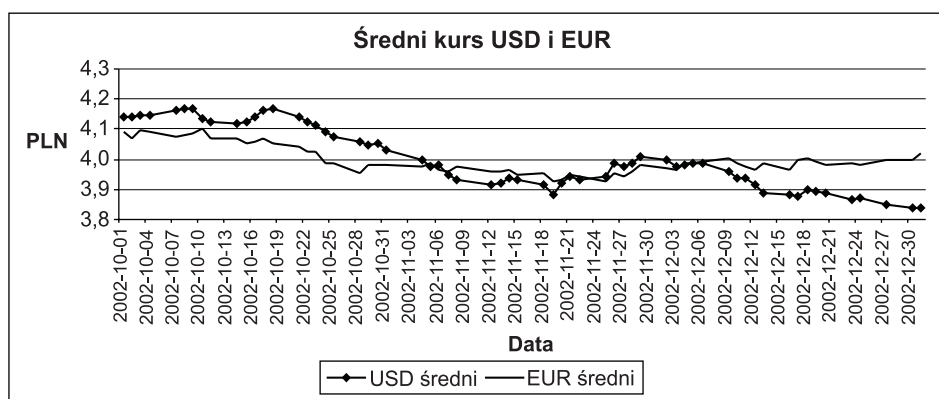
Kronika

(13,3%). Zmniejszyło się również oprocentowanie 12-miesięcznych kredytów dla ludności – z 17,58% do 16,33%. Średnie oprocentowanie lokat 12-miesięcznych ukształtowało się na poziomie 5,53% (w III kwartale wyniosło 6,47%).

Kursy walutowe

Wykres 3

Źródło: dane publikowane w „Rzeczpospolitej”; opracowanie własne.

- ☛ W ostatnim kwartale 2002 r. średni kurs dolara amerykańskiego wyniósł 4,0016 zł – w stosunku do III kwartału obniżył się prawie o 15 gr. Średni kurs euro osiągnął poziom 3,9987 zł, tj. był niższy o 8 groszy.

II. ZMIANY ORGANIZACYJNE W SEKTORZE BANKOWYM

II.1. Banki komercyjne

Uchwały Komisji Nadzoru Bankowego w IV kwartale 2002 r.:

- ☛ w dniu 8 października 2002 r.:
- ❖ wydała zezwolenie na wykonywanie przez Skarb Państwa prawa ponad 66% głosów, nie więcej niż 75% głosów na WZA **Banku Gospodarki Żywnościowej SA**;
  - ❖ wydała zezwolenie na wykonywanie przez Mariusza Łukasiewicza, za pośrednictwem Spółki LOOK Finansowanie Inwestycji SA, prawa ponad 75% głosów na WZA **Banku Społem SA**;
  - ❖ wydała zezwolenie na nabycie przez **Powszechną Kasę Oszczędności Bank Polski SA** zorganizowanej części przedsiębiorstwa bankowego Bankgesell-

---

Bezpieczny Bank

- schaft Berlin (Polska) SA, przeznaczonej do prowadzenia detalicznej bankowości elektronicznej pod nazwą Inteligo;
- ❖ wydała zezwolenie na zakup przez **Bank Gospodarstwa Krajowego** zorganizowanej części przedsiębiorstwa bankowego od **Banku Rozwoju Budownictwa Mieszkaniowego SA**;
  - ❖ przedłużyła termin ustanowienia Zarządu Komisarycznego w **Banku Wschodnim SA** do 31 grudnia 2002 r.;
  - ❖ wyraziła zgodę na powołanie Witolda Kozińskiego na stanowisko prezesa zarządu **Banku Gospodarstwa Krajowego**;
  - ❖ wyraziła zgodę na powołanie Antoniego Sali na stanowisko członka zarządu **Banku Gospodarstwa Krajowego**;
  - ❖ wyraziła zgodę na powołanie Piotra Urbańczyka na stanowisko członka zarządu **Dominet Banku SA** (d. Cuprum-Bank SA);
- ☞ w dniu 18 listopada 2002 r.:
- ❖ wydała zezwolenie na wykonywanie przez Skarb Państwa, za pośrednictwem swoich podmiotów zależnych, prawa ponad 50% głosów, nie więcej niż 66% głosów na WZA **Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych SA**;
  - ❖ wyraziła zgodę na połączenie **BRE Banku SA** i **Banku Częstochowa SA** przez przeniesienie majątku Banku Częstochowa SA na BRE Bank SA w zamian za akcje BRE Banku SA;
  - ❖ wydała zezwolenie na utworzenie banku hipotecznego pod nazwą **Nykredit Bank Hipoteczny SA** z siedzibą w Warszawie;
  - ❖ wyraziła zgodę na powołanie Krzysztofa Kalickiego na stanowisko prezesa zarządu **Deutsche Bank Polska SA**;
  - ❖ wyraziła zgodę na powołanie Michała Dobaka na stanowisko członka zarządu **Deutsche Bank Polska SA**;
  - ❖ wyraziła zgodę na powołanie Krzysztofa Piątkowskiego na stanowisko prezesa zarządu **Lukas Banku SA**;
  - ❖ wyraziła zgodę na powołanie Jaromira Jędrasa na stanowisko członka zarządu **Banku Przemysłowego SA**;
  - ❖ wyraziła zgodę na powołanie Katarzyny Kubaszewskiej na stanowisko członka zarządu **Danske Bank Polska SA**;
- ☞ w dniu 11 grudnia 2002 r.:
- ❖ wydała zezwolenie na wykonywanie przez Banco Santander Central Hispano SA z siedzibą w Santander, za pośrednictwem HBF Banco Financiero SA z siedzibą w Madrycie, prawa ponad 75% głosów na WZA **Bank of America (Polska) SA**;
  - ❖ przedłużyła okresy funkcjonowania zarządów komisarycznych:
    - we **Wschodnim Banku Cukrownictwa SA** w Lublinie do 30 kwietnia 2003 r.,

---

Kronika

- w **Banku Społem SA** w Warszawie do 31 marca 2003 r.,
  - w **Banku Wschodnim SA** w Białymstoku do 31 stycznia 2003 r.;
  - ❖ powołała prof. Marka Wąsowicza na powiernika przy banku hipotecznym HypoVereinsbank Bank Hipoteczny SA;
- ⇒ w dniu 18 listopada 2002 r. wyraziła zgodę na powołanie Zbigniewa Kudasia na stanowisko członka zarządu **GE Banku Mieszkaniowego SA**.
- ⇒ w dniu 20 grudnia 2002 r. – zawiesiła działalność **Banku Wschodniego SA** w dniach 21–22 grudnia 2002 r. i zdecydowała o przejęciu BW SA przez **Bank Społem SA**. Z dniem 23 grudnia 2002 r. Bank Społem SA przejął zarząd nad majątkiem BW SA, a całkowite przejęcie BW SA nastąpiło z dniem 7 stycznia 2003 r.

Zmiany własnościowe i organizacyjne¹⁾

- ⇒ Informacje o **LG Petro Banku SA**:
- ❖ 1 października 2002 r. Nordea Bank Sweden ogłosił wezwanie na zakup 22.256 tys. akcji LG Petro Banku SA stanowiących 100% kapitału zakładowego oraz głosów na WZA LG Petro Banku. Zapisy były przyjmowane w okresie od 8 do 17 października 2002 r. 31 października 2002 r. Nordea Bank Sweden ogłosił drugie wezwanie na zakup 109.804 akcji LG Petro Banku SA (0,5% kapitału zakładowego). Zapisy były przyjmowane w okresie od 6 listopada do 5 grudnia 2002 r. W wyniku tych wezwań szwedzki inwestor nabył 99,5% kapitału zakładowego Banku;
  - ❖ 31 października 2002 r. Sąd Okręgowy w Łodzi uchylił wyrok sądu polubownego nakazujący Bankowi zapłatę 25,6 mln zł odszkodowania na rzecz Apeximu.
- ⇒ 2 października 2002 r. Sąd Rejonowy we Wrocławiu zarejestrował zmianę nazwy **Cuprum-Bank SA** na **Dominet Bank SA** oraz nową emisję 5.000 akcji imiennych uprzywilejowanych o wartości nominalnej 1.000 zł każda.
- ⇒ 9 października 2002 r. **Bank Gospodarstwa Krajowego** podpisał z Bankiem Rozwoju Rady Europy umowę pożyczkową na 700 mln zł – kwota ta ma zostać wykorzystana na zasilenie Krajowego Funduszu Mieszkaniowego.
- ⇒ 11 października 2002 r. minął termin składania ofert na nabycie przedsiębiorstwa bankowego **Bank Staropolski SA** w upadłości – nie wpłynęła ani jedna oferta.
- ⇒ 14 października 2002 r. **Bank Współpracy Europejskiej SA** został wykluczony z Krajowej Izby Rozliczeniowej²⁾.
- ⇒ 4 listopada 2002 r. **Bank Zachodni WBK SA** sprzedał 97% kapitału akcyjnego **Gliwickiego Banku Handlowego SA** na rzecz spółki zależnej BZ WBK Inwestycje SA. Cena transakcji wynosiła 23,6 mln zł.

Bezpieczny Bank

- 4 listopada 2002 r. **Bank Ochrony Środowiska SA** podpisał z niemieckim bankiem Kreditanstalt für Wiederaufbau umowę kredytową w wysokości 10 mln EUR. W pożyczce tej KfW partycypuje z Bankiem Rozwoju Rady Europy (po 50%). Pożyczka przeznaczona została na wspieranie w Polsce rozwoju małych i średnich firm.
- 4 listopada 2002 r. hiszpański Banco Santander Central Hispano (BSCH) nabył licencję **Bank of America SA**.
- Informacje o **Banku Millennium SA (d. BIG Bank Gdański SA)**:
  - ❖ 19 listopada 2002 r. rada nadzorcza BIG Banku Gdańskiego SA zaakceptowała zmianę nazwy banku na Bank Millennium SA.
  - ❖ 3 grudnia 2002 r. KPWiG wydała zezwolenie na osiągnięcie przez Banco Commercial Portugues SA 50% głosów na WZA BIG BG SA;
  - ❖ 5 grudnia 2002 r. BCP SA nabył akcje BIG BG SA dające 0,43% głosów na WZA i tym samym zwiększył swój udział w BIG BG SA do 49,6% głosów na WZA;
  - ❖ 18 grudnia 2002 r. NWZA BIG BG SA podjęło decyzję o zmianie nazwy Banku na Bank Millennium SA.
- 15 grudnia 2002 r. akcjonariusze Kopeksu SA zgodzili się na sprzedaż 10,3% kapitału akcyjnego **Górnośląskiego Banku Gospodarczego SA**. Decyzja ta związana jest z faktem, iż główny inwestor BPH PBK SA (posiadający 69% kapitału akcyjnego) prowadzi rozmowy na temat sprzedaży swojego pakietu. Ponadto ponad 15% kapitału akcyjnego GBG SA należy do Węgłokoksu SA. Na tak zwanej „krótkiej liście” inwestorów zainteresowanych przejęciem GBG SA są hiszpański Banco Santander Central Hispano (BSCH) oraz Raiffeisen Bank Polska SA.
- 23 grudnia 2002 r. **Kredyt Bank SA** poinformował, iż podpisał warunkową umowę sprzedaży **Polskiego Kredyt Banku SA** brytyjskiemu Household International Europe Limited, który jest własnością HSBC Holdings. Warunkiem wykonania umowy jest uzyskanie zgody KNB.

Zmiany personalne³⁾

- 11 października 2002 r. NWZA **Banku Zachodniego WBK SA** powołało w skład rady nadzorczej Corneliusa O’Sullivana i Dermota Gleesona.
- Informacje o **Banku Gospodarki Żywnościowej SA**:
  - ❖ 14 października 2002 r. rada nadzorcza BGŻ SA powołała na stanowisko wiceprezesa zarządu Henryka Antosiaka;
  - ❖ 4 listopada 2002 r. minister skarbu państwa – zgodnie z nowym statutem BGŻ SA – powołał na stanowisko wiceprezesa zarządu Marka Olesia.
- 18 października 2002 r. rada nadzorcza **BRE Banku SA** powołała na stanowisko członka zarządu Wiesława Thora.
- 21 października 2002 r. rada nadzorcza **Banku Gospodarstwa Krajowego** powołała na stanowisko prezesa zarządu Witolda Kozińskiego, natomiast na stano-

---

Kronika

---

wiska wiceprezesów zarządu: Jerzego Świąteckiego oraz Piotra Dziewulskiego, którzy zastąpili Irenę Herbst oraz Małgorzatę Żymierską.

- 23 października 2002 r. rada nadzorcza **Dominet Banku SA** (d. Cuprum-Bank SA) powołała na stanowisko prezesa zarządu Roberta Kowalskiego.
- 31 października 2002 r. WZA **Banku Współpracy Europejskiej SA** odwołało z rady nadzorczej 5 członków: Aleksandra Gudzowatego, Agnieszkę Gudzowatą, Jana Antosika, Władimira Michalewa oraz Anatolija Romanowskiego. Jednocześnie akcjonariusze powołali w skład rady nadzorczej Aleksandra Kotłowskiego i Sławomira Sekścińskiego.
- Informacje o **HypoVereinsbank Banku Hipotecznym SA**:
  - ❖ 4 listopada 2002 r. NWZA **HypoVereinsbank Banku Hipotecznego SA** odwołało ze składu rady nadzorczej: Franza Zwikla, Rafała Kozłowskiego oraz Winfrieda Nussera;
  - ❖ 23 grudnia 2002 r. Jacek Furga złożył rezygnację ze stanowiska prezesa zarządu **HypoVereinsbank Banku Hipotecznego SA**.
- 22 listopada 2002 r. Stan Szczurek zrezygnował z członkostwa w radzie nadzorczej **Deutsche Banku 24 SA** oraz w spółce Deutsche Bank Securities SA.
- 18 grudnia 2002 r. NWZA **BIG BG SA** podjęło decyzję o rozszerzeniu składu rady nadzorczej – ponownie powołano prof. Marka Belkę.
- 20 grudnia 2002 r. rada nadzorcza **Raiffeisen Banku Polska SA** powołała na stanowisko prezesa zarządu Piotra Czarneckiego.

Inne informacje⁴⁾

- 3 października 2002 r. **Bank Wschodni SA** nabył pakiet 1,67 mln akcji Lubelskiego Towarzystwa Leasingowego, który uprawnia do 49,7% głosów na WZA. Mimo iż bank posiada zgodę KPWiG, nie zamierza zwiększać swojego zaangażowania i przekraczać progu 50% głosów na WZA.
- Według informacji „Rzeczpospolitej” z 10 grudnia 2002 r. amerykańska grupa inwestycyjna Lone Star Funds zrezygnowała z ubiegania się o 81% udział w Bankgesellschaft Berlin AG. Jedynym zainteresowanym nabyciem akcji BGB AG pozostało konsorcjum amerykańskiej firmy Christopher Flowers oraz Texas-Pacific Group.
- Crédit Agricole (CA), posiadający obecnie 17,8% kapitału akcyjnego (18,6% głosów na WZA) Crédit Lyonnais (CL), złożył ofertę zakupu 82% akcji CL. W dniach 15–16 grudnia 2002 r. rady nadzorcze obu banków uzgodniły plan fuzji i parytet wymiany, gdzie CA zaoferowało po 5 własnych akcji oraz 148,24 EUR w gotówce za każde 4 akcje CL.
- 20 grudnia 2002 r. NBP przekazał nieodpłatnie Skarbowi Państwa oraz BGK 37 budynków (część sieci swoich zamiejscowych oddziałów). 19 budynków otrzymało Ministerstwo Sprawiedliwości, 9 Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji i 9 BGK.

II.2. Banki spółdzielcze

Zgody wydane przez Komisję Nadzoru Bankowego w IV kwartale 2002 r. na powołanie na stanowisko prezesa zarządu:

- ☛ w dniu 8 października 2002 r.:
  - ❖ Henryki Klamann – BS Sławno,
  - ❖ Dariusza Kończala – GBS Gorzów Wielkopolski,
  - ❖ Inezy Putkiewicz-Choińskiej – BS Chynów,
  - ❖ Zbigniewa Trzeciaka – BSR Łódź,
  - ❖ Eugeniusza Rytwińskiego – BS Poddębice,
  - ❖ Mieczysława Sęsoły – BS Warta,
  - ❖ Tadeusza Polaka – BS Ryki,
  - ❖ Władysława Starzyńskiego – BS Ozorków,
  - ❖ Jacka Zacharewicza – BS Radomsko,
  - ❖ Marka Banaszaka – PBS Gostyń,
  - ❖ Mieczysława Pytlarza – BS Szczekociny,
  - ❖ Krzysztofa Wcześniaka – BS Lubraniec,
  - ❖ Elżbiety Mariak – BS Jedwabne,
  - ❖ Cyryli Kosińskiej – BS Myszyniec,
  - ❖ Grażyny Palczewskiej – BS Dobrzyca,
  - ❖ Natalii Pawlak – BS Koźuchów,
  - ❖ Krystyny Pogorzelskiej – BS Reszel,
  - ❖ Joanny Pleskot – BS Kościan,
  - ❖ Czesławy Fortuny – BS Głowno,
  - ❖ Eugenii Stamirowskiej – BS Szadko,
  - ❖ Teresy Artmańskiej – SBL Skalmierzyce,
  - ❖ Elżbiety Janeczko – RBS Bychawa,
  - ❖ Stefana Mazura – BS Jawor,
  - ❖ Danuty Duma – BS Żyraków,
  - ❖ Tadeusza Drabika – GBS Choszczno,
  - ❖ Ryszarda Kopaczyńskiego – BS Obsza,
  - ❖ Hieronima Przybyły – BS Poniec,
  - ❖ Jerzego Chęcińskiego – BS Zawadzkie,
  - ❖ Wojciecha Lewandy – BS Bytom.
- ☛ w dniu 18 listopada 2002 r.:
  - ❖ Krzysztofa Drapały – PBS Świdwin,
  - ❖ Józefa Garbacza – BS Leśnica,
  - ❖ Mirosława Stachowiaka – BS Rakoniewice,
  - ❖ Haliny Stanisławiszyn – BS Dobrzeń Wielki,
  - ❖ Ryszarda Matury – BS Nowy Staw,
  - ❖ Stanisława Syguły – BS Sędziszów,
  - ❖ Krzysztofa Górskiego – BS Międzyzdroje,

Kronika

- ❖ Bożeny Sokalskiej-Kacy – BSR Radom,
  - ❖ Haliny Dudek – BS Koniecpol,
  - ❖ Wandy Bartkowiak – BS Środa Wielkopolska,
  - ❖ Stanisława Barana – BS Łososina Dolna,
  - ❖ Przemysława Andrzejewskiego – BS Oborniki Śląskie,
  - ❖ Ireny Gałek – BS Lubycz Królewska,
  - ❖ Henryki Janickiej – BS Zduńska Wola,
  - ❖ Anny Ziemiańczyk – BS Krościenko,
  - ❖ Henryka Duckiego – BS Kałuszyn,
  - ❖ Anny Ząber – BS Nowy Sącz,
  - ❖ Krzysztofa Sadurskiego – BS Jedlińsk,
  - ❖ Alfreda Jaworskiego – BS Mragowo,
  - ❖ Zbigniewa Krasickiego – BS Kowalewo Pomorskie,
  - ❖ Marii Rudzińskiej – BS Biezuń,
  - ❖ Kazimierza Chyły – BS Skórcz,
  - ❖ Jana Wojtczaka – BS Raszków,
  - ❖ Włodzimierza Szewca – BS Andrespol,
  - ❖ Dariusza Jasińskiego – MBS Zbuczyn,
  - ❖ Haliny Kowalskiej – BS Kościerzyna,
  - ❖ Henryka Gołdy – BS Ożarów,
  - ❖ Idziego Dziaducha – BS Głubczyce,
  - ❖ Andrzeja Świątka – BS Otwock,
  - ❖ Świętokrzyski Zdzisława Szostaka – BS Ostrowiec,
  - ❖ Czesławy Czerniawskiej – BS Szczecin.
- ☞ w dniu 11 grudnia 2002 r.:
- ❖ Krystyny Binek-Angelowej – BS Skoczów,
  - ❖ Józefa Gąsiorowskiego – BS Kraśnik,
  - ❖ Jerzego Dąbrowskiego – BS Toruń,
  - ❖ Józefa Mitury – BS Brodnica,
  - ❖ Sybilli Strzały – BS Głogówek,
  - ❖ Roma Hrynkiewiczza – SBP Piaski,
  - ❖ Barbary Łuźniak – BS Rusiec,
  - ❖ Adama Gnojka – BS Kalwaria Zebrzydowska,
  - ❖ Przemysława Pilarskiego – GBS Mosina,
  - ❖ Marii Kalinowskiej – BS Sandomierz,
  - ❖ Jana Łuzy – BS Olecko,
  - ❖ Edmunda Michalskiego – BS Gąsocin,
  - ❖ Urszuli Repeć – BS Izbica,
  - ❖ Mieczysława Chołuja – BS Zwoleń,
  - ❖ Krystyny Kędzierskiej – BS Sieradz,
  - ❖ Piotra Burskiego – BS Otmuchów,
  - ❖ Klemensa Kaczyńskiego – BS Sokółka,

Bezpieczny Bank

- ❖ Jerzego Królickiego – BS Wilamowice,
- ❖ Wacława Kozłowskiego – BS Łañcut.

Zmiany organizacyjne⁵⁾

- **Krakowski Bank Spółdzielczy** (KBS) nie przystąpił do żadnego zrzeszenia banków spółdzielczych i będzie funkcjonował samodzielnie⁶. Bank postanowił nie podpisywać umowy zrzeszeniowej z Bankiem Polskiej Spółdzielczości SA (BPS SA), nadal jednak z nim współpracuje i jest jego największym akcjonariuszem (2,8% kapitału zakładowego). BPS SA prowadzi rachunek i rozliczenia KBS, natomiast KBS ma w swojej ofercie produkty BPS SA (np. karty płatnicze).

Zmiany personalne⁷⁾

- W październiku 2002 r. Eugeniusz Laszkiewicz, przewodniczący Krajowego Związku Banków Spółdzielczych, został wybrany na 4 lata na przewodniczącego Międzynarodowego Stowarzyszenia Banków Spółdzielczych – International Association of Cooperative Banks (ICBA). W związku z tym siedziba Stowarzyszenia zostanie przeniesiona do Warszawy.

Opracowali:

*Halina Polijaniuk (punkt I),
Marcin Tadeusiak (punkt II.1),
Anna Herer (punkt II.2)*

Przypisy

- ¹⁾ Informacje przygotowane na podstawie publikacji prasowych.
- ²⁾ 18 stycznia 2003 roku Bank został ponownie przyjęty do KIR.
- ³⁾ Informacje przygotowane na podstawie publikacji prasowych.
- ⁴⁾ Informacje przygotowane na podstawie publikacji prasowych.
- ⁵⁾ Informacje przygotowane na podstawie publikacji prasowych.
- ⁶⁾ Za „Rzeczpospolita”, z dnia 19–20 października 2002 r.
- ⁷⁾ Informacje przygotowane na podstawie publikacji prasowych.

PRZEGLĄD PRASY ZAGRANICZNEJ (PAŹDZIERNIK-GRUDZIEŃ 2002)

GWARANCJE DEPOZYTÓW W ROSJI

W Rosji od dłuższego czasu trwają dyskusje oraz prace nad projektem ustawy regulującej powstanie systemu gwarantowania depozytów. Pod koniec 2002 r. odpowiedni projekt ustawy został przesłany do rosyjskiej Dumy.

Ustawa o gwarantowaniu depozytów może wejść w życie od 2005 r. System gwarancyjny będzie opierał się na funduszu zarządzanym przez Państwową Agencję Restrukturyzacji Banków (ARCO). Banki komercyjne, aby zbierać depozyty detaliczne, będą musiały uzyskać dodatkową licencję i spełniać podwyższone wymogi sprawozdawcze oraz przejrzystości działalności. Początkowo budżet zasili fundusz środkami w wysokości 35 mld rubli (100 mln USD). Banki uczestniczące w systemie będą płaciły roczną składkę w wysokości 0,15% depozytów. Limity gwarancyjne zostały ustalone na dwóch poziomach: do 20 tys. rubli deponent odzyska całość środków, a od 20 tys. do 120 tys. rubli będzie wypłacane 75% kwoty. Maksymalna gwarantowana wypłata wynosi więc 95 tys. rubli.

Zdaniem ekspertów kluczem do powodzenia systemu gwarancyjnego będzie rygorystyczne wymaganie od uczestników systemu wypełniania norm ostrożnościowych.

Kluczowym punktem dyskusji nad projektem ustawy była kwestia członkostwa S Bierbanku w systemie. Rozważano opcję czasowego (czteroletniego) wyłączenia S Bierbanku z systemu. Ostatecznie jednak parlamentowi przedstawiono projekt, zgodnie z którym S Bierbank będzie od pierwszego roku członkiem systemu, zaś całkowite gwarancje państwowe, z jakich obecnie korzystają jego deponenci będą stopniowo obniżane.

Bank centralny pracuje równolegle nad zmianami prawa, które pozwoliłyby zdyscyplinować banki komercyjne. Nowe regulacje mają na celu zmuszenie banków do wypełniania norm, które teoretycznie już istnieją.

Bezpieczny Bank

System bankowy Rosji poprawia swoje wyniki finansowe. Coraz lepsza sytuacja banków komercyjnych była możliwa do osiągnięcia na fali wzrostu gospodarczego, jakim od kilku lat cieszy się cała gospodarka. Sektor banków zdominowany jest przez Sbierrbank – dawniej bank oszczędnościowy Związku Radzieckiego. Dominacja ta ogranicza konkurencyjność. To zaś nie pomaga innowacyjności całego sektora.

Sbierrbank ma ponad 200 razy więcej placówek bankowych niż jego najbliższy rywal. Taka przewaga infrastrukturalna sprawia, że rynek bankowości detalicznej ma charakter monopolistyczny. Sbierrbank posiada znaczną przewagę w obszarze depozytów detalicznych. Dotychczas bank ten wykorzystywał dominację na rynku, przechwytyjąc lepszych klientów a także obniżając rynkowe stopy procentowe, co ograniczało możliwości rozwoju konkurencyjnych banków. Obecnie ok. 70% depozytów sektora znajduje się w Sbierrbanku i to pomimo że nie płaci on żadnych odsetek na rachunkach depozytowych, a w kraju panuje 15% inflacja.

Utrzymać pozycję monopolistyczną pozwoliły Sbierrbankowi całkowite gwarancje, jakie skarb państwa udzielił depozytom zgromadzonym w tym banku. Przedstawiciele Sbierrbanku upatrują jednak źródeł faktycznego monopolu raczej w świadomości deponentów niż w regulacjach prawnych. Częściowy wpływ na decyzje deponentów ma fakt, że co najmniej trzy razy w ciągu ostatnich dziesięciu lat byli oni pozbawiani dużej części oszczędności. Oszczędzanie w Sbierrbanku postrzegają oni jako względnie bezpieczne.

Najprostszą formą demonopolizacji rynku byłby podział monopolisty. Pozycja banku jednak, w którym pieniądze deponuje prawie każdy Rosjanin, jest kwestią polityczną. Operacja podziału, jeżeli nie byłaby przeprowadzona wystarczająco sprawnie, mogłaby poważnie nadszarpnąć poparcie dla ekipy rządzącej.

Drugim wariantem planu wprowadzenia do systemu bankowego elementów konkurencji jest stworzenie poważnego konkurenta dla obecnego monopolisty. Dzięki działaniom rządu taką konkurencją ma się stać Vnieshtorgbank (VTB), który do tej pory specjalizował się w obsłudze handlu zagranicznego. Bank ten połączono z agencją Vniesheconombank, która zajmuje się handlem zadłużeniem Rosji na rynkach zagranicznych. Wielkość aktywów nowego VTB już obecnie pozwala postrzegać go jako poważną konkurencję dla Sbierrbanku. Słabym jego punktem jest sieć placówek. Nadrabiając zaległości, planuje się, że w najbliższym czasie otworzy on 66 nowych oddziałów.

Sbierrbank czeka natomiast proces odwrotny - zamykanie nierentownych placówek. Proces ten następuje już od 1995 r., kiedy to bank posiadał 38 tys. placówek. Obecnie ma ich 20 tys.

Okres rozwoju gospodarczego sprawił, że banki rosyjskie stały się jednymi z największych oraz najbardziej zyskowych w Europie Wschodniej. Mają także najwyższe współczynniki wypłacalności.

(The Banker, grudzień 2002 r.)

TRANSFORMACJA BANKOWOŚCI BUŁGARSKIEJ

Bułgaria kryzys gospodarczy przeżywała w latach 1996–97. W okresie tych dwóch lat PKB spadł o 17%. Inflacja wzrosła do ponad 1000% rocznie a deficyt budżetu osiągnął 10% PKB. Od tego czasu kraj przeszedł intensywne reformy gospodarcze. Podstawą było oparcie bułgarskiego lewa na systemie „zarządu walutą”.

Na początku lat 90. bułgarski system bankowy był bardzo słaby. Większość banków przede wszystkim inwestowała w papiery skarbowe oraz grała na rynkach walutowych. Banki posiadały znaczne otwarte pozycje walutowe, groziło im więc podwyższone ryzyko zmian kursowych.

Działalność kredytową prowadzono bez właściwego zabezpieczenia. W wyniku presji politycznej kredyty często kierowane były do nierentownych państwowych przedsiębiorstw. W związku z prywatyzacją akcje banków przechodziły w ręce przedsiębiorców, którzy znacznie bardziej byli zainteresowani działalnością handlową niż bankową. Powstawało także wiele nowych prywatnych banków, które otrzymywały nowe licencje. W połowie lat 90. w Bułgarii działało ponad 40 banków, co oznaczało ok. 190 tys. obywateli (łącznie z dziećmi) na jeden bank.

System był silnie skoncentrowany. Trzy największe banki posiadały ponad 50% rynku. Pozostałe banki były małe i słabe finansowo.

Wprowadzenie „zarządu walutą” spowodowało zdecydowane ograniczenie ryzyka walutowego. Ograniczono także możliwość finansowania deficytów budżetowych papierami skarbowymi. To znaczące zmniejszenie podaży rządowych papierów wartościowych zmusiło banki do poszukiwania innych możliwości inwestowania środków. Jednocześnie wprowadzono nowe prawo zaostrzające normy ostrożnościowe.

Nowe regulacje dotyczyły zarządzania ryzykami bankowymi, klasyfikacji kredytów, tworzenia rezerw, standardów rachunkowych, rezerw obowiązkowych, norm płynnościowych oraz ryzyka kursowego.

Normy dotyczące wypłacalności (minimalna wartość współczynnika wypłacalności) były stopniowo podnoszone z 8% w 1997 r. do 10% rok później oraz 12% w 1999 r. Prywatyzacja nabrała tempa w 1997 r. W tym roku sprzedano drugi pod względem wielkości bank sektora – United Bulgarian Bank (UBB). Przejęły go Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz amerykański fundusz inwestycyjny Oppenheimer, kupując odpowiednio 35% i 30% akcji banku. Pozostałe 35% przekazano największemu bankowi – państwowemu Bulbankowi. UBB po wielu transformacjach własnościowych ostatecznie trafił w ręce National Bank of Greece, który obecnie ma 89,9% akcji. Pozostałe ok. 10% posiada EBOiR.

W następnej kolejności 78,23% akcji Post Banku zostało sprzedanych amerykańskiemu towarzystwu ubezpieczeniowemu Alico. Pod koniec 1999 r. francuski Société Generale kupił 97,95% Experssbanku, który był piątym pod względem wielkości bankiem sektora. Kilka miesięcy później brytyjski fundusz inwestycyjny Regent Pacific Group kupił 97,6% Hebrosbanku. W lipcu 2000 r. sprzedano 98% najwięk-

---

Bezpieczny Bank

---

szego banku – Bulbanku włoskiemu Unicredito oraz niemieckiemu ubezpieczycielowi Allianz.

Obecnie pozostały jedynie dwa banki państwowe: DSK Bank oraz Biochimbank. DSK – trzeci pod względem wielkości bank systemu – jest byłym bankiem oszczędnościowym i nadal głównym depozytariuszem oszczędności detalicznych. Biochimbank jest zaś specjalistycznym bankiem, założonym jeszcze w 1987 r. w celu obsługi finansowej sektorów chemicznego i biochemicznego. Jego wielkość stawia go obecnie na czwartej pozycji.

Oba państwowe banki mają być niedługo prywatyzowane. Najpierw ma zostać sprzedany Biochimbank. Pierwszej próby takiej transakcji dokonano w ubiegłym roku. Nie powiodła się ona z braku atrakcyjnych ofert kupna. Druga próba wystawienia na sprzedaż banku ma się odbyć na początku 2003 r.

Zgodnie z porozumieniem podpisanym z Bankiem Światowym docelową datą prywatyzacji DSK jest połowa tego roku. Planuje się zaoferowanie 67% akcji banku inwestorowi strategicznemu posiadającemu doświadczenie w bankowości detalicznej. Ok. 10–15% ma być zaoferowane EBOR-owi.

Oba jeszcze państwowe banki posiadają 18% aktywów sektora, pozostałe 82% aktywów znajduje się w rękach banków prywatnych, w tym 70% w bankach zagranicznych.

Obecnie stan sektora banków komercyjnych można ocenić jako bezpieczny. Wskaźnik wypłacalności dla sektora bankowego wynosi ok. 30%.

(The Banker, październik 2002 r.)

TRUDNE POCZĄTKI BANKOWOŚCI W BOŚNI I HERCEGOWINIE

Trwa trudny proces tworzenia efektywnego systemu finansowego w Bośni i Hercegowinie. Walki w tym kraju ustały siedem lat temu. Od tego czasu rozpoczęła się powolna odbudowa kraju oraz jego gospodarki. Pierwszym krokiem stabilizującym gospodarkę było wprowadzenie zarządu walutą i przywiązanie waluty krajowej (marka wymienna KM) do marki niemieckiej, a następnie do euro.

Sytuacja w sektorze bankowym w ostatnich 2-3 latach znacznie się poprawiła, głównie dzięki napływowi banków zagranicznych. Usprawniono system rozliczeń wzajemnych w ramach systemu bankowego, tworząc podmiot rozliczający transakcje pieniężne. Do porozumienia przystąpiły 42 działające banki. Uchwalono nowe prawo bankowe pozwalające na tworzenie oddziałów bankowych na terenie całej republiki. Minimalna wielkość kapitału banku określona została na 5 mln KM,

---

Miscellanea

---

a potem wielkość tę podniesiono do 10 mln. Ustanowiono także niewielki system gwarantowania depozytów, który gwarantuje depozyty do wysokości 5 tys. KM złożone w bankach o kapitale ponad 7,5 mln KM.

Jedną z przewodnich myśli nowych regulacji było wymuszenie konsolidacji w sektorze bankowym. Działo na tym rynku 56 banków. Jest to o wiele za dużo jak na kraj o 4-milionowej populacji.

Pomimo dużej liczby banków sektor jest silnie skoncentrowany. Dziesięć banków państwowych kontroluje 75% aktywów sektora. Dlatego też eksperci wysuwają wniosek, że większość mniejszych banków z uwagi na swe rozmiary nie będzie w stanie przetrwać na rynku.

Celem planowych przekształceń w sektorze bankowym jest prywatyzacja banków i ich sprzedaż inwestorom zagranicznym, którzy wniosą oprócz kapitału także nowe technologie i know-how. Dotychczasowa prywatyzacja nie przebiegała tak szybko, jak zakładano, ale już obecnie widać jej rezultaty. W części bośniacko-chorwackiej ok. 80% aktywów bankowych znajduje się w bankach prywatnych. Jest to znacząca różnica w porównaniu ze stanem z 1995 r., kiedy to aż 90% aktywów było ulokowanych w bankach państwowych. W serbskiej części ponad 50% aktywów bankowych należy do banków prywatnych.

Pierwszym bankiem zagranicznym, który pojawił się w 1997 r. na rynku Bośni i Hercegowiny, był turecki Ziraat Bankasi. Następnym był austriacki Volksbank, który w lipcu 2000 r. otworzył bank o kapitale 5,1 mln EUR. Kolejny bank – austriacki Raiffeisen-Zentralbank (RZB) – nabył 90% akcji prywatnego Market banku. Następnie RZB kupił 97% akcji Hrvatska Postanska Banka.

Na rynku bośniackim pojawiły się także kolejne banki austriackie, a także litewski Balkan Investment Bank. Trzy banki islamskie (Islamic Development Bank, Dubai Islamic Bank, Abu Dhabi Islamic Bank) wspólnie utworzyły Bosna Bank International.

Chorwacki Zagrebacka banka przejął pakiet kontrolny w Hrvatska banka Mostar. Następnie kupił większość akcji w Universal banka, potem Universal banka wspólnie z Hrvatska banka przejął Komercijalna banka Tuzlain Republika Srpska.

(The Banker, październik 2002 r.)

JAKI LOS LONDYŃSKIEGO CITY?

City of London było i w dużej mierze jest nadal synonimem światowego centrum finansowego. Obecnie sytuacja City jest znacznie gorsza niż kilka lat temu. Finansiści z londyńskiego centrum finansowego za trudne czasy częściowo winią rząd.

Bezpieczny Bank

Obecną sytuację na rynku finansowym w City można opisać jako kontynuację fali fuzji i przejęć, jaka się przetoczyła przez sektor finansowy. W rezultacie konsolidacji oraz dekonstrukcji na rynku pracę w londyńskim City straciło od 10 do 20 tys. osób. Zatrudnienie wróciło do stanu z 1997 r.

W opinii ekspertów osłabienie sektora finansowego może oznaczać mniejsze wpływy podatkowe i kłopoty budżetowe. Jest to ważki argument, gdyż usługi finansowe odpowiadają za 5% PKB Wielkiej Brytanii, a licząc łącznie ze ściśle powiązаныmi firmami aż 8%. Sektor finansowy zatrudnia milion osób z czego 343 tys. pracuje w londyńskim City.

Ekspertzi z City wskazują wiele czynników, które mogą podważyć pozycję tego światowego centrum finansów. Oprócz czynników zewnętrznych, takich jak rynekowa dekonstrukcja, wskazuje się także czynniki wewnętrzne, takie jak problem transportu. 96% pracowników City dojeżdża tam, korzystając z transportu publicznego. Efektywność tego transportu pozostawia zaś wiele do życzenia.

Ostatnie zmiany podatkowe mogą dotknąć 286 banków zagranicznych, które otworzyły swoje oddziały w Wielkiej Brytanii. Większość z nich znajduje się w londyńskim City. Nowe regulacje traktują te banki jako samodzielne podmioty, co wymusza ich dokapitalizowanie. Nowe regulacje mogą spowodować, że banki zagraniczne będą powoli wycofywać się z Londynu, bądź poważnie ograniczą swoją działalność.

Zmiany podatkowe mogą także dotknąć nierezydentów, którzy będą objęci dodatkowymi obciążeniami. Ekspertzi City ostrzegają, że bogaci podatnicy o statusie nierezydenta mogą opuścić Wielką Brytanię, co spowoduje uszczuplenie wpływów podatkowych. Ocenia się, że samo przeniesienie operacji związanych z transportem morskim może doprowadzić do zmniejszenia wpływów podatkowych o 125 mln funtów i utratę pracy przez 4,5 tys. pracowników.

Strata zamożnych klientów może również bardzo niekorzystnie odbić się na sektorze usług finansowych skierowanych właśnie do tego segmentu klientów np. usług private banking.

Po stronie przewag City pozostaje nadal wiele elementów, które zdecydowały o jego obecnej pozycji. W szczególności jest to środowisko anglojęzyczne ułatwiające kontakty ze światem a także położenie geograficzne w strefie czasowej pozwalającej na efektywne działania na rynkach całego świata.

(The Banker, listopad 2002 r.)

Opracował Tomasz Obal

BEZPIECZNY BANK

SAFE BANKING
Magazine on the issues of deposit
protection and the financial
security of banks

Edited by:

dr Marek Grzybowski
– chief editor,
Kazimierz Beca,
prof. dr hab. Tomasz Dybowski,
prof. dr hab. Stanisław Kasiewicz,
Ewa Kawecka-Włodarczyk,
Krzysztof Pietraszkiewicz,
prof. dr hab. Marek Safjan,
prof. dr hab. Jan Szambelańczyk,
Ewa Śleszyńska-Charewicz

Secretariat:

Tomasz Obal

The published articles present their
author's opinions. These opinions
are not the official attitude
of the Bank Guarantee Fund.

ISSN 1429-2939

Publisher:

Bank Guarantee Fund
00-546 Warsaw
Ks. Ignacego Jana Skorupki Street 4
tel. 583-08-01, 583-08-05,
583-08-06
fax 583-08-08
e-mail: rada@bfg.pl
www.bfg.pl
in cooperation with the
„Zarządzanie i Finanse”

CONTENTS

4 (19) 2002

A. About BFG activity (BFG – the Bank Guarantee Fund) – p. 3

1. The resolution of the BFG Council no 23/2002 dated November 28, 2002 concerning the rate of an obligatory annual fee for entities covered by the guarantee system for the year 2003 – p. 3
2. The resolution of the BFG Council no 24/2002 dated November 28, 2002 concerning the rate of allocation for the fund for protection of guaranteed deposits for the year 2003 – p. 5
3. System used for monitoring purposes assessing the risk concerning the loans disbursed by the Bank Guarantee Fund to the banks – *Tomasz Bugajny* – p. 6

B. Problems and opinions – p. 29

1. Banking crises – general issues – *Małgorzata Iwonicz-Drozdowska* – p. 29
2. Market signals in the supervision procedures in the light of empirical studies – *Krzysztof Jackowicz* – p. 37

C. Consultations for banks – p. 61

Model of banking supervision in Poland against a background of the selected high developed countries – *Marta Smółko* – p. 61

D. Chronicle – p. 67

Basic macroeconomic indicators, legal and organizational changes in the banking sector in the 4th quarter of the year 2002 – *Halina Polijaniuk, Marcin Tadeusiak, Anna Herer* – p. 67

E. Miscellanea – p. 87